

Yksityisleasingsopimusten kuluttajansuoja

Jukka Laitila

YKSITYISLEASINGSOPIMUSTEN KULUTTAJANSUOJA

Pro gradu -tutkielma

Kauppaoikeus

2018

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Yksityisleasingisopimusten kuluttajansuoja

Tekijä: Jukka Laitila

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Kauppa-oikeus

Työn laji: Tutkielma Laudaturtyö Lisensiaatintyö Kirjallinen työ

Sivumäärä: VII + 79

Vuosi: 2018

Tiivistelmä:

Tutkielma käsittelee kuluttajan asemaa yksityisleasingjärjestelyssä. Yksityisleasing on kuluttajalle suunnattu leasingmuoto, jossa yhdistyy sekä rahoitusleasingin että käyttöoikeusleasingin piirteitä.

Leasingjärjestelyä tai yksityisleasingia ei ole lainsäädännössä yksityiskohtaisesti säännelty, joten kuluttajan asema määräytyy pakottavan kuluttajansuojalainsäädännön ja yleisten oppien pohjalta. Yleisten oppien avulla määriteltyn kuluttajan asemaan yksityisleasingjärjestelyssä liittyy tulkinnanvaraisuuksia. Kuluttajan oikeussuojan tarpeen kannalta tämä ei ole riittävä ratkaisu. Pakottavan kuluttajansuojalainsäädännön osalta yksityisleasingisopimuksiin voidaan soveltaa ainakin kuluttajansuojalain 2, 3 ja 4 lukuja. Kohtuusharkinta ja sopimusten sovittelu on tehtävä tapauskohtaisesti, joka on omiaan hidastamaan vakiintuneen ja yhtenäisen ratkaisukäytännön syntymistä, joka puolestaan vakiinnuttaisi kuluttajan asemaa sopimusjärjestelyssä. Näiden lukujen säädöksillä on vähän etukäteistä oikeussuojavaikutusta ja niiden soveltaminen edellyttää kuluttajalta aktiivisuutta ja oma-aloitteisuutta.

Leasingjärjestelyä koskeva oikeuskäytäntö koskee pääasiassa elinkeinonharjoittajien välisiä leasingisopimuksia. Oikeuskäytännössä käsitellään esimerkiksi yleisten oppien soveltumista leasingjärjestelyyn ja leasingottajan asemaa sekä oikeuksia. Näistä aiheista voidaan tehdä johdopäätöksiä myös yksityisleasingjärjestelyä ja kuluttajan asemaa ajatellen.

Tutkimuksessa tarkastellut sopimusehdot osoittavat oikeussuojan tarpeen lisäksi myös sen, että kuluttajan asema ja oikeussuojan taso ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä yksityisleasingisopimussuhteessa ainoastaan vakioehtoja tulkitsemalla, koska markkinoilla on huomattavasti sisällöltään toisistaan eroavia palveluita. Käytetyt vakioehdot sisältävät tulkinnanvaraisuuksia sekä suhteessa rahoitusyhtiöön että myyjään. Kuluttajan näkökulmasta sopimuksissa on ankaria sopimusehtoja, joiden kohtuus kuluttajasuhteessa voidaan kyseenalaistaa.

Muiden kuluttajansuojalain lukujen, esimerkiksi 7 luvun, soveltaminen yksityisleasingisopimuksiin on mahdollista analogisen lainsoveltamisen avulla. Tällöin on arvioitava elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välistä suhdetta ja verrattava sitä oikeussuhteeseen, jota varten laki on säädetty. Kuluttajan oikeusaseman tarkentaminen on mahdollista myös lain soveltamisalaa laajentamalla siten, että voimassa oleva lainsäädäntö käsittäisi myös leasingjärjestelyn. Kuluttajan asemaa leasingjärjestelyssä voidaan parantaa lisäksi kuluttajansuojaviranomaisten toimilla. Oikeusasemaa voi selkeyttää kuluttaja-asiamiehen ja alan toimijoiden kesken neuvotellut vakio-sopimusehdot.

Avainsanat: leasing, kulu kuluttaja, kuluttajansuoja

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen Rovaniemen hovioikeuden käyttöön Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi

(vain Lappia koskevat)

Sisällysluettelo

Lähteet	IV
1.1 Johdanto.....	1
1.1.1 Leasing tutkimuskohteena	1
1.1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja metodi	3
1.2 Yksityisleasingin käsite	4
1.2.1 Ominaispiirteitä	4
1.2.2 Yksityisleasingjärjestelyn rakenne ja osapuolet	7
2 Lainsäädännön tila.....	11
2.1 Yleistä.....	11
2.2 EU:n kohtuuttomuusdirektiivi taustalla.....	12
2.3 Kohtuuttomat sopimusehdot.....	16
2.4 Kuluttajasopimusten sovittelu	21
2.5 Sovittelun erityissäännökset	25
2.6 Sopimusten tulkinta	28
2.7 Elinkeinonharjoittajan tiedonantovelvollisuus	30
3 Soveltuva oikeuskäytäntö	32
3.1 Vanhempia ratkaisuja sopimusehtojen kohtuusarvioinnista.....	32
3.2 KKO:1997:130 – Leasingjärjestelyn tulkinta ja sopimuksen purkaminen.....	35
3.3 KKO:2008:53 ja KKO:2015:26 – Leasingjärjestelyn tulkinta ja sopimuksen purkaminen	38
3.4 Lain soveltaminen yksityisleasingsopimukseen ja kuluttajan asema	47
4 Yksityisleasing Ruotsissa	51
4.1 Kasvanut suosio	51
4.2 Yksityisleasingin määritelmä Ruotsissa	52
4.3 Soveltuva lainsäädäntö	53
4.4 Ongelmallisia leasingsopimusten ehtoja	55

4.4.1 Leasingmaksujen yksipuolinen muuttaminen	56
4.4.2 Auton vakuutusta koskevat ehdot.....	56
4.4.3 Sopimusviivästykset ja auton virhe	57
4.4.4 Sopimuksen peruuttaminen, irtisanominen ja purkaminen	59
4.4.5 Sopimusehdot sopimuskauden päättyessä	61
4.5 Ruotsin kuluttajaviraston (Konsumentverket) päätöksiä.....	62
4.5.1 Konsumentverket dnro 2017/1236	62
4.5.2 Konsumentverket dnro 2017/786	65
4.5.3 Konsumentverket dnro 2016/1151 harhaanjohtavasta markkinoinnista	66
5 Suomalaiset yksityisleasingsopimukset.....	67
5.1 Yleistä.....	67
5.2 Sopimusehtojen sisältö	68
5.3 Vakuuttaminen ja kustannukset.....	69
5.4 Vastuun jakautuminen	70
5.5 Virheellinen toimitus tai sopimuksen kohde	71
5.6 Irtisanominen ja purkaminen	72
5.7 Sopimuksen päättyminen.....	75
6 Johtopäätökset	76

Lähteet

Kirjallisuuslähteet

Bar, Christian von: Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law (DCFR), München, 2009.

Konsumentverket: Granskning avtalsvillkor privatleasing dnro 2015/43, saatavilla osoitteessa: <https://www.konsumentverket.se/contentassets/4c6dcf8729804e4eb1f4ae93782dc5af/pmpriv-leasing2015.431.pdf>, (käyty 21.6.2018).

Kivivuori, Antti; Schultén af C. G.; Sévon, Leif; Tala, Jyrki: Kuluttajansuoja, 1978.

Norros, Olli: Vastuu sopimusketjussa, Vantaa, 2007.

Oikeustoimilakitoimikunnan mietintö, Komiteamietintö 1990:20, Helsinki, 1990.

Peltonen, Anja; Määttä, Kalle: Kuluttajansuojaoikeus, Helsinki, 2015.

Pöyhönen, Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu, Helsinki, 1988.

Saarnilehto, Ari; Annola, Vesa; Hemmo, Mika; Karhu, Juha; Kartio, Leena; Tammi-Salminen, Eva; Tolonen, Juha; Tuomisto, Jarmo; Viljanen, Mika: Varallisuusosoikeus, Helsinki, 2017.

Takki, Tapio: Irtaimen esineen vuokrasta ja leasingistä, Helsinki, 1980.

Tammi-Salminen, Eva: Esinevakuusoikeuden perusteet, Helsinki, 2015.

Tepora, Jarno: Da mihi factum, dabo tibi ius, Juva, 2009.

Tepora, Jarno: Rahoitusmuodot ja vakuudet, Viro, 2013.

Tepora-Kaisto-Hakkola: Esinevakuudet, 2016.

Tuomisto, Jarmo: Omistuksenpidätys ja leasing, Vammala, 1988.

Wilhelmsson, Thomas: Suomen kuluttajansuojajärjestelmä, Helsinki, 1991.

Wilhelmsson, Thomas: Vakiosopimusehdot ja kohtuuttomat sopimusehdot, Helsinki, 2008.

Ämmälä, Tuula: Suomen kuluttajaoikeus, Helsinki, 2006.

Ämmälä, Tuula: Lojaliteettiperiaatteesta eräiden sopimustyyppien yhteydessä, teoksessa Saarnilehto, Ari (toim.) Lojaliteettiperiaatteesta: Vastapuolen edun huomioon ottamisesta eri oikeuden aloilla, Turku, 1994.

Artikkelit

Kaisto, Janne: Rahoitusleasing, oikeustoimioppi ja korkein oikeus – ratkaisun KKO 2015:26 arviointia, Edilex 2015/37, referee-artikkeli, Helsinki, 2015.

Tammi-Salminen, Eva: Sopimus- ja sivullissuhteista rahoitusleasingjärjestelyssä, Defensor Legis N:o 5/2010.

Wuolijoki, Sakari: Leasingsopimus ratkaisun KKO:2008:53 valossa, Lakimies 2008/5, oikeustapauskommentti, s. 826-832.

Internet-sivut

<https://www.kauppalehti.fi/uutiset/yksityisleasing-tulee-nyt-vauhdilla-halvimman-sopimuksen-saa-200-euron-kuukausihintaan/iPRVVc5E>, käyty 13.6.2018.

<https://www.mrf.se/blog/2016/06/15/privatleasingens-utveckling/>, käyty 13.6.2018.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/skriftlig-fraga/konsekvenser-av-privatleasing_H511331, käyty 13.6.2018.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svar-pa-skriftlig-fraga/konsekvenser-av-privatleasing_H512331, käyty 13.6.2018.

<https://www.konsumentverket.se/aktuella-konsumentproblem/nyheter-och-pressmeddelanden/pressmeddelanden/2016/billeasingen-kan-sta-dig-dyrt/>, käyty 13.6.2018.

Leasingpalveluita tarjoavien yritysten sopimusehdot, saatavilla Internetistä, käyty 13.6.2018.

Oikeuskäytäntö

MT:1981:5

MT:1985:13

KKO:1985-II-177

MT:1986:6

KouHO:1990:5

KKO:1997:130

KKO:2008:53

KKO:2015:26

KKO:2018:38

Konsumentverket, ärende dnro 2017/1236

Konsumentverket, ärende dnro 2017/0786

Konsumentverket, ärende dnro 2016/1151

Virallislähteet

Neuvoston direktiivi 93/13/EY, annettu 5 päivänä huhtikuuta 1993, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/29/EY, annettu 11 päivänä toukokuuta 2005, sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/EY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta.

HE 218/1994 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 3 ja 4 luvun, varallisuusosoikeudellisista oikeustoimista annetun lain 36 §:n, huoneenvuokralain 5 §:n ja maanvuokralain 4 §:n muuttamisesta.

HE 8/1977 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajansuojalainsäädännöksi.

HE 247/1981 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 79/2000 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 2 §:n muuttamisesta.

HE 32/2008 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain 2 luvun muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 24/2010 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräiden luotonantajien rekisteröinnistä sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi.

Regeringens proposition 1994/95:17, Oskäligen avtalsvillkor m.m. Införlivande med svensk rätt av EG:s direktiv om oskäligen avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

SOU 1994:120 Financial leasing of movable property.

UNIDROIT Convention on International Financial Leasing, saatavilla osoitteessa <https://www.unidroit.org/leasing-ol/leasing-english>, (käyty 21.6.2018).

1.1 Johdanto

1.1.1 Leasing tutkimuskohteena

Tutkielma käsittelee yksityisleasingia Suomessa. Käsite on Suomessa verrattain uusi, eikä aiheesta ole aiemmin kirjoitettu laajempaa oikeustieteellistä tutkimusta. Yksityisleasingin käsitteleminen on tärkeää erityisesti käsitteen tuntemattomuuden ja aiheeseen liittyvien kuluttajansuojaongelmien vuoksi. Yksityisleasingsopimukseen sovellettavaan lainsäädäntöön liittyy paljon tulkinnanvaraisuutta, eikä yksityisleasingsopimuksia nykyisen käsitteen sisällön mukaisesti käsitteleviä merkittäviä oikeustapauksia ole. Siksi kuluttajan aseman selvittäminen yksityisleasingissa on merkityksellistä.

Yksityisleasingsopimusten suosio on toistaiseksi Suomessa ollut vähäistä, mikä osaltaan johtuu tarjonnan puutteesta. Yksityisleasingsopimusten yleistyminen myös Suomessa on kuitenkin ollut puheenaiheena ja myös kuluttajille suunnattujen leasingsopimusten tarjonta on kasvanut.¹ Yksityisleasingaiheisia uutisia alkanut näkyä enemmän ja enemmän. Hufvudstadsbladet uutisoi kasvaneesta kiinnostuksesta yksityisleasingia kohtaan 4.5.2018 painetussa lehdessään ja Yleisradion Aamu-tv käsitteli samaa aihetta aamun lähetyksessään 7.5.2018. Molemmissa tapauksissa yksityisleasingia markkinoitiin vaihtoehtoisena ja helppona ratkaisuna auton omistamiselle, jolla kuitenkin vältetään auton omistamisesta koituvia haittapuolia. Erityisesti sopimuksesta aiheutuvien kulujen ennustettavuus oli yhtenä leasingjärjestelyn merkittävänä vahvuutena.

Yksityisleasingsopimusten tarjoaminen on yleistynyt vauhdilla maailmalla, läheisimpänä esimerkkinä Ruotsi, jossa jo yli neljännes yksityisautoista kulkee yksityisleasingsopimusten pohjalta.² Oikeusvertailevaan sävyyn tutkielma käsittelee juuri yksityisleasingia Ruotsissa, jota kautta yksityisleasingin käsitteeseen Suomessa saadaan hieman enemmän perspektiiviä erityisesti lainsäädännön ja yhteiskuntarakenteiden samankaltaisuuden perusteella.

Vaikka leasingsopimusten juuret ovat Yhdysvalloissa, on laajempi leasingsopimusten oikeusvertailu jätetty pois. Tällä tavalla tutkielman laajuus on pidetty hallinnassa ja siksi tutkielmassa keskitytään pääasiassa suomalaisiin yksityisleasingsopimuksiin. Oikeusvertailevaa näkökulmaa tuodaan esille hieman, jotta yksityisleasingin käsitteen ymmärtäminen ja kuluttajansuojaongelmien konkreettisuuden hahmottaminen olisi helpompaa.

¹ Ks. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/yksityisleasing-tulee-nyt-vauhdilla-halvimman-sopimuksen-saa-200-euron-kuukausihintaan/iPRVVc5E>.

² Ks. Ks. <https://www.mrf.se/blog/2016/06/15/privatleasingens-utveckling/>.

Rahoitusleasingia ja rahoitusleasingsopimuksia käsittelevät oikeuskirjallisuudessa esimerkiksi *Tepora*³, *Tammi-Salminen*⁴ ja *Tepora-Kaisto-Hakkola*⁵.

Leasingsopimuksia on perinteisesti tarjottu yrityksille; tavallisia ovat olleet esimerkiksi autojen leasingsopimukset tai yritysten tietoteknisten laitteiden, kuten tietokoneiden tai tulostimien hankkiminen leasingsopimusten avulla. Leasingsopimusten vahvuudet tulevat esiin sellaisia tuotteita liisattaessa, joiden käyttöikä on lyhyt ja jotka vanhentuvat nopeasti, mutta jotka ostettaessa vaatisivat kuitenkin varsin suuren investoinnin. Esimerkiksi yrityksen ei ole kannattavaa investoida kalliisiin tietokoneisiin, joissa käytetty tekniikka kehittyy nopeasti ja vanhojen tuotteiden jälleenmyyntiarvo uusia tuotteita hankittaessa voi olla lähellä nollaa. Tällöin tuotteiden liisaaminen on kannattavampaa ja liisatut tuotteet saadaan käyttöön leasingkauden ajaksi.

Leasingsopimusten etu on myös hankittaessa muita varsin kalliita investointeja, joihin yritys joutuisi investoimaan kerralla huomattavan summan rahaa. Leasingsopimuksilla voidaan välttää merkittävät kertainvestoinnit, joiden sijaan hankinnasta koituvat kulut jakautuvat leasingkaudelle. Tällaisia voivat olla esimerkiksi työkoneet, joiden hankkiminen on yritykselle välttämätöntä, mutta joiden ostaminen voi olla kerralla liian huomattava investointi. Liisatun kohteen käytöllä liiketoiminnassa pyritään kattamaan leasingsopimuksesta aiheutuvat kustannukset sekä tietenkin tuottamaan voittoa yritykselle.

Edellä mainituissa tilanteissa piilevät myös kuluttajille tarjottavien leasingsopimusten vahvuudet. Auton ostaminen on kuluttajalle kallis investointi ja kokonaiskustannukset vievät kuukausikohtaisesti laskettuna huomattavan summan rahaa. Esimerkiksi autoa ostettaessa kokonaiskustannuksiin on laskettava lisäksi vakuutusmaksut sekä auton huollosta koituvat kustannukset. On myös huomattava, että ostetun uuden auton arvo laskee nopeasti vuosi vuodelta. Autoissa tekniikka vanhenee nopeasti ja erityisesti vanhemmissa autoissa omistajan vastuulle tulee kalliimpia remonteja, kun määräaikaishuoltojen lisäksi auton kulumisesta johtuen osia rikkoonuu. Voidaan siis sanoa, ettei auton ostaminen ole millään tasolla arvioituna hyvä sijoitus.

Tutkielmassa käsitellään erityisesti autojen yksityisleasingsopimuksia. Autojen valitseminen esimerkiksi oli helppo, koska yksityisleasingsopimuksia tarjotaan kuluttajille pääasiassa yksityisautoilun alueella. Tutkielma on kirjoitettu kuitenkin siten, että tutkimusta ja sen tuloksia voidaan soveltaa yksityisleasingsopimukseen pelkkää autoilua laajemmin.

³ Ks. *Tepora*, 2013, kappale 5.

⁴ *Tammi-Salminen*, 2015, osa II kappale 5.

⁵ *Tepora-Kaisto-Hakkola*, 2016, osa II kappale 16.5.

Yksityisleasingisopimuksilla tarjotaan vaihtoehtoa auton omistamiselle. Yksityisleasingisopimuksissa pyritään yhdistämään auton omistamisen hyödyt, mutta poistamaan edellä mainittuja auton omistamisesta koituvia haittapuolia. Kuluttajan näkökulmasta yksityisleasingisopimuksella saadaan auton käyttöoikeus kiinteitä leasingmaksuja vastaan, joita suoritetaan leasingantajalle kuukausittain. Tutkielmassa käsitellään aluksi yksityisleasingisopimuksen käsitettä, niihin soveltuvaa lainsäädäntöä ja oikeuskäytännön vaikutusta. Leasingmuotojen ja kuluttajansuojan tarkastelemisen kautta siirrytään käsittelemään yksityisleasingisopimuksia ja niissä muodostuvaa kuluttajan asemaa käytännössä.

1.1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja metodi

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kuluttajansuojan toteutumista yksityisleasingisopimuksissa ottaen huomioon leasingjärjestelyn eri toimijoiden väliset vastuutilanteet. Tutkielma on tehty lainopillisesta näkökulmasta siten, että tutkielman loppupuolella on käsitelty myös käytännössä esiintyviä sopimusehtoja. Oletuksena oli, että lainopillisen tutkimuksen tekemisen valitusta aiheesta olisi vaikeaa, koska aiheeseen sopivaa lainopillista tutkimusmetodia tukevaa materiaalia ei ole mainittavasti tarjolla. Tämän vuoksi tutkielmassa tarkastellaan sopimusehtoja myös käytännössä. Kyseisen valinnan avulla on tarkoitus luoda kokonaisvaltaisempi kuva yksityisleasingista tällä hetkellä ja aiheeseen liittyvistä kuluttajansuojaongelmista.

Tutkimus alkaa yksityisleasingin käsitteen määrittelemisellä tutkimuksen ensimmäisissä luvuissa. Yksityisleasingin käsitteen määrittelyminen tutkielman alussa on merkittävässä asemassa muuhun työhön nähden, jotta lukija hahmottaa tutkielman myöhemmissä vaiheissa yksityisleasingille tunnusomaiset piirteet. Käsitteen määrittelyn avulla yksityisleasingin käsite halutaan erottaa riittäväällä tavalla myös esimerkiksi osamaksukaupan, kuluttajaluoton ja perinteisen irtaimen vuokran käsitteistä. Tutkielmassa käsitellään leasingia ja kuluttajansuojaa käyttäen lähteinä voimassa olevaa lainsäädäntöä ja oikeuskirjallisuutta sekä merkittäviä oikeustapauksia, jos niitä on aiheeseen liittyen ollut tarjolla.

Lainopillisen tarkastelun jälkeen siirrytään käsittelemään yksityisleasingia ja kuluttajansuojaongelmia lähemmin myös käytännössä. Tutkimuksen loppupuolella tarkastellaan yksityisleasingisopimuksissa käytettyjä yleisiä sopimusehtoja käytännössä, jotta voidaan paremmin konkretisoida kuluttajan asemaa yksityisleasingisopimuksissa ja tuoda esille yksityisleasingisopimuksissa tavallisesti käytettyjä sopimusehtoja. Käytännönläheisen lähestymistavan avulla pyritään tutkimuksessa tuomaan esille sekä kuluttajansuojan kannalta hyväksyttäviä ja

tarpeellisia sopimusehtoja että toisaalta kuluttajansuojan kannalta helposti kohtuuttomuuteen johtavia sopimusehtoja. Tarkoituksena on luoda tutkielman avulla niin laaja kuva yksityisleasingin käsitteestä ja kuluttajan asemasta yksityisleasingisopimuksissa kuin mahdollista. Joiltain osin joudun rajaamaan käsiteltävää aihetta, jotta aiheen rajausta on oikeassa suhteessa tutkielman laajuuteen.

Tutkielman ulkopuolelle on jouduttu jättämään myös yksityisleasingisopimukseen liittyvien insolvenssikysymysten käsittely. Yksityisleasingisopimusten käyttäytymistä eri sopimusosapuolten maksukyvyttömyystilanteissa olisi tutkielman rajatun laajuuden vuoksi mahdotonta käsitellä.

1.2 Yksityisleasingin käsite

1.2.1 Ominaispiirteitä

Autoihin sovellettavissa yksityisleasingisopimuksissa yhdistyy ”perinteisistä” leasingmalleista sekä rahoitusleasingin että käyttöoikeusleasingin piirteitä. Yksityisleasingisopimuksille ja käyttöoikeusleasingisopimuksille ominaista on se, että leasingisopimusta ei ole tarkoitus ulottaa kestävästi koko leasingkohteen taloudellista käyttöikä, vaan leasingkohdetta voidaan sen käyttötien aikana liisata useamman kerran ja mahdollisesti eri leasingantajille.⁶ Käyttöoikeusleasingin kohteita ovat tyypillisesti irtaimet esineet, kuten esimerkiksi kopiokoneet, tietokoneet ja ajoneuvot. Rahoitusleasingisopimukset puolestaan solmitaan tavallisesti kohteen taloudellisen käyttötien ajaksi.

Käyttöoikeusleasing toimii tavallisesti kaksiasianosaissuhteessa vuokranantajan ja vuokralleottajan välillä, kun taas rahoitusleasing perusmuotoisten yksityisleasingisopimusten tavoin kolmikantaisesti, jossa rahoittaja-leasingantaja on keskeisessä asemassa. Käyttöoikeus- ja yksityisleasingisopimuksille on tyypillistä, että leasingantaja sitoutuu vastaamaan leasingkohteen huollosta ja muutoin käyttökuntoisena pysymisestä leasingkauden aikana, joka erottaa sitä tavanomaisesta irtaimen vuokrasta.⁷ Käyttöoikeusleasing muistuttaa kuitenkin pitkälti tavanomaista

⁶ Ks. Takki, 1980, s. 241.

⁷ Tepora, 2013, s. 128-129.

irtaimen vuokraa ja yhteneväisyyden vuoksi käyttöoikeusleasingopimukseen voidaan soveltaa samoja sääntöjä ja periaatteita kuin irtaimen vuokraa koskevissa tilanteissa.⁸

Yksityisleasingopimuksissa esiintyy molempien leasingmuotojen piirteitä. Käyttöoikeusleasingille tyypillisiä piirteitä yksityisleasingopimuksissa ovat esimerkiksi leasingkohteen teknisen käyttöiän alittava lyhyt leasingaika, joka on tavallisesti 12-36 kuukautta, ja huoltojen sekä sopimuksessa määrättyjen kunnossapitokustannusten kuuluminen leasingantajan vastuulle. Toisaalta myös rahoitusleasingopimukset voivat autoalalla olla varsin lyhyitä, esimerkiksi kahdesta neljään vuotta, ja leasingkohteen kunnossapitovelvoitteen siirtämisestä leasingantajalle voidaan sopia myös rahoitusleasingopimuksissa.⁹ Autoalalla näiden leasingmuotojen välistä rajanvetoa ei kannata ymmärtää liian tiukaksi.

Rahoitusleasingopimuksille ominainen kolmikantainen sopimusjärjestely on yksityisleasingopimusten kannattavuuden kannalta usein välttämätöntä ja erottaa sen käyttöoikeusleasingista ja toisaalta irtaimen, kuten autojen, vuokrasta. Näiden ominaisuuksien lisäksi yksityisleasingopimukset perinteisistä autovuokrasopimuksista erottaa se, että sopimuskaudet yksityisleasingopimuksissa ovat huomattavasti autovuokrasopimuksia pitempiä ja sopimukset ovat sopimusteknisesti yksityiskohtaisempia. Tavallisessa auton vuokraamisessa vuokrauksesta puhuttaessa tarkoitetaan yksittäisiä päiviä tai kuukausia ja vuokraaminen tapahtuu vuokranantajan ja vuokralaisen välillä. Tähän yksityisleasingia ei tule sekoittaa.

Tepora erottaa kolmikantaisen rahoitusleasingin sitä lähellä olevista tavanomaisesta irtaimen vuokrasta ja käyttöoikeusleasingista erityisesti kahden tunnusmerkin avulla: Leasingantajalla on rahoitusleasingissa pelkästään rahoittajan intressi ja tehtävä kolmikantaisessa järjestelyssä, kun leasingottaja valitsee itsenäisesti tarvitsemansa leasingkohteen ja sen toimittajan (1). Rahoitusleasingissa leasingopimus solmitaan ennalta määräytyksi leasingkaudeksi, jonka aikana sopimus ei ole leasingottajan irtisanottavissa tai purettavissa. Sovitun leasingkauden aikana on tarkoitus maksaa leasingmaksujen muodossa leasingantaja-rahoittajalle esineen hankintahinta korkoineen ja kuluineen (2).¹⁰

Osa hankintahinnasta voidaan kuitenkin maksaa rahoittajalle takaisinostohinnan muodossa, mikäli esineen myyjä on sopinut liisattavan esineen takaisinostosta rahoittaja-leasingantajan

⁸ Yhtä mieltä asiasta olivat sekä Takki, 1980, s. 242, että myöhemmin Tepora, 2013, s. 129. Leasingjärjestelyn yhteneväisyys irtaimen esineen vuokran kanssa erityisesti leasingantaja-leasingottaja -suhteessa johtaa usein siihen, että leasingopimukseen sovelletaan irtaimen esineen vuokraa koskevia sääntöjä ja periaatteita.

⁹ Tuomisto, 1988, s. 23

¹⁰ Ks. Tepora, 2013, s. 132-133.

kanssa leasing sopimuksen päättyessä.¹¹ Perusmuotoisissa yksityisleasing sopimuksissa rahoittaja-leasingantajalla on edellä mainitun kohdan 1 mukaisesti vähän kosketuspintaa leasingkohteeseen ja myös kohdan 2 tavoin leasingkauden aikana yksityisleasing sopimuksen irtisanominen tai purkaminen on kuluttajan näkökulmasta joko mahdotonta tai hyvin kallista.

Yksityisleasingjärjestely eroaa omistuksenpidätysehdoin ja takaisinottoehdoin solmituista autokauppasopimuksista merkittäväällä tavalla kohteen omistusoikeuden siirtymistä tarkasteltaessa; vaikka molemmissa järjestelyissä kohteen tosiasiallinen hallinta siirtyy kuluttajalle välittömästi sopimuksen solmimisen myötä, ei leasingjärjestelyn tarkoituksena ole kohteen omistusoikeuden siirtäminen, vaan leasingkauden päätteeksi auto palautetaan leasingantajalle. Sen sijaan on mahdollista, että leasing sopimukseen otetaan lunastuslauseke, jonka mukaan kuluttaja voi lunastaa liisaamansa auton itselleen leasingkauden päätteeksi määrättyyn hintaan.

Omistusoikeuden siirtäminen ei kuitenkaan ole perusmuotoisen yksityisleasingjärjestelyn tavoite. Mikäli yksityisleasing sopimukseen otetaan leasingkauden päätteeksi auton lunastuksen mahdollistava tai velvoittava lauseke, täytyy arvioida, täyttääkö sopimus tällöin tosiasiasa omistuksenpidäty- tai takaisinottoehtoisien kaupan tunnusmerkistön. Tämä rajanveto puolestaan vaikuttaa sopimukseen sovellettavaan lainsäädäntöön erityisesti kuluttajasuhteessa.¹²

Yksityisleasing sopimuksia on vaikea asettaa perinteisten leasingmuotojen kanssa samaan muottiin, koska leasingmuodot kehittyvät nopeasti ja toisaalta perinteiset leasingmuodot ovat kehittyneet elinkeinonharjoittajien välisinä järjestelyinä. Autoalan leasing sopimusten luokittelun ongelmallisuuden on todennut *Tuomisto* jo vuonna 1988 kirjoittamassaan teoksessa, eikä oikeustila ole niin oikeuskäytännön kuin lainsäädännönkään taholta merkittävästi selkiytynyt. *Tuomiston* mukaan käyttöoikeusleasingin ja rahoitusleasingin välinen raja on autoalalla erityisen liukuva ja autojen leasing sopimuksissa yhdistyy sekä käyttöoikeusleasingin että rahoitusleasingin piirteitä.¹³

Eri leasingmuotoja vertailemalla ja yksityisleasing sopimuksia käytännössä tutkimalla loogisin ratkaisu on katsoa autojen yksityisleasing sopimukset omaksi kuluttajille suunnatuksi leasingmuodokseen, jossa yhdistyy edellä mainituin tavoin sekä käyttöoikeusleasing sopimusten että rahoitusleasing sopimusten ominaispiirteitä.

Tutkielman tavoite ei kuitenkaan ole yksityiskohtaisesti jäsentää yksityisleasingjärjestelyä eri leasingmuotojen välille, vaan keskittyä kuluttajan asemaan ja kuluttajansuojan toteutumiseen

¹¹ Ks. Tepora, 2013, s. 132-133.

¹² Omistusoikeuden siirtymisen merkityksestä esim. Tammi-Salminen, 2015, s. 486-487.

¹³ Ks. lisää Tuomisto, 1988, s. 23.

kyseisissä sopimusjärjestelyissä. Käsitteen määrittelemisen ja yksityisleasingjärjestelyn ominaispiirteiden tunteminen on kuitenkin tärkeää, koska se vaikuttaa siihen, millaiseksi kuluttajan asema sopimusjärjestelyssä muodostuu ja miltä osin olemassa olevaa lainsäädäntöä ja periaatteita yksityisleasingisopimuksiin voidaan soveltaa. Käsitteen määrittelemisellä on merkitystä myös esimerkiksi kuluttajansuojalainsäädännön eri lukujen soveltumista käsiteltäessä. Tällöin myös leasingjärjestely on tunnettava.

1.2.2 Yksityisleasingjärjestelyn rakenne ja osapuolet

Yksityisleasing esiintyy tavallisimmin rahoitusleasingmuotoisesti kolmikantaisena sopimuksena, joka on perinteisesti yrityksille tarkoitettu rahoitusmuoto. Sitä voidaan käyttää vaihtoehtoisena rahoitusmuotona esimerkiksi omistuksenpidätysehtoisen ja takaisinottoehtoisen investointirahoituksen tai perinteisen pankkilainarahoituksen vaihtoehtona. Merkittävästi rahoitusleasingisopimus eroaa jälkimmäisistä rahoitusmuodoista siinä, että niiden perusteella yrityksestä tulee lähtökohtaisesti investoinnin kohteena olevan esineen omistaja, kun taas rahoitusleasingisopimuksessa omistusoikeus säilyy leasingantajalla. Leasingrahoituksen mukaisella ratkaisulla vältetään esineen omistajalle kuuluvat vastuut ja velvollisuudet, mutta saadaan esineen käyttämisestä saatava hyöty – olipa kyse sitten yrityksen myyninedistämisestä tai siitä, että kuluttajan liikkumismahdollisuudet paranevat auton käyttöoikeuden myötä.

Vaikka rahoitusleasingisopimuksia käytetään pääosin yritysten välisenä rahoitusmuotona, ei mikään estä leasingmuotoisten sopimusten käyttämistä myös kuluttajasuhteessa. Yksityisleasingissa leasingottajana toimii kuluttaja, jonka tavoitteena on sopimuksen avulla hankkia käyttöönsä esimerkiksi ajoneuvo. Leasingisopimusten kohteena Suomessa ovat useimmiten irtaimet esineet, kuten erilaiset kestokulutushyödykkeet ja kulkuneuvot. Leasingisopimus voidaan solmia myös koskemaan rakennusta tai kiinteää omaisuutta, eikä rahoitusleasingjärjestelyn kohteelle ole rajoituksia.¹⁴ Käytännössä kysyntää ja tarjontaa rajoittavat taloudelliset näkökulmat, sillä tarjottavan leasingjärjestelyn on luonnollisesti oltava kaikkien osapuolten näkökulmasta kannattavaa.

Tepora on määritellyt leasingin tavallisesti irtaimen käyttöomaisuuden pitkäaikaiseksi vuokraukseksi.¹⁵ Vaikka *Tepora* monien muiden leasingista oikeuskirjallisuutta kirjoittaneiden tavoin käsittelee leasingia lähtökohtaisesti elinkeinonharjoittajien välisenä järjestelynä, voidaan

¹⁴ Ks. *Tepora*, 2013, s. 115-116.

¹⁵ *Tepora*, 2013, s. 116. Rahoitusleasingjärjestelyn rakenteesta ks. myös *Tepora-Kaisto-Hakkola*, 2016, s. 520-524.

elinkeinonharjoittajien välinen leasingjärjestely rinnastaa rakenteensa puolesta kuluttajille tarjottavaan yksityisleasingisopimukseen, joiden rakenne vastaa elinkeinonharjoittajien välisiä leasingisopimuksia. Tätä aihetta käsitellään tarkemmin tutkielman loppupuolella, kun käsitellään yksityisleasingisopimuksia käytännössä.

Yksityisleasingisopimuksissa, kuten rahoitusleasingisopimuksissa yleensä, on kyse kolmikantaisesta rahoitusjärjestelystä. Järjestelyn osapuolena on leasingkohteen myyjä, joka lähtötilanteessa omistaa tulevan rahoitusleasingjärjestelyn kohteen. Järjestelyn ensimmäisessä vaiheessa leasingottajana toimiva kuluttaja valitsee leasingisopimuksen kohteen, auton, jolle leasingrahoitusta haetaan. Suomessa tarjottavissa yksityisleasingpalveluissa liisattavan auton ensivaiheessa omistaa autoliike tai muu autojen jälleenmyyjä. Maahantuojayritykset eivät tavallisesti tarjoa leasingpalveluita kuluttajille, mutta maahantuojayritys tai konserniin kuuluva sisaryhtiö voi sen sijaan tarjota rahoituspalveluita.¹⁶

Seuraavaksi kuluttajan on viimeistään otettava yhteyttä yksityisleasingpalvelua tarjoavaan yritykseen. Tällainen yritys voi olla joko rahoitusyhtiö tai autojen jälleenmyyjä. Mikäli kuluttaja ottaa yhteyttä leasingpalvelua tarjoavaan rahoitusyhtiöön, ostaa rahoitusyhtiö leasingkohteen myyjäyrittäjänsä ja liisaa kohteen rahoitusyhtiön ja kuluttajan välisellä leasingisopimuksella kuluttajalle. Jos kuluttaja puolestaan ottaa yhteyttä leasingpalveluita tarjoavaan autojen jälleenmyyjäyrittäjänsä, on kyseinen yritys yksityisleasingjärjestelyssä edelleen tosiasiallisesti yksityisleasingjärjestelyssä myyjäyrittäjänsä asemassa. Tällöin jälleenmyyjäyrittäjänsä on rahoitusyhtiön kanssa sopimus yksityisleasingpalveluiden tarjoamisesta ja jälleenmyyjäyrittäjänsä välittää rahoitusyhtiön tarjoaman rahoitusleasingisopimuksen kuluttajalle.

Vaikka yksityisleasingisopimukseen päättyvät lähtötilanteet ovat erilaisia, johtavat ne lopulta kaikkien osapuolten kannalta samanlaiseen lopputilanteeseen juridisesta näkökulmasta. Sopimusoikeudelliseen lopputilanteeseen ei siis vaikuta se, lähestyykö kuluttaja yksityisleasingpalveluita tarjoavaa rahoitusyhtiötä vai jälleenmyyjäyrittäjänsä. Esimerkiksi voimakkaammasta markkinoinnista johtuen on kuitenkin yleisempää, että kuluttaja lähestyy ensin autojen jälleenmyyjäyrittäjänsä, jolla on puolestaan valmiiksi neuvoteltu yhteistyösopimus yksityisleasingpalveluita tarjoavan rahoitusyhtiön kanssa. Tässäkin tapauksessa leasingtarjoaja-rahoittaja ostaa liisattavan kohteen myyjältä, jolloin kauppasopimuksen myötä kohteen omistusoikeus siirtyy myyjältä leasingtarjoaja-rahoittajalle. Tämän jälkeen leasingantaja ja leasingottajana toimiva kuluttaja solmivat kohdetta koskevan leasingisopimuksen, jonka kesto on tavallisesti 12-36

¹⁶ Esimerkiksi Toyota Rahoitus.

kuukautta.¹⁷ Voi olla, että joissain tapauksissa myyjäyhtiö ja kuluttaja solmivat valittua leasingkohdetta koskevan tilaussopimuksen, mutta tästä huolimatta leasingsopimus on rahoitusyhtiön ja kuluttajan välillä. Tätä edeltää kauppasopimus, jolla rahoitusyhtiö on ostanut kohteen myyjäyhtiöltä.

Rahoitusleasingille tunnuksenomaista on, että leasingantajana toimiva yritys toimii järjestyksessä ennen kaikkea rahoittajan roolissa. Tällöin leasingsopimuksen kohteen omistusoikeuden siirtäminen leasingantajalle on tärkeää esimerkiksi vakuustarkoituksessa leasingjärjestelyn eri osapuolten mahdollisten insolvenssitilanteiden varalta ottaen huomioon erityisesti sen, että kohteen tosiasiallinen hallinta tulee leasingkauden ajan olemaan kuluttajalla. On myös varsin tavallista, ettei leasingantaja pääse konkreettisesti tutustumaan leasingkohteeseen tai muutoinkaan tarkastamaan sen kuntoa ennen leasingkauden alkamista. Leasingkohde voidaan jopa toimittaa suoraan kohteen myyjältä leasingantajana toimivalle kuluttajalle.¹⁸

Leasingkauden päättyessä kuluttaja palauttaa liisaamansa auton sen omistavalle leasingtarjoajalle. Osapuolet ovat voineet myös sopia leasingkauden jatkumisesta. Tällöin vaihtoehtoina on uuden leasingsopimuksen solmiminen tai voimassa olleen leasingsopimuksen jatkaminen, mikäli sopimusta solmittaessa on sovittu mahdollisuudesta jatkokausiin. Mikäli leasingsopimus päättyy, tärkeää on leasingauton jäännösarvon määrittäminen sopimuksen päättymishetkellä. Jäännösarvo, jonka määräytymisen perusteista on sovittu leasingsopimuksessa, voi määräytyä esimerkiksi auton palautushetken jälleenmyyntiarvon ja keskimääräisen kunnan mukaan.¹⁹

Yksityisleasingsopimuksissa on edellä mainitun tavoin piirteitä myös hyvitysleasingista, joka on autoleasingsopimuksille tyypillistä. Hyvitysleasingissa sopimuksen kohde vuokrataan verrattain lyhyeksi leasingkaudeksi, 2-3 vuodeksi, jonka päätteeksi kohde myydään ulkopuoliselle. Tapa on autoalalla suosittu, koska alalla on toimivat ja aktiiviset jälkimarkkinat. Leasingkauden päättymiseen varaudutaan jo sopimusneuvotteluvaiheessa, jolloin on mahdollista, ettei leasingtarjoajalla ole enää käyttöä leasingautolle.

Mikäli leasingantajalla ei ole käyttöä leasingkohteelle leasingkauden päättyttyä, myyjäyritysten ja leasingtarjoajien välisiin sopimuksiin voidaan ottaa takaisinostoehto (takaisinostositoumus). Takaisinostoehdon mukaan leasingauton myynyt yritys sitoutuu ostamaan leasingtarjoajalle myymänsä auton takaisin leasingkauden päättyttyä ennalta sovittujen hinnammääräytymisperusteiden

¹⁷ Ks. rahoitusleasingjärjestelystä *Tammi-Salminen*, 2015, s. 485-486. Tammi-Salminen käyttää kuvaillusta rahoitusleasingjärjestelystä myös nimeä epäsuora rajoitusleasing. Kun tutkielmassa käsitellään rahoitusleasingmuotoisia leasingjärjestelyitä, tarkoitetaan nimenomaan Tammi-Salmisen esittelemää epäsuoraa rahoitusleasingia, ellei toisin mainita.

¹⁸ Ks. *Tammi-Salminen*, 2015, s. 485.

¹⁹ Tepora, 2013, s. 233.

mukaisesti. Takaisinostoehtojen sisällöt vaihtelevat sopimuskohtaisesti; ehto voi velvoittaa aina leasingkauden päättyessä syystä riippumatta tai esimerkiksi tilanteissa, joissa leasingsopimus puretaan leasingottajan sopimusrikkomuksen perusteella.²⁰

Mahdollisen myyjäyriksen ja leasingantajan takaisinostoehdon sisältö vaikuttaa leasingsopimukseen otettaviin ehtoihin auton jäännösarvon määräytymisestä. Tällöin on mahdollista, että mikäli leasingantaja ei saa autosta laskennallisen jäännösarvon tasoa, voi kuluttaja joutua korvaamaan leasingantajalle laskennallisen jäännösarvon ja todellisen kauppahinnan välisen erotuksen. Laskennallisen jäännösarvon vaihtoehtoja on käyttää jäännösarvona suoraan auton jälleenyntihintaa. Kuitenkin aina leasingsopimuksen päättyessä auton arvon ja kunnon määrittäminen on keskeisessä asemassa ja usein se tapahtuu leasingantajan toimesta. Leasingsopimusten sopimusehtojen käsittelyyn palataan tarkemmin jäljempänä.²¹

Leasingsopimuksen sisältö vaikuttaa siihen, kuinka sopimusta käsitellään lainsäädännön valossa. Leasingjärjestelyn todellinen luonne selviää käytettyjen sopimusehtojen perusteella, mikä puolestaan vaikuttaa esimerkiksi arvioitaessa kuluttajansuojalain (38/1978, jäljempänä myös KSL) eri lukujen soveltumista kyseiseen leasingsopimukseen. Sopimuksen sisältö voi vaikuttaa esimerkiksi siihen, voidaanko tilanteessa soveltaa kuluttajansuojalain 7 luvun kuluttajaluottoa koskevia säännöksiä tai irtaimen vuokraa koskevia normeja. Joissakin tapauksissa puolestaan joudutaan arvioimaan, voidaanko yksityisleasingsopimukseen soveltaa osamaksukauppaa koskevia normeja ja kuluttajansuojalain 5 lukua, mikäli leasingkohteen omistusoikeutta tarkasteltaessa leasingsopimus vastaa tosiasiallisesti kuluttajakauppaa.

Jäljempänä tarkastellaan yksityisleasingsopimukseen sovellettavaa kuluttajansuojalainsäädäntöä. Yksityisleasingsopimuksen käsitteen määrittelemättömyyden vuoksi markkinoilla on sisällöltään erilaisia kuluttajille tarjottavia ja tavallisten yksityisleasingsopimusten lisäksi myös yksityisleasingia muistuttavia sopimusjärjestelyitä, joita en kuitenkaan ota esille, vaan tarkastelen kuluttajan asemaa ainoastaan yksityisleasingjärjestelyn tunnusmerkit täyttävissä tilanteissa.

²⁰ Takaisinostoehdosta tarkemmin ks. Saarnilehto; Annola; Hemmo; Karhu; Kartio; Tammi-Salminen; Tolonen; Tuomisto; Viljanen, 2017, s. 1270-1271.

²¹ Hyvitysleasingmallista tarkemmin ks. Tepora, 2013, s. 233-234.

2 Lainsäädännön tila

2.1 Yleistä

Seuraavissa luvuissa käsitellään kuluttajansuojalainsäädäntöä ja erityisesti KSL 3 ja 4 lukuja, jotka vaikuttavat yksityisleasingsopimusten ehtojen tulkintaan, sovitteluun ja kohtuusharkintaan. KSL 3 ja 4 lukuja voidaan 2 luvun ohella soveltaa yksityisleasingsopimukseen ilman soveltamisalaa liittyviä tulkinnanvaraisuuksia. Koska voimassa oleva lainsäädäntö määrittelee kuluttajansuojaa leasingsopimuksissa, on kyseisten lukujen tarkastelu olennaista kuluttajan aseman kannalta. Kuluttajan asemaan vaikuttavia tekijöitä käsitellään myös myöhemmin oikeuskäytäntöä käsittelevässä tutkielman luvussa 3. Tällöin tarkastellaan mahdollisuutta soveltaa leasingsopimusten sopimusehtoihin ja kuluttajansuojakysymyksiin muuta kuluttajansuojalainsäädäntöä ja yleisiä oppeja. Seuraavassa luvussa käsiteltävä Neuvoston direktiivi 93/13/ETY kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista²² (jäljempänä kohtuuttomuusdirektiivi) on merkittävä sopimusehtojen kohtuusarvioinnin, sovittelun ja tyyppikohtuuttomien ehtojen arvioinnin kannalta.

Yksityisleasingsopimukset muistuttavat monin tavoin osamaksu- ja omistuksenpidätysehtoista kauppaa ja toisaalta myös irtaimen vuokraa, jolloin samankaltaisuus on otettava huomioon yksityisleasingsopimukseen sovellettavaa lainsäädäntöä arvioitaessa. Leasingsopimuksen sisältö ja käytetyt sopimusehdot vaikuttavat siihen, millaista lainsäädäntöä voidaan soveltaa kutakin leasingsopimusta käsiteltäessä. Sovellettavan lainsäädännön puuttuessa täytyy arvioida, voidaanko tapaukseen soveltaa muita oikeudellisia periaatteita, esimerkiksi juuri irtaimen vuokraa koskevia normeja. Koska tutkielma käsittelee erityisesti yksityisleasingsopimusten kuluttajansuojaa, keskitytään tarkastelemaan KSL:n eri lukujen soveltumista ja niiden tarjoamaa kuluttajansuojaa mahdollisia kuluttajansuojaoikeudellisia ongelmatilanteita ajatellen.

Soveltuvaa lainsäädäntöä arvioitaessa ei erikseen perustella KSL:n soveltumista yksityisleasingsopimukseen (lain 1 luvun yleisten säännösten perusteella), koska kyseisten leasingsopimusten sisältyminen KSL:n soveltamisalaa on katsottu riittävän selväksi. Tältä osin viitataan KSL:n 1 luvun yleisiin säännöksiin sisältyviin soveltamisalaa koskeviin pykäliin. Sen sijaan tiettyjen KSL:n lukujen (kuten kuluttajaluottoja käsittelevä 7 luku) soveltuminen yksityisleasingsopimukseen on kyseenalaisempaa, joten niitä käsitellään erikseen myöhemmin tarkemmin. Leasingsopimukseen soveltuvaan lainsäädäntöön on ottanut kantaa myös korkein oikeus,

²² Neuvoston direktiivi 93/13/ETY, annettu 5 päivänä huhtikuuta 1993, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista.

jonka tapauksia käsitellen tarkemmin seuraavassa kappaleessa siltä osin, kuin tapaukset soveltuvat verrattavaksi yksityisleasingisopimuksiin.

2.2 EU:n kohtuuttomuusdirektiivi taustalla

Suomalainen kuluttajansuojalainsäädäntö on nykyisin pitkälti Euroopan unionin (jäljempänä EU) oikeuden muotoilemaa oikeutta. Kuluttajan asemaan kansallisessa lainsäädännössä vaikuttaa paitsi EU:n kuluttajansuojaoikeudelliset lakiuudistukset myös Euroopan yhteisöjen (jäljempänä EY) sopimusoikeudelliset normit, joilla on ollut tarkoitus yhtenäistää ja harmonisoida jäsenvaltioiden sopimusoikeudellista lainsäädäntöä. Lainsäädännön yhtenäistämiseen on pyritty erityisesti kuluttajien ja muiden vastaavassa heikommassa asemassa olevien ryhmien suojelemiseksi. EU:n harjoittamalla sopimusoikeudellisen sääntelyn harmonisoinnilla on siten suora vaikutus myös kansalliseen kuluttajansuojaan.

Kuluttajaa koskevat EU:n direktiivit ovat pääasiassa ”minimidirektiivejä”, joiden perusteella EU:n jäsenvaltioiden on kansallisen lainsäädännön avulla toteutettava direktiivissä määritelty kuluttajansuojan vähimmäistaso. Tämä mahdollistaa myös ratkaisun, että kansallisella lailla säädetään direktiivin edellyttämää vähimmäistaso parempi kuluttajansuojan taso. Esimerkiksi Suomessa KSL takaa kuluttajalle monin paikoin (esimerkiksi KSL 3 ja 4 luvuissa) direktiivien edellyttämää vähimmäistaso paremman suojan.²³

Suomalaiseen kuluttajansuojaan vaikuttavat EU:n direktiivit määrittävät kuluttajan asemaa myös yksityisleasingisopimuksissa. Yksityisleasingisopimusten kannalta merkittävimmistä EU:n direktiiveistä ensimmäinen on kohtuuttomuusdirektiivi. Kohtuuttomuuden käsite ja kohtuuttomat sopimusehdot ovat keskeisessä asemassa yksityisleasingisopimusten kuluttajansuojaa käsiteltäessä, joten tämän vuoksi kansallisen lainsäädännön (erityisesti KSL 3 ja 4 luvut) taustalla vaikuttava EU:n lainsäädäntö on hyvä tuntea.

Lisäksi kohtuuttomuusdirektiivi (ja muu EU:n lainsäädäntö) on vaikuttanut erityisesti yksityisleasingisopimusten kuluttajansuojan kannalta keskeisten KSL 3 ja 4 lukujen sisältöön ja tulkintaan. Kohtuuttomuusdirektiivin vaikutuksen KSL 3 ja 4 lukuihin voi huomata erityisesti hallituksen esitystä HE 218/1994 vp lukemalla.

Kohtuuttomuusdirektiivin tarkoituksena on yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden lainsäädäntöä ja hallinnollisia määräyksiä, jotka koskevat elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen

²³ Ks. lisää Ämmälä, 2006, s. 1-3.

sopimusten kohtuuttomia ehtoja.²⁴ Kohtuuttomuusdirektiivin johdanto-osan kappale 4 puolestaan asettaa EU:n jäsenvaltiolle velvollisuuden varmistaa, että kuluttajan kanssa tehtyihin sopimuksiin ei sisälly kohtuuttomia ehtoja. Kuluttajasopimuksissa kuluttajan aseman ja oikeuksien suojaamiselle on siis unionin lainsäädännöstä johdettavissa selvä peruste ja jäsenvaltiolle velvollisuus estää kohtuuttomien sopimusehtojen sisältyminen kuluttajasopimuksiin.

Kohtuuttoman sopimusehdon määritelmä löytyy kohtuuttomuusdirektiivin 3 artiklasta. Artiklan 3 kohdan 1 mukaan ”*Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.*”. Artiklan 3 ja johdanto-osan kappaleen 12 mukaan kohtuuttomuusdirektiivi koskee vain niitä sopimusehtoja, joista ei ole neuvoteltu erikseen. On kuitenkin huomattava, että kaikissa yksityisille suunnatuissa autoalan sopimuksissa 3 artiklan tarkoittamien vakioehtojen käyttäminen on varsin tavallista. Johdanto-osan kappale 10 mahdollistaa kuitenkin jäsenvaltiolle kattavamman kuluttajansuojan saavuttamisen, jolloin jäsenvaltio voi halutessaan ottaa käyttöön yhdenmukaiset kohtuuttomia sopimusehtoja koskevat säännöt, joita on sovellettava elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin sopimuksiin.²⁵

Kohtuuttomuusdirektiivin liitteeksi on otettu luettelo ehdoista, joita tarkoitetaan 3 artiklan 3 kohdassa. Direktiivin luettelo on tarkoitettu ohjeelliseksi luetteloksi niistä ehdoista, joita voidaan pitää 3 artiklan mukaisesti kohtuuttomina. Luetteloa ei kuitenkaan ole tarkoitettu tyhjentäväksi, joten luettelon ehtoja selaamalla ei voida ”käänteisesti” tulkita määrättyä ehtoa kohtuulliseksi, koska se ei nimenomaisesti esiinny luettelossa. Sitä vastoin luettelossa esiintyvät sopimustyytit voidaan herkemmin katsoa olevan kohtuuttomia kuluttajasopimuksissa sovellettuina, jolloin luettelon mukaisista ehdoista on myös tulkinnallista apua. Tällöin voidaan tarkastella paitsi luettelon sanamuodon mukaisia ehtoja, myös määrättyjä sopimustyyppisiä, joissa kohtuuttomuutta tavallisesti esiintyy. Yksityisleasingisopimusten kannalta ei ole katsottu tarpeelliseksi analysoida tutkielmassa kaikkia liitteen sopimusehtotyyppisiä, vaan seuraavaksi nostetaan esille muutama liitteestä löytyvän sopimusehtotyyppin, jotka kannattaa muistaa yksityisleasingisopimuksia tarkasteltaessa ja erityisesti nimeä sopimuspaperiin kirjoittaessa. Esille

²⁴ Kohtuuttomuusdirektiivin tarkoitus on kirjoitettu sanatarkasti direktiivin 1 artiklaan.

²⁵ Kohtuuttomuusdirektiivin vaikutuksesta KSL 3 luvun soveltamisalaan ja sisältöön ks. tarkemmin Peltonen-Määttä, 2015, s. 181-189.

nostetut sopimusehtotyypit ovat huomionarvoisia, vaikka kohtuuserviointi onkin aina suoritettava kokonaisarvioinnin perusteella, eikä luettelon ehtoja tule soveltaa kaavamaisesti.²⁶

Yksityisleasingisopimusten kannalta huomioon otettavia kohtuuttomuusdirektiivin ehtoja:

- b) ”kuluttajan laillisten oikeuksien poissulkeminen tai niiden rajoittaminen sopimattomasti elinkeinonharjoittajan tai toisen osapuolen suhteen siinä tapauksessa, että elinkeinonharjoittaja jättää kokonaan tai osittain täyttämättä sopimuksesta johtuvia velvollisuuksiaan tai täyttää ne puutteellisesti...”
- c) ”sopimuksen tekeminen kuluttajaa sitovaksi, jos elinkeinonharjoittajan sopimussuoritusta koskee edellytys, jonka toteuttaminen riippuu yksinomaan tämän omasta tahdosta”
- d) ”elinkeinonharjoittajan mahdollisuus pitää itsellään kuluttajan maksamat rahamäärät kuluttajan päätettyä olla tekemättä tai täyttämättä sopimusta, ilman että kuluttaja saa korvausta vastavasta rahamäärästä elinkeinonharjoittajalta, kun tämä on purkanut sopimuksen”
- e) ”suhteettoman suuren korvauksen vaatiminen kuluttajalta, joka ei täytä velvollisuuksiaan”
- f) ”elinkeinonharjoittajan valtuuttaminen purkamaan sopimus oman harkintansa mukaan, jos samaa mahdollisuutta ei anneta kuluttajalle, tai sen salliminen, että elinkeinonharjoittaja pitää itsellään vielä suorittamattomista palveluista maksetut rahamäärät, jos elinkeinonharjoittaja on purkanut sopimuksen”
- m) ”oikeuden antaminen elinkeinonharjoittajalle määrittää, ovatko toimitetut tavarat tai palvelut sopimuksen ehtojen mukaisia, tai yksinoikeus tulkita mitä tahansa sopimuksen ehtoa”
- o) ”kuluttajan velvoittaminen täyttämään kaikki velvollisuutensa, kun elinkeinonharjoittaja ei täytä omiaan”
- p) ”mahdollisuuden antaminen elinkeinonharjoittajalle siirtää sopimuksen tuottamat oikeutensa ja velvollisuutensa, kun se todennäköisesti aiheuttaa kuluttajan takuiden vähenemistä, ilman jälkimmäisen suostumusta”

Esimerkiksi kohtien b, e ja o osalta hallituksen esityksessä on katsottu, että kyseiset sopimustyyppit on Suomessa pakottavan kuluttajansuojalainsäädännön perusteella usein katsottu mitättömiksi. Yksityisleasingisopimusten osalta kuitenkin vastaavaa pakottavaa kuluttajansuojalainsäädäntöä ei ole tai lain soveltuminen on vähintään tulkinnanvaraista. Tällöin kuluttajansuojalainsäädännön puutteellisuuden tai tulkinnanvaraisuuksien johdosta yksityisleasingisopimuksissa käytettyjen sopimusehtojen kohtuuserviointi ei olekaan niin yksiselitteistä, kuin

²⁶ Kohtuuttomuusdirektiivin liitteessä kohtuuttomaksi katsotuista ehdoista kirjoittaa laajemmin Peltonen-Määttä, 2015, s. 199-235.

sellaisten kuluttajasopimusten, esimerkiksi kuluttajakauppasopimusten, joiden osalta on olemassa pakottavaa lainsäädäntöä, joilla kuluttajan vähimmäisoikeudet on turvattu.

Kohtuuttomuusdirektiivin liitteenä olevia ehtoja voidaan käyttää myös apuna arvioitaessa yksityisleasingisopimuksissa esiintyvien ehtojen tyyppikohtuuttomuutta. Tyyppikohtuuton ehto voi jo sellaisenaan, muun sopimuksen sisällöstä riippumatta, horjuttaa merkittävästi sopimuksen tasapainoa kuluttajan vahingoksi.²⁷ Kohtuullistamisen tarve saattaa syntyä joko sillä perusteella, että ehto sinänsä on kohtuuton tai että sen soveltaminen yksittäisessä tapauksessa johtaisi kohtuuttomaan lopputulokseen. Vaikka molemmissa tapauksissa kohtuuttomuutta arvioitaessa on pidettävä lähtökohtana sopimusta kokonaisuudessaan, on myös ehtoja, jotka ovat siinä määrin kohtuuttomia, ettei tätä vaikutusta voida kumota tai tasapainottaa sopimuksen muilla määräyksillä.²⁸ Tyyppikohtuuttomien ehtojen tunnusmerkistö on riippuvainen ainoastaan kohtuuseriaatteen tietystä painoarvosta, ja tyyppikohtuuttomien ehtojen kieltö on sopimustyyppin ja sopimusehtojen tasapainoa edellyttävän pääsäännön ilmaus. Tyyppikohtuuttomuutta arvioitaessa ei käsitellä kohtuuttomuutta yksittäistapauksessa, vaan oikeustoimi- tai ehtotyyppin tasolla. Lainsäädännössä tyyppikohtuuttomien ehtojen kieltö voidaan johtaa OikTL 36 §:stä ja KSL 4:1 §:stä, vaikka sen katsotaan olevan voimassa ilman lakipohjaakin.²⁹

Aiemmin esille tuoduista kohtuuttomuusdirektiivin liitteen ehdoista saadaan tulkinta-apua, kun arvioidaan yksityisleasingisopimuksia tyyppikohtuuttomien ehtojen kiellon valossa. Sopimusehdon tyyppikohtuuttomuutta arvioitaessa on selvitettävä, onko kyseinen ehto yleisesti hyväksytty kyseisessä sopimustyyppissä. Tällöin on otettava huomioon muun muassa se, että alalla käytetään laajasti vakioehtoja.³⁰ Yksityisleasingisopimuksissa tyyppikohtuuttomia ehtoja voi liittyä esimerkiksi mahdollisuuden purkaa sopimus. Elinkeinonharjoittajalle on sopimusehdoissa voitu antaa mahdollisuus purkaa sopimus määrätyillä perusteilla, mutta kuluttajan purkuoikeudesta ei ole lausuttu mitään.³¹ Ehdon tyyppikohtuuttomuutta voidaan tässä tapauksessa perustella kohtuuttomuusdirektiivin liitteen f-kohdalla. Toiseksi tyyppikohtuuttomuutta voi esiintyä käytetyissä irtisanomis- tai purkukorvauksissa ja sopimussakoissa liitteen e-kohdan perusteella.³² Samalla tavalla voidaan tyyppikohtuuttomien ehtojen kiellon valossa arvioida muita yksityisleasingisopimusten ehtoja.

²⁷ Peltonen-Määttä, 2015, s. 190.

²⁸ Ks. lisää HE 247/1981 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaiksi lainsäädännöksi, s. 12 ja 14.

²⁹ Ks. lisää Pöyhönen, 1988, s. 360-361. Tyyppikohtuuttomuudesta tarkemmin ks. Pöyhönen, 1988, s. 359-364 ja Saarnilehto; Annola; Hemmo; Karhu; Kartio; Tammi-Salminen; Tolonen; Tuomisto; Viljanen, 2017, s. 112-115.

³⁰ Ks. lisää Pöyhönen, 1988, s. 360-363.

³¹ Leasingisopimuksen purkuoikeutta käsitellään tarkemmin jäljempänä luvuissa 3-5.

³² Kuluttajalle maksettavaksi asetettuja korvauksia käsitellään tarkemmin jäljempänä luvuissa 3-5.

Yksityisleasingisopimusten sopimusehdoissa voi esiintyä jo tunnettuja kuluttajasopimuksia helpommin sopimusehtojen kohtuullisuuteen liittyvää tulkinnanvaraisuutta ja on mahdollista, että sopimuksissa käytetään sopimusehtoja, jotka muissa, yksityisleasingisopimukseen rinnastettavissa, kuluttajasopimuksissa on katsottu kohtuuttomiksi tai joita on rajoitettu pakottavan lainsäädännön avulla.³³ Edellä mainitut ehdot kannattaa huomioida erityisesti tutkielman 4 luvun kohdalla, johon on koottu Ruotsin kuluttajansuojaviranomaisen tutkimuksessaan kohtuuttomiksi katsomia sopimusehtotyyppisiä sekä 5 luvun kohdalla, jossa käsitellään suomalaisia yksityisleasingisopimuksia. Kyseisiin kohtuuttomuusdirektiivin liitteen ehtoihin viitataan myös tutkielman yhteenvetokappaleessa.

2.3 Kohtuuttomat sopimusehdot

Suomen kuluttajansuojalainsäädäntö on ollut varsin kattavaa jo ennen direktiivin voimaantuloa, eikä kohtuuttomien sopimusehtojen osalta kansallista kuluttajansuojalainsäädäntöä tarvinnut laajentaa direktiivin edellytyksiä saatettaessa voimaan. Hallituksen esityksen³⁴ mukaan kohtuuttomuusdirektiivi oli soveltamisalaltaan merkittävästi suppeampi kuin kohtuuttomia sopimusehtoja koskeva kansallinen lainsäädäntö ja kohtuuttomien sopimusehtojen sovittelu on Suomessa muutoinkin ollut merkittävä sopimusoikeutta jo ennen direktiivin voimaantuloa. Suomessa voimassa ollut ja voimassa oleva kohtuullistamislainsäädäntö kattaa kaikenlaiset sopimukset ja niiden kaikki ehdot.

KSL 3:1:n mukaan ”*Elinkeinonharjoittaja ei saa käyttää kulutushyödykkeitä tarjotessaan sopimusehtoa, jota kulutushyödykkeen hinta ja muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen on pidettävä kuluttajien kannalta kohtuuttomana.*” Vaikka edellä mainitun säädöksen soveltamisalaa ei ole rajoitettu ainoastaan vakiosopimukseen sen salliessa soveltamisen myös yksilöllisiin ehtoihin, on pykälän sanamuodosta huomattava, että KSL 3 luvun mukainen sääntely kohdistuu ennen kaikkea tuleviin sopimussuhteisiin ja niissä käytettäviin sopimusehtoihin. Siksi KSL 3 luvun kohtuusarviointi kohdistuu käytännössä useimmiten vain vakioehtoihin, koska mahdollisuudella säännellä yksilöllisiä ehtoja on merkitystä vain, kun voidaan olettaa, että kohtuuttomia sopimusehtoja käyttävä elinkeinonharjoittaja käyttää samoja tai vastaavia sopimusehtoja myös tulevaisuudessa. Vakioehtojen merkitys KSL 3 luvun sääntelyn kohteena on huomioitu myös lain perusteluissa, ja KSL 3 luvun sääntelyllä onkin haluttu puuttua kohtuuttomiin

³³ Kuten HE 218/1994 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 3 ja 4 luvun, varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain 36 §:n, huoneenvuokralain 5 §:n ja maanvuokralain 4 §:n muuttamisesta, s. 10-11 ja 14.

³⁴ HE 218/1994 vp, s. 6-7.

vakioehtoihin joustavasti kuitenkin menettämättä vakioehtojen käyttämisestä saatavia hyötyjä, kuten selkeyttä ja varmuutta.³⁵

Vaikka KSL 3 luvun sääntely ja soveltamiskäytäntö kohdistuu ensisijaisesti elinkeinonharjoittajan vakioehdoissa käyttämiin lausekkeisiin, on oikeuskäytännössä kohtuusarvioinnin soveltamisalaa venytetty siten, että elinkeinonharjoittajan säännönmukainen menettely sopimusta ja vakioehtoja sovellettaessa on rinnastettu sopimusehtoon. Vaikka elinkeinonharjoittajan noudattaman käytännön tuskin voidaan katsoa muodostavan osaa sopimuksesta, on se siitä huolimatta voinut joutua kiellettäväksi KSL 3.1 §:n nojalla, kuten tapauksessa MT 1985:13.³⁶

Kohtuuttomuusdirektiivi vaikutti kuitenkin käytännössä KSL 3 luvun ja kohtuuttomien sopimusehtojen tulkintaan direktiivin liitteeksi otetun ohjeellisen luettelon kautta. Ohjeelliseen luetteloon on koottu sopimusehtoja, joita voidaan pitää kohtuuttomina. Luetteloa ei kuitenkaan ole tarkoitettu tyhjentäväksi tai kaavamaisesti sovellettavaksi, vaan se on laadittu pääasiassa kohtuuttomuusarvioinnin apuvälineeksi. Tiettyä sopimusehtoa ei siten voida katsoa kohtuulliseksi vain sillä perusteella, ettei sitä löydy kohtuuttomuusdirektiivin liitteestä. Toisaalta yksittäinen liitteessä esiintyvä ankara sopimusehto voidaan katsoa kohtuulliseksi sopimus kokonaisuutena huomioon ottaen, mikäli lopputulos sopimusta käytännössä sovellettaessa on kuluttajan kannalta kohtuullinen. Lähtökohtana kohtuuttomuusdirektiivin liitteessä esiintyvälle sopimusehdolle on kuitenkin se, että yleensä ne ovat kuluttajasopimuksissa kohtuuttomia.³⁷

Kohtuuttomuusdirektiivin liitteenä olevaa ohjeellista luetteloa voidaan käyttää tulkinnallisena apuvälineenä myös mahdollisia yksityisleasingisopimusten kohtuuttomia sopimusehtoja arvioitaessa. Liitteen luettelo on avuksi, koska yksityisleasingisopimusten ehtoja ei ole oikeuskäytännössä (kuten kuluttaja-asiamiehen, kuluttajariitalautakunnan tai markkinaoikeuden ratkaisukäytännössä) nykyisessä muodossaan vielä käsitelty, joten tämän vuoksi luettelo auttaa tunnistamaan mahdollisia kohtuuttomia sopimusehtoja ja toisaalta se toimii myös ehdon kohtuuttomuutta perusteltaessa. Soveltuvaa oikeuskäytäntöä etsittäessä kuluttajariitalautakunnan (jäljempänä KRIL) ratkaisuista voidaan ottaa huomioon esimerkiksi autokauppaa koskevat ratkaisut, joita on runsaasti, mutta niiden analoginen soveltaminen yksityisleasingisopimukseen vaatii tarkkuutta ja käsitteiden eroavaisuuksien vuoksi esimerkiksi autokaupparatkaisuiden soveltaminen on paikoin mahdotonta tai se vaatii poikkeuksellisen paljon tulkintaa.

³⁵ Ks. Wilhelmsson, 2008, s. 186-187 sekä HE 8/1977 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajansuojalainsäädännöksi, s. 33 ja 35.

³⁶ Kuten Wilhelmsson 2008, s. 187.

³⁷ HE 218/1994 vp, s. 10.

Kohtuuttomuusdirektiivin myötä KSL 4 luvun sovittelusäännöksiin otetut kohtuuttomuuden arviointiperusteiden ja oikeusseuraamusten muutokset merkitsivät sitä, ettei varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929, jäljempänä oikeustoimilaki, OikTL) 36 §:n yleistä kohtuullistamissäännöstä enää voitu sellaisenaan soveltaa kuluttajasopimukseen. Kohtuuttomuusdirektiiviä koskevan hallituksen esityksen myötä oikeustoimilain 36 §:ään otettiin 4 momentti, jonka mukaan kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen kulutushyödykettä koskevan sopimuksen sovitteluun sovelletaan KSL:n säännöksiä.³⁸

Yksityisleasingsopimusten tulkintaan ja kuluttajansuojaan vaikuttavia lainsäädännöllisiä lähteitä ovat erityisesti KSL:n kuluttajasopimusehtojen sääntelyä koskeva 3 luku ja sopimusten sovittelua ja tulkintaa käsittelevä 4 luku. Kohtuuttomia sopimusehtoja ja sopimusten sovittelua koskevat säännökset ovat yksityisleasingsopimusten kuluttajansuojan kannalta keskeisessä asemassa, koska yksiselitteisesti soveltuvaa erikoislainsäädäntöä (vrt. esimerkiksi kuluttajakauppa ja KSL 5 luku) ei ole ja toisaalta kuluttajalla on varsin harvoin mahdollisuutta tosiasiallisesti vaikuttaa yksityisleasingsopimuksissa sovellettavien ehtojen sisältöön.

Vakiosopimusten ehdoista voidaan harvoin poiketa yksittäisen kuluttajan kohdalla, jolloin kyseessä kuluttajan näkökulmasta on niin sanottu ”ota tai jätä” -tilanne. Tällöin kuluttajalle jää vaihtoehtoiksi hyväksyä myyjän tarjoama sopimus kokonaisuudessaan vakioehtoineen tai vaihtoehtoisesti kieltäytyä sopimuksesta kokonaan. Kuluttajan mahdollisuus saada myyjän vakioehtoja muutetuiksi on käytännössä lähes olematon. Lisäksi, mikäli sopimusosapuolena on suurempi autoliike tai rahoitusyhtiö, ei yksittäisellä ketjuun kuuluvalla yrityksellä usein ole mahdollisuuksia tai toimivaltuuksia poiketa vakiintuneista sopimusehdoista. Myyjän yksipuolisesti laatimiin vakiosopimusehtoihin liittyy myös vaara siitä, että sopimusehdot on laadittu epäselvästi tai kuluttajan on muutoin vaikea saada selvää niiden tosiasiallisesta sisällöstä. Tämä riski on tavallista suurempi esimerkiksi juuri yksityisleasingin kaltaisten uusien sopimusjärjestelyiden osalta, jolloin kuluttajilla voi olla vaikeuksia erottaa sopimuksen todellista luonnetta jo vakiintuneista sopimusmalleista, kuten perinteisestä irtaimen kaupasta, auton osamaksukaupasta tai vaikkapa huoltopalvelusopimuksista.³⁹

Sopimusten sovittelu ja kohtuuttomuusarviointi ovat toki tehokkaita kuluttajan asemaa suojaavia keinoja, mutta näillä suojakeinoilla on varsin vähän etukäteistä suojavaikutusta. Tällöin kohtuuttomaksi katsottavan sopimusehdon on tultava jollain tapaa ilmi sopimussuhteessa, mikä puolestaan tavallisesti edellyttää valvetuneisuutta kuluttajalta. Kohtuuttomuusharkinta on

³⁸ HE 218/1994 vp, s. 17.

³⁹ Kuten jo hallituksen esityksessä HE 8/1977 vp, s. 33.

usein tehtävä tapauskohtaisesti.⁴⁰ Lisäksi on huomattava, että tietyn sopimusehdon käytön kieltäminen KSL 3 luvun kohtuuttomuuden perusteella ei aiheuta ehdon tehottomuutta sellaisessa sopimussuhteessa, johon ehto on kiellosta huolimatta otettu. Mikäli toinen elinkeinonharjoittaja kuitenkin käyttää määrätyn kiellon alaista kohtuutonta sopimusehtoa, joudutaan arvioimaan, ovatko olosuhteet tapauksessa olennaisesti yhtäläiset, kuin ensimmäisessä kielloon johtaneessa tapauksessa. Tällöin toisessa yksittäistapauksessa kiellon alaista kohtuutonta sopimusehtoa voidaan sovitella KSL 4 luvun mukaan, mikä mahdollistaa kuluttajan puolustautumisen tilanteessa, jossa sopimukseen on kuitenkin otettu KSL 3 luvun perusteella kiellettyjä sopimusehtoja. Ennen KSL 3 luvun mukaisen kiellon määräämistä tapahtuneeseen kohtuuttoman sopimusehdon käyttöön ei voida puuttua KSL 3 luvun perusteella.⁴¹

Kuluttaja-asiamiehen tai markkinaoikeuden määräämällä kiellolla halutaan suojata kuluttajaa elinkeinonharjoittajan käyttämiltä, kuluttajansuojan kannalta kohtuuttomilta, sopimusehdoilta. Kohtuuttoman sopimusehdon käyttäminen tulee kieltää, mikäli kiellon määräämisellä katsotaan olevan merkitystä kuluttajalle erityisesti sopimuksen kokonaisvaikutukset ja alalla vaikuttavat erityispiirteet huomioon ottaen. Kiellon vastainenkaan menettely ei automaattisesti vaikuta käsillä olevaan sopimussuhteeseen, vaan mikäli kuluttaja haluaa käsillä olevassa tapauksessa vedota kohtuuttomaksi katsomansa sopimusehtoon, on kuluttajan tällöin turvauduttava KSL 4 luvun mukaisiin sovittelusäännöksiin.⁴² KSL 3 luvun säännökset eivät myöskään anna yksittäiselle kuluttajalle mahdollisuutta kohdistaa vaatimuksia kohtuutonta ehtoa käyttäneeseen elinkeinonharjoittajaan.⁴³

Kuluttajansuojalakia koskevan hallituksen esityksen mukaan sopimusehto on kohtuuton, mikäli ehto on luonteeltaan tai tyypiltään sellainen, että se on omiaan suosimaan myyjää siten, ettei sopimusosapuolten välillä enää vallitse kohtuullinen tasapaino.⁴⁴ KSL 3 luvun mukaisessa kohtuullisuusarvioinnissa on siten pyrittävä kohtuulliseen tasapainoon sopimusosapuolten välillä. KSL 3:1 §:n mukaan arvioinnissa on kuitenkin otettava huomioon hinta ja muut asiaan vaikuttavat seikat, joten kuluttajasopimusten kohtuullisuutta on arvioitava kokonaisuutena. Muita asiaan vaikuttavia seikkoja voivat olla esimerkiksi asianomaisen alan erityispiirteet.⁴⁵

Esimerkiksi yksittäin tarkasteltuna kohtuuttomaksi katsottava sopimusehto voidaan tulkita sopimuskohteen hinnan edullisuuden vuoksi kohtuulliseksi. Toisaalta on mahdollista, että

⁴⁰ Kuluttajasopimusten sovittelusta ja kohtuuttomista ehdoista enemmän ks. esimerkiksi Ämmälä, 2006, s. 48-52.

⁴¹ Ks. HE 8/1977 vp, s. 36-37

⁴² Ks. lisää HE 8/1977 vp, s. 35-36.

⁴³ Ämmälä, 2006, s. 48.

⁴⁴ HE 8/1977 vp, s. 34.

⁴⁵ Kohtuusarvioinnista ja kohtuullisuusperiaatteista ks. lisää Wilhelmsson, 1991, s. 169-173.

yksittäin tarkasteltuna kohtuulliset sopimusehdot johtavat sopimusta kokonaisuutena sovellettaessa ja kokonaisuus huomioon ottaen kohtuuttomuuteen. Sopimusehtojen kohtuutta joudutaan edellä mainituin tavoin arvioimaan pitkälle yksittäistapauksittain. Lisäksi kohtuuttomien sopimusehtojen määrittelemineen lainsäädäntöön tyhjentävästi olisi kohtuuttoman joustamaton ratkaisu, joka saattaisi johtaa sekä kuluttajan että elinkeinonharjoittajan näkökulmasta kohtuuttomuuteen.⁴⁶

Kohtuuttomien sopimusehtojen arviointi yksittäistapauksittain saattaa käytännössä hidastaa kuluttajansuojan toteutumista, koska periaatteessa jokainen arviointi on käytävä erikseen esimerkiksi johtuen sopimusten erilaisista sopimisympäristöistä. Kuitenkin toisaalta tietyn sopimusehtotyyppin kieltäminen KSL 3 luvun perusteella saattaa luoda tulevaisuudessa eräänlaisen ”pelotevaikutuksen”, sillä kielletyn sopimusehdon soveltaminen saattaa johtaa mahdollisesti asetetun sakonuhan aktualisoitumiseen ja toisaalta toinen elinkeinonharjoittaja varmasti myös varoo samantyyppisten sopimusehtojen soveltamista yksittäistapauksissa käytännössä, mikäli todennäköisenä seurauksena hänellekin on KSL 3 luvun mukaisen kiellon ja uhkasakon määrääminen.⁴⁷

Autojen yksityisleasingisopimuksia tarkasteltaessa huomioon on otettava esimerkiksi autojen toimintaan ja tekniikkaan liittyvät erityispiirteet, joilla on merkitystä solmittavan sopimuksen kannalta. Tällaisia seikkoja voidaan joutua arvioimaan esimerkiksi auton normaalia kulumista arvioitaessa leasingkauden päätteeksi tai auton korjauskustannuksia arvioitaessa mahdollisen liikennevahingon seurauksena.

Toisaalta kohtuullisuusarviointia suoritettaessa voidaan joutua punnitsemaan leasingisopimuksille ominaisten sopimusehtotyyppien (näiden ollessa alan erityispiirteitä) soveltamista tilanteessa, jolloin leasingisopimusta tarjotaankin kuluttajalle yksityisleasingisopimusten mukaisesti. Tällöin joudutaan arvioimaan, onko elinkeinonharjoittajien välisessä leasingkäytännössä vaikiintunut sopimusehto kohtuuton, kun kohtuuttomuutta on arvioitava erityisesti KSL:n perusteella ja KSL 3 luvun kohtuusarvioinnin sääntöjen nojalla.

KSL 3:1:n mukaan suoritettava kohtuusharkinta on monin paikoin yhdenmukaista OikTL 36 §:n yleislausekkeen mukaan suoritettavan harkinnan kanssa, jolloin se on verrattavissa myös KSL 4:1:n soveltamiseen. Sisällölliset lähtökohdat ovat periaatteessa samankaltaisia kohtuusharkinnassa ja sovittelussa, koska pakottava ja tahdonvaltainen lainsäädäntö toimivat

⁴⁶ Kohtuusperiaatteesta ja sovittelusta tarkemmin ks. esimerkiksi Saarnilehto; Annola; Hemmo; Karhu; Kartio; Tammi-Salminen; Tolonen; Tuomisto; Viljanen, 2017, s. 108-123.

⁴⁷ Kuten HE 8/1977 vp, s. 34-35.

lähtökohtana siihen, mitä sopimussuhteessa voidaan pitää kohtuullisena. Toisinaan kuluttajaa voi olla tarpeen suojata pidemmälle, kuin mihin lain sääntely antaa mahdollisuuden.⁴⁸

Pakottavan lainsäädännön merkitys KSL:ia sovellettaessa tarkoittaa erityisesti sitä, että pakottavan oikeuden vastaiset ehdot ovat pätemättömiä, jolloin sovittelu ei ole tarpeen. Pakottavan oikeuden vastaisten sopimusehtojen käyttö voi olla tarpeen kieltää etukäteen kuluttajasuhteissa myös informaatioesitystä. Oikeuskäytännössä pakottavan oikeuden tulkinnan avulla voidaan vedota tiettyihin analogioihin koskien sopimusehtojen sääntelyä, vaikka käsillä oleva tapaus ei suoraan soveltuisi kyseisen lain tai KSL:n luvun soveltamisalaan. Säädetyn lain analogista soveltamista kuluttajasopimuksissa on käytetty esimerkiksi markkinatuomioistuimen ratkaisuissa MT 1981:5 ja MT 1986:6⁴⁹. Aiheesta samaa mieltä on myös *Wilhelmsson*⁵⁰.

Kohtuusharkinnan ja sovittelun erilaiset soveltamistilanteet johtavat kuitenkin siihen, että huomioon otettavissa tekijöissä harkittaessa sopimusehdon kohtuullisuutta on eroavaisuuksia. Olennainen eroavaisuus soveltamisessa johtuu siitä, että edellä mainitut 3 luvun kohtuussäännökset on tarkoitettu sovellettavaksi monissa sopimussuhteissa, kun taas sopimuksen sovittelu kohdistuu aina olemassa olevaan, yksittäiseen, sopimussuhteeseen. Lain säädöksissä ei ole mahdollista kiinnittää huomiota kaikkiin yksittäistapauksissa esiintyviin olosuhteisiin, joilla voi olla ratkaiseva merkitys sovittelukysymystä ratkaistaessa. Lain sääntely kohdistuukin yksittäisten sopimusehtojen sijaan erilaisten sopimusehtojen tyyppikohtuuttomuuteen.⁵¹

2.4 Kuluttajasopimusten sovittelu

KSL:n sääntelyssä 3 luvun tarkoituksena on kieltää kohtuuttomien sopimusehtojen käyttäminen, kun taas 4 luvussa puhutaan sopimuksen sovittelusta. Kyseinen luku sisältää kuluttajasopimusten sovittelua koskevan yleissäännöksen lisäksi kuluttajasopimusten sovittelua koskevia erityissäännöksiä. Kuluttajasopimusten sovittelu on eräs kuluttajia suojaava keino, jolla tarkoitetaan kohtuuttomien sopimusehtojen muuttamista kohtuullisiksi tai niiden jättämistä huomioon ottamatta kyseisessä sopimussuhteessa.⁵²

⁴⁸ KSL 3:1:n ja 4:1:n välisestä suhteesta kirjoittaa esimerkiksi Wilhelmsson, 1991, s. 161-173.

⁴⁹ Kyseinen markkinatuomioistuimen ratkaisu käsittelee leasingosopimusta. Käsittelem ratkaisua jäljempänä tarkemmin.

⁵⁰ Wilhelmsson, 2006, s. 192.

⁵¹ Ks. tarkemmin Wilhelmsson, 2006, s. 190-193 sekä Kivivuori; af Schultén; Sevón; Tala, 1978, s. 107.

⁵² Sovittelusta yleisemmin ks. esimerkiksi Saarnilehto; Annola; Hemmo; Karhu; Kartio; Tammi-Salminen; Tolonen; Tuomisto; Viljanen, 2017, s. 110-123.

KSL 4 luvun sovittelusäännökset ovat tärkeässä asemassa yksityisleasingosimusten kuluttajansuojaa määritettäessä. KSL 4 luku täydentää kuluttajansuojaa KSL 3 luvun mukaisen kohtuuttomien sopimusehtojen käytön kieltämisen ohella. KSL 3 luvun avulla ei esimerkiksi voida puuttua sopimusehtoon, joka yksittäisessä tapauksessa, tapauksen muut olosuhteet huomioon ottaen, johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen. KSL 3 luvusta ei myöskään ole apua tilanteissa, joissa olemassa olevaan sopimukseen sisältyy myöhemmin kohtuuttomana kielletty ehto, eikä sopimuksen käytön kieltäminen aiheuta tehottomuutta sopimuksessa, johon ehto on KSL 3 luvun mukaisesta kiellosta huolimatta otettu.

KSL 4 luvun yleisellä kohtuullistamissäännöksellä voidaan kuluttajan asemaa parantaen puuttua esimerkiksi edellä mainittuihin tilanteisiin ja yleinen kohtuullistamissäännös on alun perin tarkoitettu täydentämään kuluttajansuojaa, joka seuraa lain muista säännöksistä.⁵³ Yksityisleasingosimusten kuluttajansuojan osalta tosin KSL 4 luvun yleinen kohtuullistamissäännös, KSL 3 luvun ohella, on tällä hetkellä ensisijainen ja tärkein kuluttajan oikeudellisen aseman tuki erityisesti johtuen siitä, että lukujen soveltamisaloihin ei liity tulkinnanvaraisuuksia.

KSL 4 luvun merkitystä ja sovellettavuutta kuluttajansuojan turvaamisessa parantaa myös se, ettei lukuun ole otettu säännöksiä rajoittamaan aikaa, jolloin kuluttajan on viimeistään reagoitava sopimussuhteessa esiintyvään kohtuuttomuuteen. Käytännössä esiintyvien tilanteiden vaihtelun vuoksi sovitteluvaatimuksen tekemisen ajankohtaa ei ole voitu rajata tietyn aikamäärään sisälle. Kuluttajan edun kannalta lienee kuitenkin kannattavinta esittää sovitteluvaatimus viivytyksettä, kun sovittelua edellyttävä seikka sopimussuhteessa on havaittu. Tavallisinta lienee, että kuluttaja esittää sovitteluvaatimuksen myyjän vedottua kyseiseen ehtoon, ja kuluttajan siten havaittua mahdollisen kohtuuttomuustilanteen, joka edellyttää sovittelua.⁵⁴

Käytännössä sovitteluvaatimus voi kohdistua kuluttajalle maksettavaksi määrättyyn hintaan, mikäli sopimuksen mukainen hinta on esimerkiksi kohtuuttoman korkea. Sovitteluvaatimus voi kuitenkin kohdistua myös muihin sopimuksen ehtoihin, jolloin tavoitteena hinnanalennuksen sijaan voi olla kyseisen ehdon tai muun sopimuksen osan muuttaminen kohtuulliseksi. Mikäli sovittelun avulla ei voida löytää tasapainoa sopimusosapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille, voidaan tietty sopimusehto myös jättää huomioon ottamatta tai sovitella sopimusta myös muilta osin, mikäli se on jäljempänä esiteltävin rajoituksin mahdollista. Sopimusta voidaan joutua sovittelemaan kokonaisuutena esimerkiksi, mikäli kohtuuttomuus johtuu useiden sopimusehtojen kokonaisvaikutuksesta. Lopulta sopimus voidaan määrätä jopa kokonaisuutena

⁵³ Ks. myös HE 8/1977 vp, s. 39.

⁵⁴ Sovittelun lainsäädännöllisestä taustasta ks. tarkemmin Peltonen-Määttä, 2015, 239-245.

raukeamaan, mikäli osapuolten oikeudet ja velvollisuudet huomioon ottaen raukeamisen määrääminen on ainoa kohtuullinen ratkaisu tilanteeseen.⁵⁵

Kuluttajasopimuksia koskeva sovittelusäännös sisältyy KSL 4:1 §:ään, johon myös OikTL 36 §:n yleisessä sovittelusäännöksessä viitataan. OikTL 36 §:n sopimusten sovittelua koskeva yleissäännös vastaa sisältönsä ja soveltamisensa puolesta pitkälti KSL 4:1 §:ssä käytettyjä sanamuotoja muutamaa KSL:iin otettua poikkeusta lukuun ottamatta.⁵⁶ Kuluttajasopimusten sovitteluun voidaan lähtökohtaisesti soveltaa yleisesti sopimusten sovittelusta säädettyä ja oikeuskirjallisuudessa kirjoitettua, joten aiheen rajauksen vuoksi ja tekstin pituuden rajoittamisen takia tutkimuksessa ei käsitellä sopimusten sovittelua yleisesti.⁵⁷ OikTL:n mukainen yleinen sovittelusäännös⁵⁸ ja aiheesta kirjoitettu oikeuskirjallisuus⁵⁹ toimii pohjana myös kuluttajasopimuksia soviteltaessa ja kohtuusharkintaa tehtäessä.

Kohtuuttomuusdirektiivin implementoimisen seurauksena KSL 4:2 §:ään on otettu (direktiivin 4 artiklan 1 kohdasta ja 6 artiklan 1 kohdasta) rajoituksia koskemaan sellaisten kuluttajasopimusten sopimusehtojen sovittelua, jotka on laadittu etukäteen ilman, että kuluttajalla on ollut mahdollisuutta vaikuttaa ehdon sisältöön. Keskeistä ei ole se, onko kyseessä yksittäistä sopimussuhdetta varten laadittu ehto vai ns. vakiosopimusehto, vaan kuluttajan mahdollisuus vaikuttaa ehdon sisältöön. Pykälää sovelletaan siten myös sellaiseen yksittäistä sopimussuhdetta varten laadittuun sopimusehtoon, jossa kuluttajalle ei ole annettu mahdollisuutta vaikuttaa ehdon sisältöön. Toisaalta pykälää ei sovelleta sellaiseen sopimusehtoon, joka on syntynyt osapuolten välisten sopimusneuvotteluiden seurauksena tai mikäli kuluttajalle muutoin on annettu mahdollisuus vaikuttaa sopimusehdon sisältöön. On myös mahdollista, että kuluttajasopimuksessa käytetyt ehdot ovat osittain etukäteen laadittuja vakioehtoja ja osittain yksilöllisesti laadittuja ehtoja. Tällöin KSL 4:2 § koskee ainoastaan etukäteen laadittuja ehtoja.⁶⁰

Wilhelmsson on eri lakeihin sisältyvien sovittelusäännösten soveltamisen osalta linjannut, että materiaaliselta kannalta sovittelun pitää yleensä tapahtua samalla tavalla riippumatta siitä, sovelletaanko erityistä sovittelusäännöstä (kuten KSL 4 lukuun sisältyviä sovittelusäännöksiä) vai OikTL 36 §:ää. Huomioon on joka tapauksessa kuitenkin otettava KSL 4:2 §:n

⁵⁵ Ks. HE 8/1977 vp, s. 39-40.

⁵⁶ Ks. lisää HE 218/1994 vp, s. 15. KSL 4:1 §:n yhtenäistämisestä OikTL 36 §:n kanssa ks. myös Peltonen-Määttä, 2015, s. 254-257.

⁵⁷ Myös Ämmälä (Ämmälä, 2006, s. 52) on katsonut, että kohtuuttomuuden arviointiperusteet KSL 4:1.1 §:n mukaan ovat periaatteessa samat kuin OikTL 36.1 §:n perusteella, kuitenkin KSL 4:2 §:n poikkeukset huomioon ottaen.

⁵⁸ OikTL 36 §:stä ja kohtuullistamisesta tarkemmin ks. HE 247/1981 vp.

⁵⁹ Sovittelusta ja kohtuullistamisesta on oikeuskirjallisuudessa kirjoitettu laajemmin. Aihetta käsittelee esimerkiksi Pöyhönen, 1988.

⁶⁰ Ks. Kohtuuttomuusdirektiivi 3 artikla ja HE 218/1994 vp, s. 15.

erityissäännökset, jotka johtuvat kohtuuttomuusdirektiivistä. Konkreettisessa tapauksessa on tavallisesti lisäksi kiinnitettävä huomiota kysymyksessä olevan sopimustyyppin erityispiirteisiin.⁶¹ Kuluttajasopimusten sovittelu eroaa yleisestä sopimusten sovittelusta KSL 4 lukuun otettujen poikkeusten ja erityissäännösten mukaisesti, joita käsitellään tässä kappaleessa. Kuluttajasopimusten sovitteluun liittyvät erityissäännökset vaikuttavat olennaisesti kuluttajansuojaan myös yksityisleasingosopimuksissa ja niitä mahdollisesti soviteltaessa, joten ne ovat kuluttajan aseman kannalta huomionarvoisia.

KSL 4 luvun 1 §:n yleisen sovittelusäännöksen avulla on mahdollista sovittaa yksityisleasingosopimuksia, jotka on solmittu elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä. Jos yksityisleasingosopimuksen ehto on kuluttajan kannalta kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, voidaan ehtoa sovittaa tai jättää se huomioon ottamatta. Huomioon on siten otettava sekä yksittäisen sopimusehdon kohtuuttomuus että sopimuksen soveltamisesta johtuva kohtuuttomuus.⁶²

Kohtuuttomuuden arviointi on tehtävä kokonaisarvioinnin perusteella, jolloin huomioon on otettava sopimuksen koko sisältö, osapuolten asema, sopimuksen tekohetkellä vallinneet olosuhteet ja muut seikat. KSL 4:2 §:n erityissääntelyn vuoksi huomioon on otettava myös se, onko kyseessä etukäteen laaditut sopimusehdot, joiden sisältöön kuluttaja ei ole voinut vaikuttaa.⁶³ Ellei kyseisestä pykälästä muuta johdu ja kyseessä on esimerkiksi kuluttajan kanssa yksilöllisesti laaditut sopimusehdot, huomioon on otettava myös olosuhteiden muuttuminen. Kuluttajasopimuksissa sovittelu on mahdollista myös hinnan tai muun vastikkeen osalta, koska lain mukaan sopimuksen ehtona on pidettävä myös vastikkeen määrää koskevaa sitoumusta.⁶⁴

Ennen hallituksen esityksellä HE 79/2000 vp tehtyä uudistusta kuluttajasopimuksen hinnan sovittelu oli erotettu sopimuksen muiden ehtojen sovittelumisesta. Tuohon saakka hinnan osalta sovittelu oli sidottu kahteen perusteeseen, joita olivat kulutusshyödykkeen laatu ja yleinen hintataso. Muuta kuin hintaa koskevan sopimusehdon sovitteluun sovellettiin hieman laajempia perusteita. Muita kohtuuttomia sopimusehtoja soviteltaessa kohtuuttomuusarvioinnissa otettiin huomioon sopimuksen koko sisältö, osapuolten asema, sopimusta tehtäessä vallinneet olosuhteet ja, jollei etukäteen laadittuja sopimusehtoja koskevista sovittelurajoituksista muuta johtunut, huomioon otettiin myös olosuhteiden muuttuminen ja muut seikat.

Hallituksen esityksen HE 79/2000 vp myötä luovuttiin hintaa koskevista erityisistä arviointiperusteista ja sopimuksen vastikkeen sovittelu rinnastettiin muiden ehtojen sovitteluun. Kyseisen

⁶¹ Ks. Wilhelmsson, 2008, s. 121.

⁶² Kohtuusarvioinnista ja kohtuullisuusperiaatteista ks. lisää Wilhelmsson, 1991, s. 169-173.

⁶³ Myös yksityisleasingosopimuksissa käytetään laajasti vakioehtoja.

⁶⁴ Kuluttajasopimusten sovittelusääntely lainsäädännössä ks. KSL 4 luku ja erityisesti KSL 4:1 § ja 4:2 §.

hallituksen esityksen myötä sopimuksen vastikkeen ja muiden sopimusehtojen sovittelu perustettiin kokonaisharkintaan, jossa otetaan huomioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat.⁶⁵

Yksityisleasingisopimuksia soviteltaessa ja kohtuullisuusarviointia tehtäessä on otettava huomioon sopimustyyppistä johtuvat erityispiirteet. Yksityisleasingisopimukseen kuuluvana sopimustyyppiin liittyvänä erityispiirteenä voidaan pitää sitä, että yksityisleasingisopimukset ovat suomalaiselle kuluttajalle toistaiseksi hyvin uusi käsite.

Erityisesti yksityisleasingisopimusten suosion kasvaessa on otettava huomioon, että yksityisleasingin käsite ja sopimuksen sisältö oikeuksineen ja velvolluuksineen on useimmalle kuluttajalle täysin tuntematon. Koska harva kuluttaja tuntee yksityisleasingin käsitteen ja sopimustyyppin, korostuvat myös elinkeinon harjoittajan harjoittamaan markkinointiin kohdistuvat velvollisuudet (ks. erityisesti KSL 2 luku). Ennen sopimuksen tekemistä myyjällä voidaan tällöin katsoa lisäksi olevan korostettu tiedonantovelvollisuus, kun ollaan solmimassa kuluttajan kannalta tuntematonta, mutta hyvin arvokasta sopimusta.

Kuluttajasopimukseen liittyvää kohtuuarviointia tehtäessä huomioon on aina otettava osapuolten väliseen asemaan liittyvä elinkeinonharjoittaja-kuluttaja -asetelma. Yksityisleasingisopimusten ollessa kyseessä osapuolten välistä asetelmaa tarkasteltaessa on lähtökohtaisesti otettava huomioon osapuolten tiedolliseen asemaan liittyvä epäsuhtainen tilanne. Yksityisleasingisopimukset ovat sisältönsä puolesta keskivertokuluttajalle haastavia ymmärtää, jolloin kuluttaja ei välttämättä ennen sopimuksen solmimista täysin ymmärrä sopimuksesta johtuvia oikeuksiaan ja velvolluuksiaan. Lisäksi autoihin sopimisen kohteena liittyy paljon teknistä osaamista koskevaa tietoa, jota keskivertokuluttajalla harvoin myöskään on. Sopimuksessa vastapuolella puolestaan on alan tunteva leasingtarjoajayritys. Edellä mainittuihin seikkoihin olisi tietenkin molempien sopimuksen osapuolten edun mukaista kiinnittää huomiota jo ennen sopimuksen allekirjoittamista, jotta välttyttäisiin myöhemmiltä riitatilanteilta ja sovitteluvaatimuksilta.

2.5 Sovittelun erityissäännökset

Kuluttajansuojaa koskevia sovittelusäännöksiä on uudistettu kohtuuttomuusdirektiivin implementoinnin yhteydessä, jolloin direktiivin perusteella KSL:iin lisättiin myös kuluttajasopimusten sovittelua koskevia erityissäännöksiä (KSL 4:2 §). KSL 4:2.2 §:n mukaan, *jos ehto sopimusta tehtäessä vallinneissa olosuhteissa on ollut kohtuuton, ei ehdon kohtuuttomuutta*

⁶⁵ Ks. tarkemmin HE 79/2000 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 2 §:n muuttamisesta, s. 27 sekä HE 218/1994 vp, s. 21-22 ja s. 15.

myöhemmin arvioitaessa saa kuluttajan vahingoksi ottaa huomioon olosuhteiden muuttumista. Tällöin soviteltaessa etukäteen laadittuja ehtoja, joiden sisältöön kuluttaja ei ole voinut vaikuttaa, olosuhteiden muuttumista ei voida kohtuuttomuusarvioinnissa ottaa huomioon kuluttajan vahingoksi, jos kyseinen ehto on ollut sopimusta tehtäessä kuluttajalle kohtuuton. Momentti ei sanamuotonsa mukaan kuitenkaan koske ehtoja, jotka olivat kohtuullisia sopimusta tehtäessä. Tällaisissa tilanteissa sopimusta voidaan sovittaa myös elinkeinonharjoittajan hyväksi, jolloin sovittelun perusteena on OikTL 36 §:n yleinen sovittelusäännös.⁶⁶

KSL 4:2.3 §:ään on puolestaan otettu säännös, jonka mukaan, *jos ehdon sovittelu tai sen jättäminen huomioon ottamatta koskee sellaista ehtoa, joka hyvän tavan vastaisesti johtaa osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien huomattavaan epätasapainoon kuluttajan vahingoksi, ei sopimusta voida sovittaa muilta osin.* KSL 4:2.3 § edellä mainitulla tavalla sulkee pois myöhemmin tapahtuvat muutokset elinkeinonharjoittajan hyväksi, eikä kuluttajasopimusta soviteltaessa siten ole mahdollisuutta sopimuksen muiden osien muuttamiseen elinkeinonharjoittajan hyväksi. KSL 4:2.3 §:n kohdistaa sovittelun ainoastaan kohtuuttomaan ehtoon. Momentin mukaan kokonaisarviointia sopimuksen kohtuullisuuden osalta ei tällöin suoriteta, vaan sopimus jää muilta osin muuttumattomana voimaan. Elinkeinonharjoittajan asema voi kyseisen momentin perusteella sopimusta soviteltaessa muuttua huomattavasti epäedullisemmaksi, kuin lähtötilanteessa, mutta sopimusta ei tästä huolimatta voida sovittaa elinkeinonharjoittajan aseman tasapainottamiseksi.⁶⁷

Säännöksen avulla selvien kohtuuttomuustapausten seuraamuksiin on tämän avulla liitetty rangaistuksellinen elementti. Kohtuuttomuusdirektiivin mukaisten sovittelua koskevien erityissäännösten⁶⁸ päätavoitteena ei ole tasapainoisen oikeussuhteen aikaansaaminen, vaan kohtuuttomia ehtoja käyttävän elinkeinonharjoittajan ”rankaiseminen”.⁶⁹

Kyseisestä KSL 4:2.3 §:stä huomionarvoista vakioehtoja sisältävien kuluttajasopimusten sovittelua ajatellen on myös momentissa mainittu hyvän tavan vastaisuus ja sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien joutuminen huomattavaan epätasapainoon kuluttajan vahingoksi. Hyvän tavan vastaisuutta yksityisleasingsopimuksissa on arvioitava paitsi yleisten sopusuhteellisten periaatteiden valossa, myös sopimustyyppistä johtuvia erityispiirteitä arvioiden. *Ämmälä* pitää hyvän tavan vastaisuutta tulkinnanvaraisena ja vaihtelevana käsitteenä, mutta katsoo sisällön vaihtelevan paljolti sen mukaan, kenen kannalta hyvän tavan vastaisuutta

⁶⁶ Ks. Ämmälä, 2006, s. 53-54.

⁶⁷ Kuten Ämmälä, 2006, s. 55.

⁶⁸ Jotka siis ovat implementoituna KSL 4 luvussa.

⁶⁹ Ks. lisää Wilhelmsson, 2008, s. 108, 115 ja ks. myös HE 218/1994 vp, s. 16.

arvioidaan. Kuluttajasopimuksissa, kuten yksityisleasingisopimuksissa, hyvän tavan vastaisuutta on arvioitava kuluttajan kannalta.⁷⁰

Yksityisleasingisopimuksia ja perinteisiä elinkeinonharjoittajien välisiä leasingisopimuksia verrattaessa on lisäksi otettava huomioon, että jokin elinkeinonharjoittajien välisessä suhteessa hyväksyttävä toiminta tai sopimiskäytäntö saattaa olla hyvän tavan vastaista, kun arviointi suoritetaan kuluttajan näkökulmasta. Hallituksen esityksessä on nostettu esille kuluttajan kannalta hyvän tavan vastaisina sopimusehtoina esimerkiksi tilanne, jossa sopimusehto antaa kuluttajalle väärän tai harhaanjohtavan kuvan kuluttajan oikeuksista tai velvollisuuksista tai, mikäli sopimus on laadittu siten, että kuluttajalle raskaat ehdot ovat vaikeasti havaittavissa.⁷¹

Selkeimpänä hyvän tavan vastaisuutena voitaisiin pitää esimerkiksi tapausta, jossa leasingtarjoaja rikkoo sopimussuhteessa lojaliteettiperiaatetta ja jättää laatimissaan vakioehdoissa huomioon ottamatta kuluttajan edun ja oikeudet sekä kuluttajan heikomman aseman sopimuksen osapuolena. Tämä korostuu erityisesti yksityisleasingisopimuksissa, joissa sopimustyyppi itsessään on hyvin tuntematon ja ala on erittäin vapaasti säänneltyä, eikä tulkintaa helpottavaa tuotetta oikeus- tai viranomaiskäytäntöä ole.

KSL 4:2.3 §:ssä on lisäksi huomionarvoista sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien joutuminen huomattavaan epätasapainoon kuluttajan vahingoksi. Oikeuksien ja velvollisuuksien epätasapainoa arvioitaessa on otettava huomioon kaikki sopimussuhteesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet, jolloin merkillepantavaa on lisäksi se, että oikeuksien ja velvollisuuksien epätasapainon on oltava huomattavaa. Koska epätasapainon on oltava huomattavaa, voidaan tulkita, ettei vähäinen epätasapaino kuluttajan vahingoksi vielä johda 3 momentin soveltumiseen tilanteessa.

Yksityisleasingisopimukseen kyseistä pykälää sovellettaessa lisää haastetta huomattavan ja vähäisen epätasapainon tunnistamiseen tuo se, että yksityisleasingisopimukset ovat uusia ja verrattain tuntemattomia, jolloin sovittelua koskevaa käytäntöä ei myöskään ole. Analogisesti tulkinta-apua esimerkiksi juuri huomattavan epätasapainon tunnistamiseen voidaan hakea autovuokra- tai autokauppasopimusten sovittelua koskevista ratkaisuista, mikäli kulloinkin käsillä olevaan tilanteeseen sopivia ratkaisuita löytyy. KSL 4:2.3 §:ssä olevat käsitteet, hyvän tavan vastaisuus sekä sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien huomattava

⁷⁰ Ämmälä, 2006, s. 54.

⁷¹ HE 218/1994 vp, s. 16.

epätasapaino kuluttajan vahingoksi, ovat huomioon otettavia käsitteitä kuluttajasopimuksia soviteltaessa.

Myös KSL:n 4:1.2 §:n raukeamista koskevaan pääsääntöön on otettu etukäteen laadittujen ehtojen osalta aiemman kappaleen mukainen rangaistuksellinen elementti kohtuuttomia ehtoja käyttävän elinkeinonharjoittajan varalle, vaikka KSL:n raukeamista koskeva pääsääntö muutoin vastaakin OikTL:n 36.2 §:n sanamuotoa. Lähtökohtana vakioehtojen osalta tällöin KSL 4 luvun 1.2 §:n ja 2.3 §:n perusteella on: *jos sovittelu koskee sellaista etukäteen laadittua ehtoa, joka hyvän tavan vastaisesti johtaa osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien huomattavaan epätasapainoon kuluttajan vahingoksi, sopimus on jätettävä voimaan muilta osin muuttumattomana, jos se sellaisenaan voi pysyä voimassa.* Mikäli edellä mainittu ei ole mahdollista, voidaan sopimus määrätä raukeamaan kokonaisuudessaan. Hallituksen esityksen mukaan sopimuksen raukeamisseuraamus tulisi kysymykseen vain, mikäli kohtuuttomalla ehdolla on sopimussuhteessa niin keskeinen merkitys, ettei sopimuksella ole ilman sitä järkevää sisältöä.⁷² Raukeamisseuraamusta koskeva edellä mainittu lisärajoitus on kohdistettu kohtuuttomia ehtoja käyttävään elinkeinonharjoittajaan, joten sitä ei voitane soveltaa tapauksissa, joissa kuluttaja nimenomaisesti vaatii sopimuksen määräämistä raukeamaan.⁷³

Kuluttajasopimuksissa yleisesti harjoitettu vakioehtojen käyttäminen vaikuttaa siihen, että kuluttajalla on harvoin mahdollisuutta vaikuttaa sopimusehtojen sisältöön. Vaikka kuluttajan kanssa käytävät sopimusneuvottelut ovat aiemmin mainitulla tavalla varsin harvinaisia, on tästä syystä erityisen tärkeää, että elinkeinonharjoittajan laatimat ja kuluttajasopimuksissa käytettävät sopimusehdot ovat kuluttajan kannalta kohtuullisia ja että sopimuksia ja niissä käytettyjä sopimusehtoja on mahdollista sovittaa tarvittaessa jälkeenpäin.⁷⁴

2.6 Sopimusten tulkinta

KSL 4 luvussa kuluttajan asemaa parantaa vielä sopimusten tulkintaa ohjaava KSL 4:3 §. Kyseinen pykälä vahvistaa sopimusoikeudellisen epäselvyysäännön (in dubio contra stipulatorem-periaate). Edellä mainittu KSL:n pykälä voidaan johtaa kohtuuttomuusdirektiivin 5 artiklasta. Periaatteen mukaan sopimusta on epäselvissä tilanteissa tulkittava ehdon laatineen osapuolen vahingoksi. KSL:n mukainen epäselvyysäännös koskee KSL 4:2 §:n tavoin vain sellaisia etukäteen laadittuja sopimusehtoja, joiden sisältöön kuluttaja ei ole voinut vaikuttaa. Mikäli

⁷² Ks. HE 218/1994 vp, s. 16.

⁷³ Raukeamisesta kirjoittaa Wilhelmsson, 2008, s. 117.

⁷⁴ Ks. Ämmälä, 2006, s. 48.

tällaisen ehdon tulkinnasta syntyy epäselvyyttä, ehtoa on tulkittava kuluttajan hyväksi. KSL:n epäselvyyssäännön soveltaminen edellyttää, että kuluttajan saamaan käsitykseen voidaan päätyä ehtoa objektiivisesti tarkasteltuna. Kuluttajan subjektiivisella ehdon tulkinnalla ei siten ole merkitystä epäselvyyssääntöä sovellettaessa.⁷⁵

Epäselvyyssäännön soveltaminen johtaa käytännössä usein siihen, että sopimusosapuolten näkökulmasta epäselvä ehto vahvistetaan kuluttajan käsityksen mukaiseksi. Tällöin voidaan joutua arvioimaan sopimuksesta johtuvia oikeuksia ja velvollisuuksia kokonaisuutena, jotta vahvistettava sopimusehdon tulkinta on kuluttajan edun mukainen. Kuluttajasopimuksen tulkinnassa keskeistä on sopimusosapuolten sopimusedolle antama yhteinen tarkoitus. Sopimusehdon sanamuoto voi olla epäselvä, jos osapuolet ovat tarkoituksesta yhtä mieltä. Toisinaan tulkintaan voi vaikuttaa se, että sopimusedot ovat yksistään tulkittuna selkeitä, mutta keskenään ristiriidassa. Tällöin sopimusta on tulkittava edellä mainitulla tavalla kokonaisuutena kuluttajan hyväksi.⁷⁶

Sopimusten tulkinnalla on merkitystä myös yksityisleasingisopimuksia tulkittaessa, koska kyseessä on suomalaisille kuluttajille lähtökohtaisesti entuudestaan tuntematon sopimuskonstruktio. Tämän johdosta merkittävään asemaan nousee myös myyjän tiedonantovelvollisuus sopimusta edeltävässä vaiheessa. Jos puolestaan KSL 4:3 §:ää ei sovelleta tapaukseen, voidaan sopimuksen tulkinnassa käyttää apuna yleisiä tulkintaperiaatteita, joita ovat esimerkiksi objektiivinen tulkintaperiaate, minimisääntö, tavallisuussääntö, epäselvyyssääntö ja kohtuussääntö. Yleisiä tulkintaperiaatteita voidaan joutua soveltamaan esimerkiksi, jos sopijapuolille on vaikiintuneesti noudatetun käytännön perusteella syntynyt käsitys, ettei tiettyä sopimusehtoa sovelleta tai osapuolten suullisesti sopiman ja esille tuomien seikkojen seurauksena ehdolle voidaan antaa sanamuodosta poikkeava tulkinta.⁷⁷

Aiemmat kuluttajasopimusten ehtojen kohtuutta ja sovittelua käsittelevät kappaleet ovat yksityisleasingisopimusten kuluttajansuojan kannalta keskeisessä asemassa, jolloin kuluttajansuojan kannalta kyseisten lukujen lainsäädännön tunteminen on tärkeää. Tällöin voidaan yksityisleasingisopimusten tilanteessa arvioida tarvittaessa sopimusehtojen kohtuutta ja tarvetta sovitteluun. Tarkempaan kuluttajasopimusten sopimusehtojen kohtuusharkinnan tai sovittelun analysoimiseen ei tutkielman aiheen rajauksen ja tilankäytön vuoksi voi ryhtyä. Lisäksi

⁷⁵ Kuten HE 218/1994 vp, s. 16. Kuluttajasopimusten tulkinnasta ja epäselvyyssäännöstä ks. lisää Peltonen-Määttä, 2015, s. 257-260 ja Saarnilehto; Annola; Hemmo; Karhu; Kartio; Tammi-Salminen; Tolonen; Tuomisto; Viljanen, 2017, s. 439-460.

⁷⁶ Ks. Ämmälä, 2006, s. 68-69 ja HE 218/1994 vp, s. 16.

⁷⁷ Yleisten tulkintaperiaatteiden noudattamisesta ks. tarkemmin komiteamietintö 1990:20. Ks. myös HE 218/1994 vp, s. 16.

yksityisleasingisopimusten kannalta yleisellä tasolla käyvä kohtuusharkinnan tai sopimusten soveltamisen käsittely ei tässä ole tarpeen, koska aiheesta kiinnostunut voi lukea edellä mainituista aiheista oikeuskirjallisuudesta.

2.7 Elinkeinonharjoittajan tiedonantovelvollisuus

KSL 3 ja 4 lukujen soveltumisen lisäksi KSL:n 2 lukuun sisältyvien markkinointia koskevien normien soveltuminen yksityisleasingisopimuksiin on varsin riidatonta, koska luvun säännöksiä sovelletaan yleisesti KSL 1:1 §:n perusteella elinkeinonharjoittaja-kuluttaja -suhteessa. KSL 2 luvun markkinointia koskeva sääntely on yksityisleasingisopimusten kuluttajansuojan kannalta tärkeässä asemassa, koska lain ja hyvän tavan mukainen markkinointi ja elinkeinonharjoittajan menettely ennen sopimuksen tekoa toimii ennakoivana kuluttajan asemaa parantavana tekijänä.

Kohtuuttomuusdirektiivin lisäksi merkittävä yksityisleasingisopimusten kuluttajansuojaan vaikuttava EU:n säädös on Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/29/EY sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta⁷⁸ (jäljempänä sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskeva direktiivi).

Direktiivi on vaikuttanut muun muassa KSL:n 2 luvun soveltamisalaan ja sisältöön. Direktiivi määrittelee esimerkiksi sopimattomia kaupallisia menettelyitä ja harhaanjohtavaa markkinointia, jotka voivat tulla tarkasteltavaksi myös yksityisleasingisopimusten osalta. Esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa leasingisopimuksen käsitteeseen liittyvä vaikeaselkoisuus ja kuluttajan puolesta järjestelyn sisällön ymmärtämiseen liittyvät haasteet, jotka puolestaan lisäävät leasing-palveluita tarjoavan yrityksen mahdollisuutta syyllistyä direktiivin 1 jaksossa tarkoitettuun (ja KSL 2 luvun mukaiseen) harhaanjohtavaan kaupalliseen menettelyyn.⁷⁹

Koska yksityisleasingin käsitettä ei ole määritelty yksiselitteisesti, aiheuttaa se palveluiden markkinoinnissa mahdollisuuksia tahallisiin ja tahattomiin väärinymmärryksiin. Toisaalta palvelua voidaan markkinoida kappaleessa 1.2 tarkoitettuna yksityisleasingina, vaikka kyseessä

⁷⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/29/EY, annettu 11 päivänä toukokuuta 2005, sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta.

⁷⁹ Ks. lisää HE 32/2008 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain 2 luvun muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, s. 5-7.

on tosiasiallisesti esimerkiksi osamaksu- tai takaisinottoehdoin solmittu kauppa, jolla auton omistusoikeus tietoisesti siirretään kuluttajalle sopimuskaudeksi. Toisaalta taas kuluttaja voi saada käsityksen, että elinkeinonharjoittajan tarjoama palvelu on nimenomaan yksityisleasing-sopimus tai muu sitä muistuttava sopimuskonstruktio.

Joka tapauksessa kuluttajan oikeudellisen aseman vuoksi markkinoitavan palvelun luonne sekä kuluttajan oikeudet ja velvollisuudet sopimuksen myötä tulisi selvittää riittävän yksityiskohtaisesti ennen sopimuksen tekoa. Sopimuksentekovaiheessa tapahtuva leasingantajan (tai järjestelystä riippuen myös auton myyjäliikkeen) tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti on omiaan johtamaan myöhempiin yhteydenottoihin kuluttaja-asiamiehelle tai kuluttajariitalautakuntaan. Myöhempi sopimusehtojen kohtuusarviointi ja kuluttajan esittämät sovitteluvaatimukset voidaan välttää riittävän yksityiskohtaisella markkinoinnilla ja sopivalla menettelyllä suhteessa kuluttajaan, johon kuuluu riittävä tiedonantovelvollisuuden täyttäminen.

Tiedonantovelvollisuudesta ja kuluttajalle annettavista tiedoista on säädetty useissa KSL:n luvuissa ja muualla laeissa riippuen siitä, mihin lakia on kulloinkin tarkoitettu sovellettavaksi. Yksityisleasing-sopimusten kannalta keskeisessä asemassa on KSL 2 luvun sääntely ja markkinoinnin yhteydessä annettavat tiedot, koska muiden lukujen soveltumiseen yksityisleasing-sopimukseen liittyy tulkinnanvaraisuutta.⁸⁰ Tiedonantovelvollisuus tarkoittaa sitä, että sopimusosapuolelle on annettava oikeat tiedot seikoista, joilla on sopimussuhteeseen olennainen merkitys ja tiedoista, joiden voidaan olettaa vaikuttavan kuluttajan sopimuksentekopäätökseen sekä oikeuksien ja velvollisuuksien täyttämiseen. *Ämmälä* kirjoittaa lisäksi, että tiedonantovelvollisuus saattaa perustua myös lakiin kirjoittamattomaan säännökseen.⁸¹

Tiedonantovelvollisuus sopimuskumppania kohtaan voidaan johtaa yleisestä sopimusoikeudellisesta lojaliteettivelvollisuudesta, jolloin lojaliteettivelvollisuus ja tiedonantovelvollisuus ovat voimassa jo sopimuksentekovaiheessa. Elinkeinonharjoittaja-kuluttajasuhteessa tukea tiedonantovelvollisuuden sisällön määrittelyyn antavat erityisesti 2 luvun 6 § ja 7 §. Edellinen pykälä kieltää antamasta kuluttajalle totuudenvastaisia ja harhaanjohtavia tietoja, jotka ovat omiaan johtamaan siihen, että kuluttaja tekee sopimuksen kohdetta koskevan päätöksen, jota tämä ilman annettuja tietoja ei olisi tehnyt.⁸²

⁸⁰ Eri KSL:n lukujen soveltumista yksityisleasing-sopimukseen käsittelemme tutkielmassa myöhemmin.

⁸¹ Tiedonantovelvollisuudesta elinkeinonharjoittaja-kuluttajasuhteessa ks. tarkemmin *Ämmälä*, 2006, s. 80-113 ja *Ämmälä*, 1994, s. 13 eteenpäin.

⁸² Kiellosta antaa totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia tietoja ks. lisää *Peltonen-Määttä*, 2015, s. 123-130. Lojaliteetti- ja tiedonantovelvollisuudesta ks. lisää *Saarnilehto*; *Annola*; *Hemmo*; *Karhu*; *Kartio*; *Tammi-Salminen*; *Tolonen*; *Tuomisto*; *Viljanen*, 2017, s. 123-136.

Jälkimmäinen pykälä kieltää jättämästä antamatta sellaisia, asiayhteys huomioon ottaen, olennaisia tietoja, jotka kuluttaja tarvitsee päätöksen tekemiseen ja joiden puuttuminen johtaa siihen, että kuluttaja tekee päätöksen, jota ei olisi tehnyt ilman tietojen puuttumista.⁸³ Edellä mainittujen pykälien rikkominen voi johtaa puolestaan sopimuksen sovitteluun KSL 4 luvun perusteella tai jopa siihen, että sopimus määrätään raukeamaan. Kirjoitetussa laissa on puolestaan tarkemmin määritelty, mitä tietoja kuluttajalle on kulloinkin annettava. Tietojen sisältö riippuu esimerkiksi siitä, onko kyse vasta markkinointivaiheesta (ks. tarkemmin KSL 2:8 § ja 8 a-b §:t) ja toisaalta sopimustyyppistä (esimerkiksi kuluttajakauppa KSL 5 luvussa tai kuluttajaluotto KSL 7 luvussa).

3 Soveltuva oikeuskäytäntö

3.1 Vanhempia ratkaisuja sopimusehtojen kohtuusarvioinnista

Kuluttajille suunnatut yksityisleasingpalvelut ovat vasta kasvattamassa suosiotaan Suomessa. Osaltaan tästä johtuen relevantteja ja merkittäviä yksityisleasingisopimuksiin liittyviä oikeustapauksia on vähän. Tässä kappaleessa käsitellän yleisesti leasingia koskevia oikeustapauksia siltä osin, kuin niistä on tulkinnallista apua yksityisleasingisopimusten kannalta sekä muuta oikeuskirjallisuutta ja oikeudellisia julkaisuja, joissa on käsitelty ohessa esiteltyjä oikeustapauksia.

Ensimmäiseksi käsitellään hieman vanhaa markkinatuomioistuimen (jäljempänä MT, nykyisin markkinaoikeus) ratkaisua MT:1986:6, joka kuitenkin sopii käsiteltävään aiheeseen erinomaisesti. Tapauksessa kuluttaja-asiamies ja rahoitusyhtiö olivat vastapuolina leasingvuokrasopimusta koskevassa asiassa. Mielenkiintoista tässä tapauksessa on erityisesti se, että kyseessä on elinkeinonharjoittaja-kuluttaja -asetelma rahoitusleasingjärjestelyssä, joka ratkaisun antamisen aikaan oli Suomessa vielä varsin uusi ilmiö. Ratkaisussa käsiteltiin muun muassa leasingisopimuksen kohteen omistusoikeuden siirtymistä sopimusosapuolten välillä ja kyseisen leasingisopimuksen rinnastumista osamaksukaupasta annetusta laissa tarkoitettuun sopimustyyppiin.⁸⁴ Keskeistä tapauksessa oli sopimuksessa käytettyjen ehtojen kohtuusarviointi.

⁸³ Ks. lisää Peltonen-Määttä, 2015, s. 129-131.

⁸⁴ Nykyisin osamaksukaupasta annettua lakia (91/1966, jäljempänä osamaksukauppalaki) ei enää lain 1 a §:n mukaisesti sovelleta elinkeinonharjoittaja-kuluttaja -suhteessa. Erityisesti KSL 7 luvun säätämisen jälkeen osamaksukauppalaki menetti merkitystään elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä suhteissa, jonka jälkeen selvyyden vuoksi katsottiin tarpeelliseksi keskittää elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan osamaksukauppaa koskeva sääntely yhteen lakiin ja poistaa ylimääräisiä rinnakkaisuuksia lainsäädännöstä. Ks. lisää HE 24/2010 vp, Hallituksen esitys

Tapauksessa kuluttaja suoritti leasingtarjoajana toimivalle rahoitusyhtiölle leasing sopimuksen sopimusehtojen mukaan leasingkohteen käteishinnan ja luottokustannukset. Kuluttajalla oli maksu-suorituksensa ja sopimusehtojen perusteella oikeus olettaa, että leasingkohteen omistusoikeus sopimuskauden päättyessä kuului hänelle. Tämän perusteella leasing sopimusta oli arvioitava irtaimen kauppaa koskevien normien ja säädösten perusteella. Näin ollen ehdot, jotka viittasivat määrääkaiseen vuokrasopimukseen tai velvoittivat kuluttajan palauttamaan kohteen sopimuskauden päätteeksi, olivat kuluttajan kannalta kohtuuttomia.

Tapauksessa käsitellyn rahoitusleasing sopimuksen ja yleisesti kuluttajakaupassa käytössä olleen osamaksukauppasopimuksen välillä oli useita yhtäläisyyksiä. Tätä yhteyttä tarkastellessaan MT kiinnitti huomiota erityisesti siihen, että kummassakin sopimustyyppissä kuluttaja suorittaa erissä hyödykkeen hinnan rahoituskustannuksilla lisätynä. Molemmat sopimukset koskevat yksilöityä esinettä, jonka hinta maksetaan useammassa kuin yhdessä erässä, ja molemmissa sopimustyypeissä riski esimerkiksi tapaturman aiheuttamasta vahingosta kuuluu osamaksustajalle ja leasingottajalle. Vaikka MT:n ratkaisu on vanha, voidaan samanlaista yhdistämistä tehdä myös nykyisin käytettävien yksityisleasing sopimusten ja osamaksukauppasopimusten välillä. Kuluttajan asema näiden kahden välillä on pitkälle toisiinsa rinnastettavissa. Tuomioistuin antoi ratkaisussaan merkitystä myös sille, kuinka sopimuksia oli kuluttajille markkinoitu ja millainen käsitys markkinoinnin perusteella tarjottavista sopimuksista kuluttajille välittyi.

Edellisessä kappaleessa mainittujen yhtäläisyyksien johdosta MT rinnasti käytetyn kuluttajan ja rahoitusyhtiön välisen rahoitusleasing sopimuksen osamaksukauppalaissa tarkoitettuun sopimustyyppiin. Tämän seurauksena MT viittasi osamaksukauppalaisten säännösten pakottavuuteen ja siihen, että ehto, jolla kuluttaja on luopunut lain mukaisista oikeuksistaan, on mitätön. Edelleen MT katsoi, että tapauksessa käsitellyn leasing sopimuksen ehdot, jotka rajoittivat leasingottajan oikeuksia suppeammiksi, kuin osamaksukauppalaisten kuluttajan suojaksi säädetyt vastaavat ehdot, olivat kuluttajan kannalta KSL:n 3 luvun 1 §:n ja 2 §:n nojalla kohtuuttomia.

Yksityisleasing sopimusten kannalta huomionarvoista tapauksessa kohtuuttomiksi katsotuista ehdoista oli rahoitusyhtiön käyttämä ehto, joka antoi rahoitusyhtiölle osamaksukauppalaisten sääntelemää laajemman oikeuden purkaa sopimuksen. Lisäksi leasing sopimuksen vahingonkorvausvelvollisuutta koskeva ehto asetti kuluttajalle osamaksukauppalaikiin verrattuna laajemman vahingonkorvausvelvollisuuden, jonka lisäksi vahingonkorvausehto oli epäselvä ja tulkinnanvarainen. Tässä ei ole tarpeellista alkaa yksityiskohtaisemmin käsittelemään

eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräiden luotonantajien rekisteröinnistä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi, s. 18 eteenpäin.

tuomioistuimen kohtuuttomiksi katsomien ehtojen sisältöä, koska tapaus itsessään on vanha ja sovellettava laki sisältöineen on muuttunut ratkaisun antamisen jälkeen. Periaatetasolla ratkaisusta tehdyt havainnot ovat kuitenkin huomionarvoisia. Jokainen voi halutessaan lukea niistä tarkemmin ratkaisusta MT:1986:6, joka on vapaasti saatavissa esimerkiksi Finlex-tietokannasta.

Kouvolan hovioikeuden antamassa ratkaisussa KouHO:1990:5 käsiteltiin sopimuksen kohtuullisuutta leasing sopimuksen rautessa. Vaikka kyseinen ratkaisu ei ole korkeimman oikeusasteen antama ennakkopäätös, on tapaus silti huomionarvoinen tarkasteltaessa erilaisia sopimuksen purkamisen johdosta maksettavia korvauksia koskevien ehtojen kohtuullisuutta sopimuksen rautessa. Tapauksessa leasing sopimuksen kohteena ollut auto oli vaurioitunut käyttökelvottomaksi leasingkauden aikana. Ratkaisussaan hovioikeus oli katsonut, että auton tuhoutuessa leasing sopimus on rauennut. Vuokralle ottaja ei ole ollut kyseisen sopimuksen nojalla velvollinen ottamaan toista vastaavaa autoa käyttöönsä jäljelle jääneeksi vuokra-ajaksi, koska kyseisellä leasing sopimuksella oli tarkoitettu vuokrattavaksi kyseinen yksilöity ajoneuvo.

Sopimuksessa määritellyn ehdon mukaan vuokralle ottaja on velvollinen maksamaan ehdossa määritellyn purkamismaksun, jos sopimus lakkaa ennen vuokra-ajan päättymistä. Hovioikeus katsoi kuitenkin, että sopimuksen lakattua auton tuhoutumisen johdosta, kyseisen ehdon soveltaminen johtaisi lähtökohtaisesti kohtuuttomuuteen. Koska leasingantaja ei ollut myöskään osoittanut perustetta, jonka vuoksi ehto olisi pidettävä kohtuullisena, hovioikeus katsoi, ettei sillä ollut oikeutta purkamismaksuun.

Vaikka kyseisessä tapauksessa oli kysymys elinkeinonharjoittajien välisestä järjestelystä, soveltuu ratkaisu myös yksityisleasing sopimuksien soveltamistilanteisiin. Asetelma olisi tuolloin muutoin sama, mutta kuluttaja olisi lähtökohtaisesti vielä elinkeinonharjoittajaa heikommassa asemassa. Oikeustoimilain 36 §:n mukainen kohtuusarviointi puolestaan voidaan rinnastaa KSL:n mukaan suoritettavaan kohtuusarviointiin aiemmissa luvuissa esitetyillä perusteilla.

Kohtuulliseen leasing sopimuksesta johtuvan vahingonkorvauksen määrään on ottanut kantaa puolestaan korkein oikeus vanhemmassa ratkaisussaan KKO:1985-II-177. Tapauksessa leasingantajana toimiva rahoitusyhtiö oli vuokrannut metsätraktorin A:lle. Osapuolten solmiman leasing sopimuksen mukaan traktori oli leasingantajan omaisuutta eikä asiakas sopimuksen perusteella saanut laitetta omistukseensa. Asiassa ei ollut myöskään tehty muuta metsätraktoria koskevaa sopimusta, joten KKO katsoi, että sopimussuhteeseen ei voitu soveltaa osamaksukauppaa koskevia säännöksiä.

A oli myöhemmin jättänyt maksamatta sovittuja kuukausimaksueriä, jonka johdosta leasingantajana toimiva rahoitusyhtiö oli purkanut sopimuksen. A:n sopimusrikkomukseen vedoten se oli vaatinut maksettavaksi vahingonkorvausta sopimuksen ennaikaisesta päättämisestä ja sovittua vuokraa siltä ajalta, kun kone oli A:n hallinnassa sekä korvausta koneen noutamisesta

aiheutuneista kustannuksista. Leasingsopimuksen mukaan ensiksi mainittu vahingonkorvaus oli määrätty suuruudeltaan kolmeneljäsosaksi erääntymättömien vuokramaksujen määrästä koko jäljellä olevalta sopimuskaudelta. Ratkaisussaan KKO arvioi kyseisen vahingonkorvaus-ehdon kohtuutta.

Kohtuusarvioinnissa KKO antoi merkitystä toisaalta sille, millaista käyttöä leasingkohteelle oli sopimuksen purkamisen jälkeen ja katsoi uskottavaksi, että konetta olisi voitu hyödyntää vielä noin puolen vuoden kuluttua sopimuksen päättymisestä. Toisaalta myös osapuolten asema sopimusta tehtäessä ja yhtiön mahdollisuus huolehtia, että purkamisen jälkeen aiheutunut vahinko jäisi mahdollisimman pieneksi, olivat merkityksellisiä kohtuusarvioinnin kannalta. Arvioinnin perusteella KKO tuli siihen lopputulokseen, että vahingonkorvauslausekkeen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen. KKO sovitteli vahingonkorvausehtoa OikTL 36 §:n nojalla siten, että kohtuulliseksi vahingonkorvaukseksi katsottiin, noin puoli vuotta sopimuksen purkamisesta lukien, kolmasosa sovitusta kuukausivuokrasta.

Yksityisleasingsopimuksissa käytettäviä vahingonkorvauslausekkeitä arvioitaessa voidaan edellä mainitun ratkaisun perusteella antaa merkitystä leasingkohteen käytölle sopimuksen purkamisen jälkeen, osapuolten asemalle ja velvollisuudelle minimoida purkamisen jälkeen aiheutuva vahinko. Autoa ei suoraan voida verrata metsäkoneeseen, mutta lienee kuitenkin riidattonta, että auton liisaaminen eteenpäin sopimuksen päättymisen jälkeen on verrattain helpompaa ja onnistuu nopeasti vanhan leasingkauden päätteeksi, mikäli auto palautetaan sovitussa kunnossa.

Mahdollisuus vahingon minimoimiseen yksityisleasingsopimuksissa sopimuksen purkamisen jälkeen on hyvä, jolloin tarvetta kohtuuttoman korkean vahingonkorvausmaksun määräämiselle sopimusta solmittaessa ei ole. Huomioon on otettava lisäksi kuluttajan heikompi asema sopimusosapuolena, jolloin vahingonkorvausehdon soveltaminen yksityisleasingsopimukseen voi johtaa kohtuuttomuuteen, mikäli soveltamisesta aiheutuu kuluttajalle kohtuuttoman ankara maksuvelvollisuus tai mikäli kuluttaja on sidottu maksuvelvollisuuteen pitkäksi ajaksi eteenpäin.

3.2 KKO:1997:130 – Leasingjärjestelyn tulkinta ja sopimuksen purkaminen

Ratkaisussa KKO:1997:130 käsiteltiin osapuolten leasingjärjestelystä johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien suhdetta. Tarkasteltavaksi nousi erityisesti leasinggottajan oikeus vedota virheeseen ja purkaa sopimus. Leasingvuokrasopimukseen oli otettu vastuuvapauslauseke, joka

koski virhettä tai puutteellisuutta leasingkohteessa. Sopimusehtojen kohdan 5 mukaan: ”... Jos vuokrauskohteessa on vika tai puute toimitettaessa tai vika tai puute ilmenee vuokrauskauden kestäessä, asiakkaan on esitettävä näistä johtuvat vaatimuksensa vuokrauskohteen toimittaneelle myyjälle tai myyjän osoittamalle takuu- tai muun sen kaltaisen sitoumuksen antajalle ja ilmoitettava tästä välittömästi rahoitusyhtiölle.

Mikäli myyjä tai takuu- tai muun sen kaltaisen sitoumuksen antaja kiistää asiakkaan oikeuden korjauttaa vika tai puute, rahoitusyhtiön on vaadittaessa käytettävä tai laitteen omistajana valtuutettava asiakas käyttämään puhevaltaa. Mahdollisesti aiheutuvista kustannuksista vastaa asiakas. ...”

Vuokralleottajina toimineille A:lle, B:lle ja C:lle oli sittemmin toimitettu kyseinen laite, joka oli kuitenkin heti vuokrakauden alussa havaittu käyttökelvottomaksi siinä ilmenneiden vikojen takia. Myyjäliike ei ollut yrityksistään huolimatta onnistunut korjaamaan laitteessa ilmenneitä vikoja, jolloin riidan aiheeksi vuokralleottajien ja rahoitusyhtiön välillä nousi kysymys siitä, oliko sopimus mahdollista purkaa olennaisen virheen johdosta vai johtiko sopimuksen ennenaikainen purkaminen maksamatta jääneiden vuokrien osalta vahingonkorvausvelvollisuuteen.

Tapauksessa KKO:1997:130 rahoitusyhtiö vetosi siihen, että rahoitusyhtiö on rahoitusleasingia käytettäessä samassa asemassa kuin pankki, jonka asiakas on pankilta saamallaan luotolla ostanut koneen elinkeinotoiminnassaan käytettäväksi. Tällöin luotonsaaja on kaupan kohteen virheistä huolimatta velvollinen maksamaan velan pankille luottoehtojen mukaisesti. Tämän vuoksi leasingopimuksen kohdassa 5 rahoitusyhtiön vastuu on rajoitettu siten, ettei se vastaa vuokralleottajalle sopimuskohteen virheistä. Lisäksi leasingopimukseen ei ollut otettu purkamista mahdollistavaa kohtaa vuokraesineen virheen perusteella.

Ratkaisuaan korkein oikeus perusteli muun muassa osapuolten toteuttaman leasingjärjestelyn rakenteella. Tapauksen mukaisessa tilanteessa (ja rahoitusleasingissa yleensä) rahoitusyhtiö ostaa itselleen vuokrattavan esineen myyjältä. Tämän jälkeen rahoitusyhtiö vuokraa irtaimen esineen vuokralleottajalle, jolloin sopimuskumppaneiden välille solmitaan irtainta esinettä koskeva vuokrasopimus. Vuokrasopimuksen käyttämiseen on turvauduttu sen vuoksi, että rahoitusyhtiön omistusoikeus vuokraesineeseen on vuokrasaatavan vakuutena vuokrakauden aikana. Edellä mainitun vuoksi korkein oikeus päätyi soveltamaan vuokralleantajan ja -ottajan väliseen oikeussuhteeseen irtaimen esineen vuokraa koskevia säännöksiä ja periaatteita – rahoitusyhtiön rahoittajan asemasta huolimatta. Purkioikeus olennaisen virheen perusteella on siis olemassa.

Korkein oikeus käsitteli ratkaisussaan myös epäselvyysääntöä, jonka mukaan vakioehtoja ja erityisesti vastuunrajoitusmääräyksiä on tulkittava epäselvissä tapauksissa laatijansa, tässä

tapauksessa rahoitusyhtiön, vahingoksi. Käsitellyssä ehdossa ei ollut määräystä tilanteesta, jossa myyjä ei kykene korjaamaan vuokraesineessä ollutta virhettä. Toisaalta siinä ei ollut nimenomaista mainintaa, ettei rahoitusyhtiö ole vastuussa vuokratassa laitteessa ilmenevästä virheestä eikä sopimusehdossa ole kielletty vuokralleottajaa purkamasta sopimusta vuokran kohteen virheen perusteella.

Viimeisenä perusteluna ratkaisulle KKO käytti sopimusosapuolten suoritusten välistä tasapainoa. Rahoitusyhtiö oli sopimusehdolla 5 siirtänyt vuokralleottajalle kohteen ostajalle kuuluneet myyjän virheelliseen suoritukseen perustuvat velvollisuudet, muttei oikeuksia. Sopimuksen purkamisoikeuden kieltäminen tapauksessa olisi merkinnyt sitä, että vuokralleottaja olisi ollut velvollinen suorittamaan leasingvuokrat koko sopimuskaudelta, muttei olisi voinut laitteen virheen vuoksi käyttää sitä yritystoiminnassaan. Sopimusosapuolten suoritusten välillä ei tällöin vallitsisi tasapaino. KKO katsoi, että A:lla ja hänen myötäpuolillaan oli oikeus purkaa leasing sopimus sopimuskohteen olennaisen virheen perusteella, eikä heillä sopimuksen purkamisen jälkeen ollut enää velvollisuutta maksaa sovittuja kuukausieriä.

Mahdollisuus vedota leasingkohteen virheeseen sekä mahdollisuus päättää sopimus ennen sovitun leasingkauden päättymistä ovat merkityksellisiä kohtia myös yksityisleasing sopimuksissa kuluttajan näkökulmasta. Kun esimerkiksi irtaimen kuluttajakaupassa kuluttajan toimintamahdollisuudet kohteen virheen johdosta on pakottavalla lainsäädännöllä (KSL 5 luku) turvattu, ei oikeustila ole yhtä yksiselitteinen yksityisleasing sopimuksia sovellettaessa. Kuten ratkaisusta KKO:1997:130 voidaan tulkita, leasingantajan ja kuluttajan välinen sopimus on lähtökohtaisesti pohjimmiltaan irtaimen vuokraa koskeva sopimus (ellei sopimuksen sisällöstä ilmene muuta esimerkiksi omistusoikeuden siirtymistä tarkasteltaessa) sovelletaan leasing sopimukseen tällöin irtaimen esineen vuokraa koskevia sääntöjä ja periaatteita.

Kuluttajan oikeusaseman määrittelemisen kannalta ei kuitenkaan ole toivottavaa, että oikeustila on epäselvä. Myöhemmin käsiteltävistä ratkaisuista KKO:2008:53⁸⁵ ja KKO:2015:26 ilmenee kuinka rahoitusleasingjärjestely on mielletty yhä enemmän irtaimen esineen vuokrasta eroavaksi erityisrahoitusmuodokseen, jolloin vuokralleottajan oikeusaseman määrittelemisen irtaimen esineen vuokraa koskevien normien pohjalta ei ole riidatonta. Nämä päätelmät ovat sovellettavissa myös yksityisleasingjärjestelyyn, joka rakenteensa puolesta vastaa perinteistä rahoitusleasingjärjestelyä – onhan kyseessä suoraan elinkeinonharjoittajien välisestä oikeussuhteesta kuluttajasuhteeseen siirretty rahoitusmuoto. Toivottavaa ei toisaalta myöskään ole, että oikeuksien ja velvollisuuksien määrittelemisen tapahtuu abstraktien periaatteiden nojalla, kun

⁸⁵ Ks. erityisesti eri mieltä olleiden oikeusneuvosten lausunnot.

kuluttajan asemaa tarkasteltuna vastaavissa oikeussuhteissa kuluttajansuojaa tukee pakottava erityislainsäädäntö.

Edellä mainittu heijastuu myös mahdollisuuden päättää sopimus ennen leasingkauden päättymistä. Irtaimen vuokraa koskevista periaatteista ei saada yksiselitteistä vastausta kysymykseen, onko kuluttajalla oikeus irtisanoa tai purkaa sopimus ennen leasingkauden päättymistä ja millaisilla perusteilla vai onko se mahdollista ainoastaan leasingantajan suostumuksella. Tähän vaikuttaa kulloinkin käsillä olevassa järjestelyssä suoritettujen oikeustoimien ja leasingsopimuksen sisältö. Myös sopimuksen enneaikaisen päättämisen perusteella maksettavan korvauksen kohtuullisuutta tällä perusteella on vaikea arvioida. Sopimuksen tulkinta on tällöin ratkaisevassa asemassa.

Edellä käsitelty KKO:n ratkaisu 1997:130 (ja vanhemmat käsitellyt ratkaisut) antavat kuitenkin hieman näkökulmaa kysymykseen sopimuksen purkamisesta; tapauksessa olennainen virhe kohteessa johti purkuoikeuden olemassaoloon, mutta toisaalta asiaan vaikutti myös sopimuskohtaan epäselvyydestä purkamiskysymyksen osalta ja sopimuskumppanien suoritusten epätasapaino, mikäli purkuoikeus oli hylätty. Kuitenkin puhtaasti kuluttajasopimussuhteessa vastaavassa tilanteessa purkuoikeuden epäminen olennaisen virheen johdosta johtaisi nopeasti kohtuuttomuuteen kuluttajan aseman ja osapuolten väliset suoritukset huomioon ottaen.

3.3 KKO:2008:53 ja KKO:2015:26 – Leasingjärjestelyn tulkinta ja sopimuksen purkaminen

KKO:n ratkaisut 2008:53 ja 2015:26 käsitelivät molemmat edellä käsitellyn ratkaisun tavoin leasingsopimuksen tulkintaa ja purkuoikeutta. Hieman uudempina ratkaisuina niiden käsittelemisen on tutkielmassa irrotettu omaksi kappaleekseen. Erityisesti ratkaisussa 2008:53 on myös varsin mielenkiintoinen eri mieltä olleiden oikeusneuvosten lausunto, jota käsitellään myös.

Tapauksessa 2008:53 leasingottajana toimi pienyrittäjä A, joka oli solminut leasingsopimuksen rahoitusyhtiön kanssa. Havaittuaan leasingkohteessa virheen, jota myyjäyhtiö ei ollut kyennyt yrityksistään huolimatta korjaamaan, A oli purkanut leasingsopimuksen esineessä olleiden virheiden takia ja lopettanut leasingmaksujen maksamisen. Ratkaistavana oli siis (ratkaisun 1997:130 tavoin) kysymys siitä, oliko A:lla ollut oikeus purkaa sopimus ja lopettaa leasingmaksujen maksaminen vai oliko rahoitusyhtiö oikeutettu maksamatta jääneisiin kuukausimaksuihin sekä osapuolten solmiman leasingsopimuksen mukaiseen vahingonkorvaukseen.

Tapauksessa 2008:53 keskeiseksi nousi leasingosimuksen yleisten ehtojen 10 §, joka oli luonteeltaan rahoitusyhtiölle suunnattu vastuuvapauslauseke ja se määritteli muutoinkin leasingosimuksen osapuolten oikeuksia ja velvollisuuksia. Vastuuvapauslausekkeiden käyttäminen leasingjärjestelyssä on tunnuksenomaista, koska rahoitusyhtiö tavoittelee järjestelyssä nimenomaan rahoittajan asemaa. Rahoitusyhtiön mukaan ehtojen 10 §:ssä oli määräys, jonka perusteella rahoitusyhtiö ei vastannut leasingkohteesta olleesta virheestä ja leasingantaja oli yleisten ehtojen nojalla siirtänyt leasingkohteen ostajalle kuuluvat myyjän virheelliseen suoritukseen perustuvat oikeutensa sopimuskumppanilleen A:lle. Rahoitusyhtiö katsoi olevansa tapauksessa vain rahoittajan asemassa ja vetosi lisäksi siihen, että solmitussa leasingosimuksessa, kuten rahoitusleasingosimuksissa oli säännönmukaista, oli muutettu vuokralleantajan ja vuokralleottajan suhdetta olennaisesti siitä, mikä se oli tavanomaisessa irtaimen esineen vuokrassa.⁸⁶

Vuokralleottaja puolestaan katsoi, ettei sopimuksessa ollut rajoitettu rahoitusyhtiön vastuuta kohteen virheestä, eikä myöskään siirretty rahoitusyhtiölle laitteen ostajana kuuluvia oikeuksia sopimuskumppani A:lle. Sopimuksen osapuolten välillä ei ollut myöskään sovittu siitä, millaisissa tilanteissa vuokralleottaja olisi oikeutettu purkamaan leasingosimuksen. Tämän johdosta A katsoi sopimuksen olevan aukollinen, mikä johtaisi siihen, että tapaukseen olisi sovellettava irtaimen esineen vuokraa koskevia säännöksiä ja periaatteita, joiden perusteella A:lla olisi ollut oikeus purkaa sopimus kohteen olennaisen virheen perusteella.⁸⁷ Jos KKO kuitenkin tulkitsisi ehtojen rajoittaneen A:n purkuoikeutta, A katsoi, että kyseiset ehdot eivät yllättävinä ja ankarina olleet tulleet A:ta sitoviksi tai ne olivat joka tapauksessa kohtuuttomia ja niitä olisi soviteltava.

Ratkaisussaan KKO totesi, ettei rahoitusleasingjärjestelyn osapuolten asemaa ole lailla säännelty eikä vakiintunutta oikeuskäytäntöä ole. Rahoitusyhtiö ei ollut esittänyt myöskään selvitystä siitä, että alalla olisi vakiintunut sopimuskäytäntö vuokraohteen virheen seuraamusten osalta. Mikäli rahoitusyhtiö olisi tämän kyennyt osoittamaan, olisi KKO voinut suhtautua rahoitusleasingiin enemmän itsenäisenä erityisrahoitusmuotona. Näin ollen KKO ei tapauksessa

⁸⁶ Verrattuna edelliseen KKO:n ratkaisuun 1997:130 vaikuttaa rahoitusyhtiö ”ottaneen opiksi” edellisestä KKO:n aihetta käsitelleestä ratkaisusta. Tapauksessa KKO:2008:53 rahoitusyhtiö pyrki vastuuvapauden lisäksi korostamaan, että se oli siirtänyt ostajalle kuuluvat virheelliseen suoritukseen perustuvat oikeudet leasingantajalle ja, että sopimusosapuolten suhdetta oli muutettu olennaisesti irtaimen esineen vuokraan verrattuna. Viimeksi mainitulla rahoitusyhtiö yritti epäilemättä välttämään tilanteen, jossa tähänkin tapaukseen sovellettaisiin irtaimen vuokraa koskevia periaatteita, joka seuraisi ratkaisun 1997:130 kaltaiseen lopputulokseen ja olisi rahoitusyhtiölle epäedullinen.

⁸⁷ Leasingantaja oli selvästi, rahoitusyhtiön tavoin, lukenut tarkasti KKO:n ratkaisua 1997:130, koska se vetosi perusteluinaan samoihin seikkoihin vaatimustensa tueksi, joita KKO oli nostonut esille ratkaisussaan. Rahoitusyhtiön pyrkiessä välttämään irtaimen esineen normien soveltamisen tapaukseen, yritti A vedota nimenomaan epäselvyyssääntöön, joka johtaisi sen mukaan irtaimen esineen normien soveltamiseen ja purkuoikeuden olemassaoloon kohteen olennaisen virheen perusteella.

katsonut oikeaksi rahoitusyhtiön väittämää siitä, ettei rahoitusyhtiöllä ole vakiintuneen käytännön perusteella virhevastuuta. KKO katsoi, että sopimusosapuolten oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät keskenään sovitun perusteella, jolloin lähtökohtana sopimuksen tulkinnassa on sopimusasiakirja.

KKO:n ratkaisu 2008:53 oli hyvin pitkälle ratkaisun 1997:130 kaltainen, vaikka ratkaisussa oli painotuseroja ja ne erosivat toisistaan hieman rakenteeltaan. Ratkaisussa 2008:53 painotettiin enemmän oikeussuhteiden määräytymistä sovitun ja sopimusasiakirjan perusteella, jolloin sopimuksen tulkinta oli keskeisessä asemassa. Ratkaisussa 1997:130 päädyttiin suoraan solmitun sopimuksen luonteen perusteella soveltamaan irtaimen esineen vuokraa koskevia normeja. Molempien ratkaisuiden perusidea oli kuitenkin se, että solmittu leasing sopimus katsottiin luonteeltaan vuokrasopimukseksi. Erityisesti ratkaisussa KKO:2008:53 KKO:n enemmistö presumoi leasing sopimuksen, ratkaisun 1997:130 tapaan, irtaimen vuokraksi, kun taas vähemmistö korosti rahoitusleasingjärjestelyn erityispiirteitä, jolloin keskeiseen asemaan olisi noussut nimenomaan sopimuksen tulkinta ja edellä mainitut erityispiirteet.⁸⁸

Osapuolten välisen oikeussuhteen sisältöä määrittelee kuitenkin osapuolten asiasta sopima ja sopimusasiakirja ehtoineen. Kun sovitut ehdot osoittautuivat tulkinnanvaraisiksi, sovellettiin tapauksiin epäselvyyssääntöä, jonka mukaan ehtoja tulkittiin ne laatineen rahoitusyhtiön vahingoksi. Koska ehdot olivat tulkinnanvaraisia, katsottiin purkuoikeuden määräytyvän irtaimen esineen vuokraa koskevien normien perusteella.

Ratkaisussa 1997:130 otettiin lisäksi kantaa osapuolten välisten suoritus tasapainoon, jota ratkaisussa 2008:53 ei tehty. Voi tietenkin olla, että tämän ei katsottu olevan tarpeellista, muut ratkaisun perustelut huomioon ottaen. Molemmat leasingottajat olivat vastauksissaan vedonneet siihen, että käsitellyt ehdot olivat kohtuuttomia tai niiden soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen. Kohtuusarvioinnin puuttuminen ratkaisuista johtui kenties siitä, että tapausten ratkaisemiseen päädyttiin suoraan epäselvyyssäännön ja irtaimen esineen vuokran normien mukaisen purkuoikeuden olemassaolon kautta.

Tapauksessa 2008:53 eri mieltä olleet oikeusneuvokset katsoivat rahoitusleasingin enemmistöä selkeämmin omaksi vakiintuneeksi erityisrahoitusmuodokseen, jolla kauppa ja vuokra on sidottu toisiinsa kolmikantaiseksi järjestelmäksi. Vähemmistön näkökulma oli, että rahoitusleasing poikkeaa selvästi irtaimen esineen vuokrasta. Vähemmistö nosti lausunnossaan esille sen, ettei rahoitusyhtiöllä ole leasingjärjestelyssä juuri lainkaan kosketuspintaa sopimuksen kohteeseen, koska

⁸⁸ Wuolijoki, 2008, s. 830.

asiakas valitsee sopimuksen kohteen ja toimittajan. Lisäksi rahoitusyhtiöllä ei ole teknistä osamista aloilta, joille kuuluvien laitteiden hankintaa se rahoittaa.

Leasingjärjestelyn toteuttamiselle on tavanomaista menettelytapa, jonka mukaan vuokralleottajan tulee kääntyä suoraan myyjän puoleen saadakseen esimerkiksi esineen virheen korjatuksi tai sopimuksen puretuksi. Vähemmistön näkökulmasta tämä ei aseta vuokralleottajaa lähtökohtaisesti huonompaan asemaan, kuin jos esine olisi hankittu kokonaan kolmannen rahoittamalla luotolla. Tällöinkin luottoa olisi maksettava sovituksessa aikataulussa riippumatta siitä, toimiiko esine sovittulla tavalla vai ei. Kaiken kaikkiaan vähemmistö asetti myös enemmistöä enemmän vastuuta vuokralleottajalle tuntea rahoitusleasingjärjestely ja siihen liittyvät periaatteet ja toimintatavat. Merkittävää vähemmistön näkökannoista on se, että rahoitusleasing on katsottu omaksi erityisrahoitusmuodokseen, johon ei sovelleta irtaimen vuokraa koskevia normeja, ja jolla on omat yleisesti noudatettavat periaatteensa.

Ratkaisussa KKO:2008:53 vähemmistön näkökulma on mielenkiintoinen ja uudistushenkisen antaessa enemmistön näkökulmaa enemmän merkitystä rahoitusleasingjärjestelyn kolmikantarakenteelle (myyjä - rahoittaja/leasingantaja - leasingottaja). Enemmistön mielipiteissä painoi enemmän perinteinen kaksiasianosaissuhde, joka on rahoittajan ja leasingottajan välillä. Kaksiasianosaissuhdetta yksin tarkasteltuna päädytään nopeasti soveltamaan irtaimen esineen vuokraa koskevia normeja, sillä leasingosopimus on lähtökohtaisesti luonteeltaan vuokrasopimus.

Wuolijoki kirjoittaa ratkaisua KKO:2008:53 koskevassa arvioinnissaan, että vähemmistön kantaa voi pitää teoreettisesti nykyistä tieteisoppia vastaavana.⁸⁹ Wuolijoen mukaan viime vuosikymmeninä oikeustieteellisessä keskustelussa on vallinnut kanta, jonka mukaan oikeuden tulee mukautua tosiasiallisiin yhteiskunnallisiin oloihin ja tarvittaessa irtautua esimerkiksi käsitteisiin sidotuista tulkinnoista.⁹⁰ Tästä näkökulmasta tarkasteltuna oikeusneuvosten vähemmistön kanta on mielenkiintoinen käsiteltäessä leasingosopimusten irrottamista niiden perinteisestä velvoiteoikeudellisesta kehyksestä.

Jos leasingosopimusta tarkastellaan puhtaasti kaksiasianosaissuhteessa leasingyhtiön ja leasingottajan välillä, voidaan päätyä helposti siihen johtopäätökseen, jota käräjäoikeus oli ratkaisussaan 2008:53 käsitellyt: kun irtaimen esineen vuokraa koskevat normit tulevat tapauksen perustaksi, näiden yleisten velvoiteoikeudellisten periaatteiden nojalla leasingvuokranantajan ei tulisi voida saada vuokralleottajaan nähden parempaa oikeutta, kuin leasingkohteen myyjäyhtiöllä olisi ollut (käsiteltäessä esimerkiksi kysymystä siitä, olisiko irtisanomis- ja purkamisoikeuden epäminen johtanut kohtuuttomaan lopputulokseen vai ei).

⁸⁹ Wuolijoki, 2008, s. 831.

⁹⁰ Wuolijoki, 2008, s. 831.

Jos taas leasingjärjestely mielletään aiemmin mainitulla tavalla kolmikantaiseksi järjestelyksi, jossa leasingyhtiön rooli on puhtaasti rahoitukseen painottuva (kuten ratkaisussa 2008:53 eri mieltä olleiden neuvosten lausunnosta voi lukea sekä lisäksi myöhemmästä ratkaisusta KKO:2015:26) kyseinen velvoiteoikeudellinen ongelma voidaan katsoa sivuutetuksi, kun vuokralleottajan oikeudet ovat tasapainossa suhteessa leasingantajaan ja kohteen myyjään – myyjän ja leasingantajan vastuu on tällöin jaettu osapuolten sopiman ja leasing sopimuksen vastuuvapauslausekkeen mukaisesti myyjän ja leasingantajan välille, kuitenkin siten, että kaikki vuokralleottajalle kuuluvat oikeudet ovat olemassa. Niiden kohteena on perinteisestä kaksiasi-anosaissuhteesta poiketen vain joko leasingantaja tai leasingkohteen myyjäyhtiö.

Leasingjärjestelyn tarkoitus ja erityispiirteet huomioon ottaen oikeuskirjallisuudessa on pidetty mahdollisena sitä, että ilman nimenomaista rahoitusyhtiön valtuutustakin leasingvuokralaisella olisi oikeus esittää leasingkohdetta koskevia vaatimuksia myyjäyhtiötä kohtaan, vaikka myyjäyhtiön ja leasingvuokralaisen välillä ei olisi nimenomaista sopimussuhdetta.⁹¹ Näkemystä on puoltanut muun muassa *Kaisto* ratkaisua KKO:2015:26 käsitelleessä artikkelissaan.⁹² Leasingvuokralaisen oikeusasema ei siten ole yksistään riippuvainen oikeussuhteesta rahoitusyhtiöön. Edellä mainittua päätelmää voidaan soveltaa myös yksityisleasingjärjestelyyn arvioitaessa kuluttajan mahdollisuutta esittää leasing sopimuksen kohdetta koskevia vaatimuksia joko rahoitusyhtiölle tai myyjäyhtiölle, vaikka tästä vastuunjaosta on tavallisesti ainakin jossain määrin suoraan leasing sopimuksella.

Yksityisleasing sopimusten tulkintaan ja ongelmanratkaisuun ratkaisuista 1997:130 ja 2008:53 voidaan johtaa lisäksi se, että irtaimen esineen vuokraa koskevat säännöt ja periaatteet tulevat nopeasti sovellettavaksi ja ikään kuin ”perustaksi”, mikäli KSL:n luvuista ei saada johdettua erityislainsäädäntöä ongelmanratkaisun avuksi. Irtaimen esineen vuokraa koskevien normien ohella sovelletaan tällöin myös KSL 2, 3 ja 4 lukuja, kuten tutkielmassa on aiheita jo aiemmin käsitelty. Mikäli tuomioistuimet tulkitsevat leasingjärjestelyä elinkeinonharjoittajien välillä edellä mainitulla tavalla lähtökohtaisesti leasingantajan ja leasingottajan välisenä sopimuksena, on todennäköistä, että näin toimitaan myös kuluttajan ollessa leasingottajan paikalla. Ainakaan ei ole mitään syytä, miksi kuluttajasuhteessa toimittaisiin toisin. Lisäksi kuluttajasopimuksen ollessa kyseessä ei liene perusteita kasata yksittäiselle kuluttajalle enemmän vastuuta, kuin elinkeinonharjoittajalle vastaavassa suhteessa. Tällöin irtaimen esineen vuokraa koskevat normit tulevat sovellettaviksi päätöksenteon perustana.

⁹¹ Ks. mm. Norros, 2007, s. 78-82, *Kaisto*, 2015, s. 2 ja Wuolijoki, 2008, s. 832.

⁹² *Kaisto*, 2015, s. 2.

Annettaessa enemmän painoarvoa järjestelyn kolmikantaiselle luonteelle, vakiintuneesti käytettävistä sopimusehdoista (ja erityisesti niiden vastuuvapauslausekkeista, joita edellä käsiteltiin) johtuu leasingottajan vastuun kasvaminen, joka oli nähtävissä jo KKO:2008:53 ratkaisun eri mieltä olleiden oikeusneuvosten lausunnoista. Kun annetaan enemmän merkitystä leasingjärjestelyn erityispiirteille, sopimustulkinnan merkitys kasvaa ja esimerkiksi irtaimen vuokraa koskevien normien merkitys vähenee. Tällöin rahoitusyhtiön ja vuokralleottajan välinen sopimus sitoo vuokralleottajaa rahoitusyhtiön intressien mukaisella tavalla, kunhan sopimusjärjestely on toteutettu riittävän selkeästi ja yksiselitteisesti.⁹³

Lopuksi käsitellään vielä KKO:n ratkaisua 2015:26. Ratkaisu oli varsin pitkälle aiemmin käsiteltyjen tapausten 1997:130 ja 2008:53 kaltainen, kuitenkin sillä erotuksella, että lähtötilanne ongelman ratkaisuun oli hieman erilainen. Kun ratkaisuissa 1997:130 ja 2008:53 vuokralleottaja oli ensin purkanut leasingosimuksen ja lopettanut leasingmaksujen maksamisen, ratkaisussa 2015:26 vuokralleottaja oli ainoastaan pidättäytynyt leasingmaksujen maksamisesta leasingosimuksen virheeseen vedoten ikään kuin painostuskeinona saadakseen virheen korjatuksi, minkä seurauksena leasingyhtiö oli purkanut sopimuksen maksamatta jätettyjen leasingmaksujen perusteella.

Ratkaisuista 1997:130, 2008:53 ja 2015:26 voidaan lisäksi huomata se, kuinka tuomioistuimen suhtautuminen rahoitusleasingjärjestelyyn on kehittynyt vuosien aikana; viimeisimmässä ratkaisussa rahoitusleasing miellettiin entistä enemmän omaksi erityisrahoitusmuodokseen, jolla on omat yleisesti noudatettavat periaatteensa. Rahoitusleasingjärjestely on siis entistä enemmän erotettavissa perinteisestä irtaimen esineen vuokrasta. Tämä kehitys on puolestaan johdettavissa myös yksityisleasingosimusten tulkintaan, kun arvioidaan irtaimen vuokraa koskevien normien tulemistä päätöksenteon perustaksi aiemmin esitetyllä tavalla.

Ratkaisussa KKO:2015:26 on perusteluiden kappaleessa 7 kerrannut aiempien ratkaisuiden 1997:130 ja 2008:53 teemoja. KKO on aiemmissa ratkaisuissa todennut, että rahoitusleasingjärjestelyn osapuolten asemaa ei ole säännelty laissa ja rahoitusyhtiön rahoittajan asemasta huolimatta rahoitusyhtiön ja vuokralleottajan väliseen oikeussuhteeseen sovelletaan irtaimen esineen vuokraa koskevia säännöksiä ja periaatteita. Leasingosimusten vastuunrajoitusehdoissa olleet epäselvyydet ovat johtaneet siihen, että sopimuksen kohteen olennaisesta virheestä johtuen vuokralleottajalla on ollut oikeus purkaa leasingosimus.

⁹³ Ks. Kaisto, 2015, s. 2. Epäselvästi ja tulkinnanvaraisesti laadittut sopimukset johtavat epäselvyyssäännön (in dubio contra stipulatorem) soveltamiseen, joka näytteli merkittävää osaa ratkaisuissa KKO:1997:130, KKO:2008:53 ja KKO:2015:26.

Kuitenkin kappaleissa 8 ja 9 KKO on kerrannut leasingjärjestelylle tunnusomaisia piirteitä ja todennut, että vaikka rahoitusyhtiön ja vuokralleottajan välille solmitaan vuokrasopimus, rahoitusleasingjärjestelyyn liittyy kuitenkin normaalista vuokrasuhteesta olennaisesti poikkeavia piirteitä. KKO on katsonut rahoitusleasingin olevan erityisrahoitusmuoto, jossa vuokralleantajan pääasiallinen rooli on rahoituksellinen, eikä vuokralleantaja yleensä ole vastuussa vuokra-kohteen laadusta, ominaisuuksista ja vuokralleottajan käyttötarkoitukseen soveltuvuudesta. Leasingjärjestelyn tunnuspiirteet johtavat siihen, että vuokralleantajan velvollisuuksiin ei kuulu leasingkohteen tarkastaminen virheiden varalta.

KKO on lisäksi myöhemmin perusteluiden kappaleessa 16 viitannut rahoitusleasingjärjestelyn luonteeseen perustellessaan ratkaisuaan siitä, mitä kaikkea oli katsottava sisältyvän solmittuun leasingsopimukseen; oliko sopimus sisältänyt tavaroiden lisäksi myös palveluita. KKO totesi järjestelyn luonteeseen kuuluvaksi, että myyjän ja vuokralleottajan välistä tilaussopimusta sekä rahoitusyhtiön ja vuokralleottajan välistä vuokrasopimusta on tarkasteltava kokonaisuutena. Tilaus-sopimuksen tarkastelu nousi tapauksessa esiin, koska oli epäselvyyttä siitä, käsittikö leasingsopi-mus sekä tavaroita että palveluita. Järjestelyssä kauppa ja vuokra ovat kiinteällä tavalla yhteydessä toisiinsa ja voitiin edellyttää, että rahoitusyhtiö oli selvillä kohteesta myös siksi, koska omistusoikeutta käytettiin järjestelyssä vakuutena, kuten tapana on. Rahoitusyhtiön yritys vedota tietämättömyyteen ei tapauksessa onnistunut, vaan leasingjärjestelyn katsottiin käsittäneen sekä tavarat että palvelut.

Ratkaisussa 2015:26 oli kysymys myös sekä rahoitusyhtiön että vuokralleottajan purkuoikeudesta. Suoraan leasingsopimuksen sopimusehtoja tulkitsemalla KKO päätyi siihen lopputulokseen, että rahoitusyhtiöllä oli ollut oikeus purkaa sopimus maksamattomien leasingmaksujen seurauksena siitä huolimatta, että laitteen käyttö oli estynyt. KKO katsoi, että vuokralleottaja oli ollut velvol-linen maksamaan leasingmaksut rahoitusyhtiön suorittamaan purkamiseen asti. Kuitenkin myös vuokralleottajalla katsottiin olleen oikeus leasingsopimuksen purkamiseen olennaisen virheen johdosta. Tapauksessa oikeus olisi ollut olemassa jo vuokralleottajan lakatessa maksamasta lea-singmaksuja. Vuokralleottaja ei siten ollut velvollinen maksamaan maksamattomia leasingmak-suja kuin sopimuksen purkamiseen asti, koska rahoitusyhtiön katsottiin osaltaan myötävaikutta-neen sopimuksen purkamiseen ja vahinkojen syntymiseen.

Eri mieltä olleen oikeusneuvoksen näkökulma riitaan oli enemmistön katsantokantaa ankarampi. Oikeusneuvos tulkitsi sopimusehtoja siten, että ehdot epäivät vuokralleottajalta purkuoikeuden, eikä tapaukseen siltä osin liittynyt tulkinnanvaraisuutta tai epäselvyyttä. Lisäksi oikeusneuvos kat-soi, ettei ehtoa voitu pitää yllättävänä tai ankarana, koska vuokralleottajan on täytynyt tuntea lea-singjärjestelyn periaatteet. Oikeusneuvos sovelsi ankarampaa vastuuvapauslausekkeen tulkintaa myös puuttuneisiin tavarihin ja palveluihin ja lisäsi, että vuokralleottaja oli vahvistanut kohteen toimituksen. Tämän johdosta oikeusneuvos katsoi, että leasingsopimus ei kattanut puuttuneita ta-varoita ja palveluita eikä vuokralleottajalla tällöin ollut oikeutta jättää maksuja maksamatta tai

purkaa sopimusta. Oikeusneuvos olisi tällöin ratkaissut tapauksen kokonaan rahoitusyhtiön hyväksi. Eri mieltä olleen neuvoksen ratkaisu perustui huomattavan ankaraan sopimuksentulkintaan.

Toisaalta sopimuksen purkuoikeus on merkittävä sopimusosapuolten oikeussuojakeino, joka liittyy vain olennaisiin sopimusrikkomuksiin ja sillä on erityinen merkitys vuokralleottajan oikeusturvan takeena rahoitusyhtiön vastuun rajoittamisesta huolimatta. KKO on perustellut kantansa myös kansainvälisillä oikeuslähteillä⁹⁴, jotka puhuvat vuokrakohteen virheestä johtuvan purkuoikeuden olemassaolon puolesta, vaikka vuokrakohteen virheiden osalta vuokralleottajan tuleekin kääntyä rahoitusyhtiön sijasta suoraan myyjän puoleen. KKO on edellä mainitulla tavalla ratkaisussaan antanut purkuoikeudelle oikeussuojakeinona suuremman merkityksen kuin leasingjärjestelyn tunnusomaisille piirteille, joihin kuuluu muun muassa edellä käsitelty rahoitusyhtiön vastuun rajoittaminen.

Edellä mainittu heijastuu myös yksityisleasingsopimusten tulkintaan. KKO on ratkaisuisaan antanut leasingottajan oikeussuojakeinoille suuremman merkityksen verrattuna leasingjärjestelyn tunnusomaisiin piirteisiin. Tällöin voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, että tunnusomaisilla piirteillä tai muilla yksityisleasingissä käytetyillä vakiintuneilla sopimusehtotyypeillä tai käytännöillä ei voitaisi sivuuttaa kuluttajan oikeussuojakeinoja, joita ovat esimerkiksi kohteen olennaisesta virheestä johtuva oikeus sopimuksen purkamiseen. Oikeussuojakeinojen turvaaminen kuluttajasuhteessa on kuluttajan heikomman aseman vuoksi vielä merkittävämpää, kuin puhtaasti elinkeinonharjoittajien välisessä järjestelyssä. Lähtökohtaisesti purkuoikeus kohdistuu nimenomaan sopimuskumppanina olevaan rahoitusyhtiöön, mutta leasingjärjestelyn kolmi-kantaiselle rakenteelle on annettava vastuunjakokysymyksissä merkitystä siltä osin, kuin se on mahdollista kuluttajan oikeussuojakeinot säilyttäen. Tällä tarkoitetaan nimenomaan sitä, että kohdistetaanko oikeussuojakeinoja sopimuskumppanina olevaan rahoitusyhtiöön vai (todennäköisen) vastuuvapauslausekkeen mukaisesti myyjäyhtiöön.⁹⁵

Oikeussuojakeinojen olemassaoloon liittyy jatkokysymys siitä, mistä kuluttajan oikeussuojakeinojen olemassaolo voidaan johtaa. Aiemmin tässä kappaleessa on käsitelty sitä, että ne ovat johdettavissa lähtökohtaisesti ja viimesijaisesti irtaimen esineen vuokraa koskevista normeista (joita KKO on ratkaisuisaan käsitellyt), mutta kuluttajasuhteen ollessa kyseessä, olisi kuluttajan aseman ja oikeussuojan kannalta perustellumpaa, että ne olisi määritelty pakottavasti ja

⁹⁴ Ks. esimerkiksi UNIDROIT Convention on International Financial Leasing 8 art. ja 12 art. sekä Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law (DCFR) IV.B. – 4:104 art.

⁹⁵ Aiemmin mainitulla tavalla oikeuskirjallisuudessa on pidetty mahdollisena vaatimusten kohdistamista suoraan kohteen myyjään, vaikka sopimuskumppanina olisikin rahoitusyhtiö.

nimenomaisesti erityislainsäädännön avulla, kuten monien muiden kuluttajasopimusten osalta on toimittu.⁹⁶

Vuokranantajan ja vuokralleottajan välistä suhdetta rahoitusleasingjärjestelyssä käsittelee tarkemmin *Tammi-Salminen*⁹⁷. Tekstissä käsitellään useita samoja oikeustapauksia, joita on aiemmin käsitelty tässä kappaleessa. *Tammi-Salminen* käsittelee osamaksukauppalaain sääntelyn merkitystä rahoitusleasingsopimusten näkökulmasta edellä mainitun oikeuskäytännön valossa ja viittaa siihen, että KKO:n käytännössä OsamKL:n suora soveltuminen on lain sanamuodossa pitäytyen kytketty tarkoitukseen siirtää omistusoikeus, eikä osamaksukaupan ja rahoitusleasingin funktioiden samankaltaisuudelle ole annettu sanamuodon rajat ylittävää vaikutusta. *Tammi-Salmisen* arviointi on perusteltua rahoitusleasingia elinkeinonharjoittajien välisenä järjestelynä arvioitaessa, jolloin on syytäkin antaa tilaa sopimusvapaudelle muun muassa esimerkiksi *Tammi-Salmisen* mainitsemista kilpailullisista syistä. Kilpailulliset perusteet ja sopimusvapauden merkitys korostuvat nimenomaan elinkeinonharjoittajien välisissä suhteissa ja lisäksi on huomattava, että osamaksukauppalakia ei enää sovelleta kuluttajasuhteisiin.

Tammi-Salminen käsittelee myös irtaimen vuokraa koskevien normien merkitystä rahoitusleasingjärjestelylle ja hän kiteyttääkin erinomaisesti ratkaisuissa KKO:1997:130, KKO:2008:53 ja KKO:2015:26 käsitellyn kysymyksen irtaimen esineen vuokraa koskevien normien soveltumisesta rahoitusleasingjärjestelyyn. *Tammi-Salmisen* mukaan ratkaisut tuovat hyvin esille systematiikan ja tulkinnan välisen yhteyden. Näkemys rahoitusleasingista ennen kaikkea vuokrasopimuksena vaikutti pohdintaan siitä, mitä normia sovelletaan, jos sopimuksesta ei saada vastausta ja pohdintaan siitä, saadaanko sopimuksesta vastaus esimerkiksi vuokralleantajan virhevastuuseen ja purkuoikeuden olemassaoloon. Sopimusta laadittaessa puolestaan pohdinta tapahtuu tyypillisesti käänteisessä järjestyksessä, koska sopimukseen sovellettavaksi tuleva taustanormisto määrittelee sitä, mistä osapuolten on syytä erikseen sopia.⁹⁸

Ratkaisuista ja eri mieltä olleiden oikeusneuvosten lausunnoista voidaan lisäksi huomauttaa, että mitä enemmän rahoitusleasing on mielletty itsenäiseksi erityisrahoitusmuodokseen, sitä kauempana tulkintakysymyksiin lähdetessä ollaan irtaimen esineen vuokraa koskevista normeista. Jos puolestaan rahoitusleasing mielletään suoraan vuokrasopimukseksi, on varsin todennäköistä, että sovellettavaksi tulevat irtaimen esineen vuokraa koskevat normit.

⁹⁶ Ks. tarkemmin esimerkiksi KSL luvusta 5 eteenpäin. Jos puolestaan oikeussuojakeinoista on poikettu sopimuksella esimerkiksi leasingjärjestelyn erityispiirteisiin vedoten, tulee arvioitavaksi, ovatko ehdot kuluttajan kannalta kohtuullisia tai yllättäviä ja ankaria.

⁹⁷ Ks. tarkemmin Tammi-Salminen, 2015, s. 490 eteenpäin.

⁹⁸ Ks. Tammi-Salminen, 2015, s. 495.

KKO:n ratkaisuja 1997:130 ja 2008:53 ja leasingjärjestelyä oikeuskirjallisuudessa käsittelevät myös *Tammi-Salminen* ja *Tepora*.⁹⁹

3.4 Lain soveltaminen yksityisleasingisopimuksiin ja kuluttajan asema

Kappaleessa on aiemmin käsitelty oikeustapausten pohjalta tehtyjä johtopäätöksiä siitä, mitä tulkintoja oikeustapauksista voidaan tehdä yksityisleasingisopimuksia ajatellen. Oikeustapausten pohjalta tarkastellaan myös mahdollisuutta eri lakien soveltamiselle yksityisleasingisopimuksiin liittyviin riitatilanteisiin. Käsitellyistä oikeustapauksista ilmenevällä tavalla rahoitusleasingia, ja siten myös yksityisleasingia, määrittelevää lainsäädäntöä ei ole, jolloin ongelmaksi nousee voimassa olevan lainsäädännön soveltuminen yksityisleasingjärjestelyn kuluttajansuojakysymyksissä. Tämän seurauksena on tarkasteltava mahdollisuutta soveltaa voimassa olevaa lainsäädäntöä analogisesti, jotta voitaisiin määritellä leasingisopimusten osapuolten asema sekä oikeudet ja velvollisuudet erityisesti kuluttajansuojakysymyksissä.

Sama lainsäädännön puutteellisuudesta johtuva ongelma on havaittu myös Ruotsissa (ilmenee tarkemmin seuraavasta kappaleesta 4), jolloin esimerkiksi ruotsalainen kuluttajansuojaviranomainen Konsumentverket on nostanut esille mahdollisuuden soveltaa voimassa olevaa lainsäädäntöä tilanteissa, joissa osapuolten asema leasingjärjestelyssä tosiasiallisesti vastaa säädetyn lain soveltamisalassa määriteltyä.

Käsitellyissä oikeustapauksissa analogista lain soveltamista oli hyödynnetty esimerkiksi ratkaisussa MT:1986:6, eikä ajatus analogisesta lain soveltamisesta ole uusi oikeusjärjestyksessämme muutoinkaan. Ratkaisussa MT:1986:6 markkinatuomioistuin katsoi, että kuluttajalla oli markkinoinnin, oman maksusuorituksensa ja sopimusehtojen perusteella oikeus olettaa, että vuokrakohteen omistusoikeus sopimuskauden päätteeksi kuului hänelle. Tämän seurauksena MT arvioi rahoitusyhtiön ja kuluttajan välistä vuokrasopimusta irtaimen kauppaa koskevien oikeudellisten sääntöjen pohjalta. Irtaimen esineen vuokraa koskevien säädöksiä ja periaatteiden sijaan tapauksessa sovellettiin osamaksukauppalain (nyk. KSL 7 luku) säännöksiä, kun kuluttajan asema kokonaisuudessaan tapauksessa vastasi vuokralleottajan sijaan kulutushyödykkeen ostajan asemaa. Myös ratkaisussa MT:1981:5 MT haki apua lain analogisesta soveltamisesta katsoessaan, että tapauksessa käsitellyn tililuottosopimuksessa olleen ehdon kohtuullisuutta arvioitaessa johtoa voitiin saada osamaksukaupasta annetun lain vastaavista säännöksistä.

⁹⁹ Ks. lisää Tammi-Salminen, 2010, s. 606-626 ja Tepora, 2009, s. 569-600.

Analogisen soveltamisen merkitystä kuluttajasopimusten sopimusehtojen sääntelyssä on nostanut esille myös *Wilhelmsson*¹⁰⁰. *Wilhelmssonin* mukaan sopimusehtojen sääntelyssä voidaan vedota pakottavien säännösten pohjalta analogioihin silloin, kun kysymyksessä oleva tapaus ei suoraan sovi pakottavan säännöksen soveltamisalaan.

Toiseksi täytyy painottaa säädetyn lain tarkoituksen merkitystä yksityisleasingisopimukseen liittyviä lainsoveltamisongelmia ratkaistaessa. Kun yksiselitteisesti yksityisleasingisopimukseen soveltuvaa lainsäädäntöä ei ole, täytyy lainsoveltamiskysymyksiä ratkaistaessa antaa merkitystä myös säädetyn lain tarkoitukselle, kuten KKO teki varsin uudessa ratkaisussaan KKO:2018:38. Ratkaisussa 2018:38 KKO on kappaleissa 16 ja 17 pitänyt lain sanamuodon ohella keskeisellä tavalla merkityksellisenä lain tavoitteiden huomioon ottamiselle lain tulkinnassa. Joissain tapauksissa tiukasti lain sanamuodon mukainen tulkinta voi johtaa lopputulokseen, joka on lain tavoitteen ja samalla lain tarkoituksen vastainen. Tällaisissa tapauksissa on annettava merkitystä lain tarkoitukselle, jotta ratkaisu lain soveltamisongelmaan ei tosiasiallisesti ole lain tarkoituksen vastainen. Joissain tapauksissa jopa tietyn säädetyn lain sanamuotoa rikkova ratkaisu voi olla lain tarkoituksen mukainen, jos on kyse esimerkiksi kahden tai useamman lain soveltamisristiriidasta. Tarkemmin ratkaisua KKO:2018:38 ei tässä käsitellä, koska sisällöllisesti kyseinen tapaus ei liittynyt yksityisleasingisopimukseen millään tavalla.

Tällöin yksityisleasingisopimuksia tarkasteltaessa, vaikka suoraan soveltuvaa kuluttajan suojaksi säädettyä erityislainsäädäntöä ei ole, tukee säädetyn kuluttajansuojalainsäädännön¹⁰¹, tarkoitus ja laeille asetetut tavoitteet mahdollisuutta analogiseen lain soveltamiseen. Arviointiin vaikuttaa tietenkin kulloisenkin yksityisleasingisopimuksen sisältö ja käytetyt sopimusehdot. Kyseiset kuluttajasuhteita varten laaditut lait on luotu tarkoituksellisesti kuluttajan suojaamiseksi määrätyissä oikeussuhteissa suhteessa elinkeinonharjoittajaan, jolloin olisi lain tarkoituksen vastaista jättää lakia soveltamatta oikeussuhteessa (tässä: yksityisleasingisopimussuhteessa), jossa elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen asetelma tosiasiallisesti vastaa oikeussuhdetta, jota varten määrätty laki on alun perin säädetty.

Ratkaisusta KKO:2015:26 voidaan lisäksi vahvistaa se aiemmistakin ratkaisuista ilmenevä johtopäätös, että irtaimen esineen vuokraa koskevien periaatteiden soveltuminen tapaukseen (ainakin elinkeinonharjoittajien välisessä suhteessa) riippuu siitä, millä tavoin ja kuinka selvästi asiasta on lausuttu sopimuksen ehdoissa. Jos sopimuksen ehdot ovat käsiteltävän kysymyksen osalta selkeät, eivätkä sisällä tulkinnanvaraisuuksia tai epäselvyyksiä, ei irtaimen esineen

¹⁰⁰ Wilhelmsson, 2008, s. 192.

¹⁰¹ Esimerkiksi KSL:n luvut 5, 7 ja 8.

vuokraa koskevat periaatteet tällöin tule sovellettavaksi, kuten ratkaisusta KKO:2015:26 voidaan päätellä ja erityisesti vähemmistöön jääneen oikeusneuvoksen kannanotosta voidaan lukea.

Ratkaisun enemmistön mielipiteessä on kuitenkin painotettu (myös irtaimen esineen vuokraan sisältyvien oikeussuojakeinojen, tässä tapauksessa purkuoikeuden) oikeussuojakeinojen merkitystä ja lisäksi tätä oikeutta rajoitettaessa oikeuden rajoittaminen olisi tehtävä nimenomaisesti ja riittävän selkeällä tavalla. Tältä osin en usko oikeussuojakeinojen rajoittamisen menestyvän kuluttajasuhteessa erityisesti kuluttajan aseman ja suuremman oikeussuojan tarpeen huomioon ottaen. Lisäksi kuluttajan oikeussuojakeinoja rajoittavat ehdot voitaisiin tulkita joko kohtuuttomiksi ja soviteltaviksi tai muutoin yllättäviksi ja ankariksi kuluttajasuhteessa. Kuluttajan ei voida myöskään olettaa tuntevan leasingjärjestelyä ja sen periaatteita samalla tarkkuudella kuin elinkeinonharjoittajan, joille palvelua on perinteisesti suunnattu.

Kuten oikeustapauksista ilmenee, leasing sopimuksia koskevissa oikeustapauksissa on päädytty usein soveltamaan tapauksesta riippuen joko irtaimen esineen vuokraa tai kauppaa koskevia periaatteita. Tähän vaikuttaa tietenkin se, että suurimmassa osassa tapauksista oli kyse elinkeinonharjoittajien välisestä riidasta. Yksityisleasing sopimukseen liittyvät juridiset ongelmatilanteet voidaan epäilemättä ratkaista samojen irtaimen esineen vuokraa ja kauppaa koskevien periaatteiden nojalla. Tältä osin ei suinkaan ole tarpeen lähteä keksimään pyörää uudelleen säätämällä uutta lainsäädäntöä, koska yksityisleasingjärjestelyssä on lähtökohtaisesti kysymys irtaimen esineen kaupasta (myyjän ja leasingantajan välillä) ja irtaimen esineen vuokrasta (leasingantajan ja kuluttajan välillä) kuitenkin siten, että edellä mainitut sopimukset voi olla laadittu toisistaan riippuviksi esimerkiksi leasing sopimukseen usein otettavien vastuuvapauslausekkeiden tai takaisinottoehtojen mukaisesti. Nimenomaan yksityisleasingia koskevan erityissäätelyn säätämiseen ei siten ole tarvetta.

Tammi-Salminen kirjoittaa, että rahoitusleasing sopimusten tavanomaisesta irtaimen vuokrasta poikkeavat erityispiirteet tuovat sen sekä kustannusvaikutuksiltaan että vuokralleottajan tosiasiallisen aseman kannalta lähelle omistuksenpidätysehdoihin tehtyä luottokauppaa. *Tammi-Salminen* kirjoittaa lisäksi, että osapuolten asema pyritään tyypillisesti rahoitusleasing sopimuksessa saamaan samankaltaiseksi kuin jos vuokralleottaja olisi rahoittanut kohteen hankinnan tavanomaisena luotonantajana. Tästä saadaan tukea erityisesti KSL 7 luvun analogiselle soveltamiselle yksityisleasingjärjestelyssä. Koska yksityisleasingjärjestelyn rakenne on siirretty elinkeinonharjoittajien välisestä suhteesta kuluttajasuhteeseen, voidaan yksityisleasingjärjestelyä tarkasteltaessa tehdä sama johtopäätös, josta *Tammi-Salminen* kirjoittaa. Kohteen

omistusoikeuden siirtymisessä on kuitenkin merkittävä ero leasing- ja luottojärjestelyn välillä, kun tarkastellaan vuokralleottajan asemaa. Luottojärjestelyssä omistusoikeuden siirtäminen on ydintarkoitus, leasingjärjestelyssä ei.¹⁰²

Kuitenkin kuluttajansuojan ja kuluttajan aseman näkökulmasta tilanne on toinen. Edellä mainittujen yleisten periaatteiden soveltaminen kuluttajasuhteessa on omiaan luomaan tulkinnallisia tilanteita ja epävarmuutta kuluttajan oikeuksien ja velvollisuuksien rajoista yksityisleasing-sopimuksissa. Huomioon on lisäksi otettava, että kuluttajan oikeussuhteita on muutoin kattavasti säännelty kuluttajansuojalain eri lukujen ja erityislainsäädännön muodossa. Ei siten ole järkeenkäypää, että lainsäädäntöön jätettäisiin yksityisleasing-sopimukset kattava aukko tai muu epä tietoisuuden tila.

Tilanteeseen vaikuttaa lisäksi se, että yksityisleasing-sopimuksissa käytettävien vakioehtojen sopimusehtoja on siirretty elinkeinonharjoittajien välisissä suhteissa käytetyistä ehtokokonaisuuksista suoraan sovellettaviksi kuluttajasuhteissa. Havainnon voi tehdä esimerkiksi suomalaisia ja ruotsalaisia vakioehtoja vertailemalla. Lisäksi lopputulokseen voi päätyä myös siitä tosiseikasta, että leasingjärjestely on pitkään tunnettu elinkeinonharjoittajien välisenä järjestelyinä, josta se on siirretty käytettäväksi kuluttajasuhteissa. Sopimusten rakenne on tällöin sama, mutta käytettävien ehtojen sisältöä tulisi muokata kuluttajan oikeudet ja aseman huomioon otaviksi.

Tällöin kuluttajan aseman turvaamiseksi tarvittaisiin yleisiä periaatteita konkreettisempaa suojaa, jota on tarjottu yksityisleasing-sopimukseen rinnastettavissa vastaavissa muissa kuluttajasuhteissa kuluttajan asemaa tarkasteltaessa, kuten esimerkiksi erilaisten kuluttajankauppoja, kuluttajaluottoja ja -palveluita koskevan erityissääntelyn muodossa. Jos vakioehtoja on siirretty elinkeinonharjoittajien välisistä suhteista käytettäväksi suoraan kuluttajasuhteissa, ongelmia voi esiintyä esimerkiksi sellaisten kuluttajan suojaksi laadittujen käsitteiden puuttumisena, jotka on huomioitu muita kuluttajasuhteita varten laadituissa erityissääntelyissä. Tästä esimerkiksi vaikkapa sosiaalinen suorituseste. Yksityisleasing-sopimusten osalta ei esimerkiksi ole itsestään selvää, että leasingmaksujen lakkauttaminen olisi oikeutettua sosiaalisen suoritusesteeseen perusteella.¹⁰³

Muita tulkintatilanteita voi liittyä esimerkiksi kuluttajan mahdollisuuksiin reagoida kohteen toimituksen viivästymiseen tai virheeseen, kuten mahdollisuuteen pidättyä maksusta, vaatia

¹⁰² Tammi-Salminen, 2010, s. 610.

¹⁰³ Sosiaalisesta suoritusesteestä ks. lisää Saarnilehto; Annola; Hemmo; Karhu; Kartio; Tammi-Salminen; Tolonen; Tuomisto; Viljanen, 2017, s. 188-192.

hinnanalennusta tai purkaa sopimus. Jos etukäteisesti sopimussuhteisiin vaikuttavaa sääntelyä ei ole, kuluttajan asema on tarpeettoman epävarma, koska tulkintatilanteissa joudutaan tyytymään sovitteluun, kuluttaja-asiamiehen apuun tai erilaisiin muutoksenhaluasteisiin, joiden käyttäminen puolestaan voi olla joko hidasta tai kallista.

4 Yksityisleasing Ruotsissa

4.1 Kasvanut suosio

Oikeusvertailevan näkökulman vuoksi tutkielmassa tarkastellaan yksityisleasingisopimuksia naapurimaassamme. Yksityisleasingin suosio on Ruotsissa kasvanut viime vuosina huomattavasti ja tämä näkyy Ruotsissa sekä yksityisleasingin tarjonnan että kysynnän kasvamisena. Suomeen verrattuna esimerkiksi autojen kuluttajaleasing on Ruotsissa jo varsin suosittu tapa auton hankintaan ja se kasvattaa entisestään merkitystään perinteisen autokaupan rinnalla, jossa auton omistusoikeus siirtyy ostajalle välittömästi autokaupan myötä. Autojen yksityisleasing on Ruotsissa kasvanut voimakkaasti. Vuonna 2009 yksityisille rekisteröidyistä autoista 3,3 % edusti yksityisleasingin osuutta kaikista autoista. Vuoden 2016 alkuun mennessä tuo osuus oli kasvanut jo 25 %:iin.¹⁰⁴

Autojen yksityisleasingin suosion kasvaminen on herättänyt paitsi kuluttajien ja automyyjien suosion, myös lainsäädäntövallan ja viranomaisten kiinnostuksen.¹⁰⁵ Samoin kuin Suomessa, myöskään Ruotsissa lainsäädäntö ei kattavasti sääntele leasingia, saati yksityisleasingia, jonka käsite on myös Ruotsissa varsin uusi ja muuttunut perinteisestä leasingkäsitteestä. Yksityisleasingin suosion kasvamisen myötä on herännyt kysymys kuluttajansuojan riittävydestä tilanteissa, joissa vastakkain ovat yksityinen kuluttaja ja suuri leasingtarjoajajäritys. Sopimusehtojen ymmärtäminen on kuluttajalle haastavaa, koska sopimukset ovat juridisesti vaikeasti tulkittavia ja lisäksi vaativat esimerkiksi auton tekniikkaan ja käyttöön sisältyvää erityistietämystä.

Ruotsissa yksityisleasingin parissa esiintyvien kuluttajansuojaoikeudellisten ongelmien osalta vastuuta on siirretty kuluttajansuojaviranomaiselle, Konsumentverketille, joka on muun muassa

¹⁰⁴ Ks. <https://www.mrf.se/blog/2016/06/15/privatleasingens-utveckling/>.

¹⁰⁵ Ks. esimerkiksi Ruotsin Maltillisen kokoomuksen Lars Beckmanin 27.11.2017 esittämä kysymys aiheesta, johon Ruotsin Vihreitten Per Bolund antoi vastauksen 5.12.2017. Soveltuvan lainsäädännön puute on huomattu Ruotsissa. Vastauksessaan Bolund viittaa juuri Konsumentverketin tutkimukseen yksityisleasingin sopimusehdoista, jota on käsitelty tutkielmassa tarkemmin. Kysymys: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/skriftlig-fraga/konsekvenser-av-privatleasing_H511331. Vastaus: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svar-pa-skriftlig-fraga/konsekvenser-av-privatleasing_H512331.

yhteistyössä autoyritysten kanssa tutkinut yksityisleasingisopimuksissa käytettyjä ja kuluttajan-suojan kannalta ongelmallisia sopimusehtoja.¹⁰⁶ Ruotsalaista kuluttajaviranomaista tekstissä kutsutaan selvyuden vuoksi ruotsalaisella nimellä ”Konsumentverket”, jotta lukija välttää sekoittumisen suomalaiseen Kuluttajavirastoon (nyk. Kilpailu- ja kuluttajavirasto). Tässä kappa-leessa käsitellään koko ajan yksityisleasingia Ruotsissa, ellei tekstissä toisin mainita.

Konsumentverket on antanut myös yksityisleasingia koskevia päätöksiä, joita käsitelen myö-hemmin. Ruotsin tuomioistuimet ovat antaneet leasingin suosioon nähden varsin vähän edes leasingia yleisesti koskevia päätöksiä. Näistä päätöksistä merkittävä osa on 1980- ja 1990-lu-vuulta, jolloin leasing ymmärrettiin sisällöltään nykyisestä hieman eriäväksi. Aiemmin oli ta-vallista, että leasingauto ostettiin sopimuskauden päätteeksi tai maksettiin markkina-arvon ja jäännösarvon avulla laskettava loppuhinta. Tällöin leasing muistutti enemmän osamaksukaup-paa. Nykyisin yksityisleasing muistuttaa enemmän vuokraa ja onkin tavallista, että leasingjär-jestely sisältää vuokrasopimuksen. Tästä syystä painotan erityisesti Konsumentverketin anta-mia viimeaikaisia päätöksiä yksityisleasingista ja jätän tuomioistuinten päätösten merkityksen vähemmälle.¹⁰⁷ Nykyisen Ruotsissa vallitsevan yksityisleasingin käsitteen ja tutkielmassa mer-kittävässä asemassa olevien leasingisopimusten kannalta Konsumentverketin päätökset ovat vanhoja tuomioistuinratkaisuja keskeisempiä.

4.2 Yksityisleasingin määritelmä Ruotsissa

Ruotsissa vallitseva yksityisleasingin määritelmä vastaa suomalaista käsitystä leasingista ja on sama, jollaisena sitä tutkielmassa käsitellään. Yksityisleasingin käsite eroaa perinteisestä lea-singista siinä, että leasingottajana on tavallisesti ollut yritys, mutta yksityisleasingissa leasin-gottajana on kuluttaja. Tällöin kuluttajan asema kahteen muuhun leasingin toimijaan verrattuna on lähtökohtaisesti heikompi esimerkiksi tiedollisesti ja maksukyvyiltä arvioituna, kuten kulut-tajansuojaoikeudellisissa kysymyksissä yleensä. Leasingisopimuksissa leasingantajana toimi-valla yrityksellä on sopimusosapuolena toimivaan kuluttajaan nähden vahvempi asema, jolloin

¹⁰⁶Ks. lisää <https://www.konsumentverket.se/aktuella-konsumentproblem/nyheter-och-pressmeddelanden/press-meddelanden/2016/billeasingen-kan-sta-dig-dyrt/>.

¹⁰⁷ Ruotsissa leasingin määritelmä on muuttunut tuomioistuinten 1980- ja 1990-luvuilla antamista ratkaisuista. Aiemmin leasingisopimus muistutti enemmän osamaksukauppaa ja sisälsi tavallisesti leasingottajalle varatun lu-nastusoikeuden leasingkohteeseen leasingkauden päätteeksi. Nykyään leasingisopimukset eivät pääsääntöisesti si-sällä omistusoikeuden siirtymistä missään vaiheessa, vaan leasingisopimus muistuttaakin nykyään enemmän pit-käaikaista vuokrasopimusta.

kuluttajan asemaa tulisi tukea esimerkiksi lainsäädännön kautta ja kuluttajansuojaviranomais-
ten avulla.

Yksinkertaisesti muotoiltuna ruotsalaisissa yksityisleasingosimuksissa osallisina ovat liisatta-
via hyödykkeitä tarjoava myyjäyrittäjä, kuten autokauppias sekä leasingantajajana toimiva rahoitusyrittäjä ja leasingottajana toimiva kuluttaja. Oikeussuhteet näiden kolmen toimijan välillä muodostuvat yksityisleasingin perusmuodossa seuraaviksi: autojen myyjäyrittäjän ja leasingin rahoittavan rahoitusyhtiön välillä on kauppasopimus, jonka tarkoituksena on siirtää leasingin kohteena olevan hyödykkeen omistusoikeus kauppahinnaksi sovittua vastiketta vastaan rahoitusyhtiölle.¹⁰⁸

Rahoitusyhtiön ja leasingottajana toimivan kuluttajan välillä puolestaan on tarkemmin käsiteltävänä oleva leasingosopimus, jolla kuluttaja saa leasingosopimuksen kohteena olevaan hyödykkeeseen, kuten autoon, leasingosopimuksen mukaisen käyttöoikeuden, jota vastaan kuluttaja puolestaan maksaa sopimuksen mukaisia maksuja, joita suoritetaan tavallisesti kuukausittain. Tässä en käsittele yksityisleasingosopimuksen eroa vuokrasopimuksesta. Tavallisesti kuluttaja ei ole suhteessa autoja myyvään myyjäyrittäjään (korkeintaan tilaussopimuksen muodossa), vaan leasingosopimus on rahoitusyhtiön ja kuluttajan välinen. Leasingosopimukset Suomessa ovat kappaleessa 5 tarkemman tarkastelun kohteena.

4.3 Soveltuva lainsäädäntö

Ruotsin valtion julkisessa selvityksessä on linjattu, että suuri osa tavallisen rahoitusleasingosopimuksen ehdoista on katsottava epäoikeudenmukaisiksi kuluttajasuhteessa. Selvityksessä otetaan kantaa siihen, että selvityksen laatimishetken saakka tunnettu rahoitusleasingosopimusten esitystapa ja markkinointi ei ole ollut hyväksyttävää kuluttajasuhteessa, ja että kyseisistä yksityisleasingosopimuksista on aiheutunut kuluttajille huomattavia ongelmia ja menetyksiä. Selvityksessä on otettu kantaa nimenomaan autojen leasingiin. Selvityksen mukaan kuluttajansuojan näkökulmasta yksityisleasingosimuksissa on hyvin vähän etuja verrattuna kuluttajaluottosopimukseen. Sen sijaan yksityisleasingosopimusten eduista ja haitoista tehty katsaus osoittaa, että yksityisleasingosopimusten pääasiallinen tarkoitus on kiertää kuluttajaluottolainsäädäntöä ja muita haittapuolia on lukuisia. Selvityksessä yksityisleasingia verrataan kuluttajaluottoon ja

¹⁰⁸ Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 3.

huomautetaan ongelmien aiheutuvan siitä, että kuluttajaluottolainsäädäntöä säädettäessä lain soveltamisalaan on jäänyt yksityisleasingisopimuksia koskeva aukko.¹⁰⁹

Ratkaisuksi edellä mainittuihin ongelmiin selvityksessä ehdotetaan sitä, että kuluttajaluottolainsäädännön ja leasingia koskevan lainsäädännön soveltamisalaa laajennettaisiin käsittämään myös yksityisleasingisopimukset. Selvityksessä ehdotetaan myös erikoissääntöjä, jotka käsittelevät yksityisleasingjärjestelyn kolmikantasuhdetta. Näiden sääntöjen mukaan kuluttaja voisi esittää vaatimuksia myyjää kohtaan kuluttajakauppalainsäädännön mukaisesti ja rahoitusyhtiötä kohtaan kuluttajaluottolainsäädännön mukaisesti. Rahoitusyhtiön tiedonantovelvollisuutta kuluttajalle halutaan tehostaa ja kuluttajan mahdollisuutta irtaantua sopimuksesta esitetään parannettavaksi.¹¹⁰

Ruotsalaiseen kuluttajansuojalainsäädäntöön (konsumenttjänstlagen 1985:716, konsumentköplagen 1990:932 tai konsumentkreditlagen 2010:1846) ei sisälly yksityisleasingia koskevaa erityissääntelyä. Tämän vuoksi kuluttajan ja leasingantajan välistä suhdetta säätelee leasingisopimus. Erityisesti yksityisleasingia koskevan lainsäädännön puutteellisuus on johtanut siihen, että yksityisleasingissa merkittävään asemaan on noussut leasingisopimusten sisältö ja sisällön arvioiminen sopimusoikeudellisten ja kuluttajansuojaoikeudellisten yleisten oppien valossa. Yksityisleasingisopimuksia arvioitaessa sovellettavaksi laiksi voi tällöin tulla esimerkiksi Lag om avtalsvillkor i konsumentförhållanden (1994:1512, jäljempänä AVLK), joka käsittelee sopimusehtoja kuluttajasuhteissa. Laki sisältää esimerkiksi sääntelyä kohtuuttomien sopimusehtojen käyttämisestä ja kuluttaja-asiamiehen toimivallasta ja sopimusehtojen käytön valvomisesta. Tällöin esimerkiksi on arvioitu leasingisopimuksissa käytettyjen sopimusehtojen kohtuullisuutta kuluttajan näkökulmasta¹¹¹ ja kiinnitetty huomiota sellaisiin sopimusehtoihin, jotka ovat kuluttajan näkökulmasta vaikeaselkoisia tai niillä on merkittäviä seurauksia kuluttajan näkökulmasta.¹¹² Suomessa vastaavia säännöksiä löytyy esimerkiksi KSL 3 ja 4 luvuista.

Suomalainen ja ruotsalainen yksityisleasingiin sovellettava lainsäädäntö on yleisellä tasolla sisällöltään varsin yhtenevää, eikä kummastakaan maasta juuri löydy erityisesti leasingia- tai yksityisleasingia koskevaa lainsäädäntöä. Yleislakien soveltaminen johtaa siihen, että käytännössä leasingisopimusten sisältö on varsin moninaista ja erityisesti kuluttajan näkökulmasta sopimuksissa esiintyy varsin haastavia ja vaikeaselkoisia sopimusehtoja. Sovellettavaksi tuleva

¹⁰⁹ SOU 1994:120 Financial leasing of movable property, s. 16-17.

¹¹⁰ SOU 1994:120 Financial leasing of movable property, s. 17-18.

¹¹¹ Ks. esimerkiksi Konsumentverketin ratkaisu dnro 2017/1236 sopimusehtojen kohtuullisuudesta. Käsittelemme kyseistä ratkaisua myöhemmin.

¹¹² Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 1.

kohtuusarviointi esimerkiksi pelkän AVLK:n perusteella on haastavaa ja johtaa siihen, että kohtuusarviointi on jokaisen sopimuksen ja yksityisleasingtapauksen osalta tehtävä viranomaisessa tai tuomioistuimessa erikseen.

Epäselvä ja tulkinnanvarainen tilanne puolestaan on omiaan kannustamaan yksityisleasingia tarjoavia yrityksiä käyttämään vahvemman sopimusosapuolen asemaansa hyväksi ja sanelemaan omalta kannaltaan mahdollisimman edulliset sopimusehdot – ellei niitä erikseen ole arvioitu kohtuuttomiksi. Samanlaiseen kehitykseen on mahdollisuus myös Suomessa lainsäädännöllisen yhteneväisyyden vuoksi. Seuraavassa kappaleessa käsittelen ruotsalaisissa kuluttajaleasingsopimuksissa esiintyneitä ja kuluttajansuojan kannalta ongelmallisiksi osoittautuneita sopimusehtoja. Kappaleessa käsitellään sopimusehtoja, joita ruotsalainen kuluttajansuojaviranomainen on vuonna 2015 tekemässään tutkimuksessa nostanut esille kuluttajansuojan kannalta ongelmallisina sopimusehtoina.

4.4 Ongelmallisia leasingisopimusten ehtoja

Ruotsalaisesta sopimuskäytännöstä saadaan vertailukohta ja näkökulmaa käsiteltäessä myöhemmin kotimaisia yksityisleasingisopimuksia ja niissä käytettyjä sopimusehtoja. Erityisesti autojen yksityisleasingisopimuksissa kuluttajansuojan kannalta ongelmia aiheuttavat kuluttajan heikomman sopimusosapuolen asema ja se, että sopimusten sisällön ymmärtäminen vaatii paljon teknistä ymmärtämistä autoista ja niiden toiminnasta, esimerkiksi arvioitaessa auton normaalia kulumista käytössä tai palautettaessa autoa leasingisopimuksen päätteeksi.¹¹³ Yksityisleasingisopimusten markkinointi voi tällöin poiketa huomattavasti todellisuudesta, jolloin myös leasingisopimusten markkinointi kuluttajille voi tulla viranomaisten arvioitavaksi.¹¹⁴

Kuluttajat käyttävät autoiluun suuria summia rahaa olipa kyse sitten autojen ostamisesta tai leasingista, jolloin esimerkiksi yksityisten henkilöiden maksukyvyn kannalta ei ole lainkaan ongelmatonta, että yksityisleasingisopimuksissa käytetään leasingantajia hyödyttäviä sopimusehtoja kuluttajien kustannuksella, joiden seurauksena kuluttajalle sopimuksen perusteella koituvat maksut voivat nousta huomattavasti tai ennalta-arvaamattomasti.

¹¹³ Ks. lisää Konsumentverketin tiedotteesta osoitteesta <https://www.konsumentverket.se/aktuella-konsument-problem/nyheter-och-pressmeddelanden/pressmeddelanden/2016/billeasingen-kan-sta-digt-dyrt/>.

¹¹⁴ Kuten Konsumentverketin ratkaisussa dnro 2016/1151.

4.4.1 Leasingmaksujen yksipuolinen muuttaminen

Kuluttajansuojan kannalta ongelmalliseksi on nähty ruotsalaisissa yksityisleasingisopimuksissa sovellettu ehto, jonka mukaan leasingantajalla on yksipuolisesti mahdollisuus muuttaa kuluttajan maksettavaksi koituvia leasingmaksuja. Vaikka sopimusehdon soveltamiselle voidaan hakea perusteita ruotsalaisesta kuluttajansuojalainsäädännöstä (konsumentkreditlagen 17 §), tulisi tällöin samaisen pykälän mukaan leasingmaksujen muuttamista voida soveltaa paitsi kuluttajan haitaksi myös kuluttajan eduksi. Tällöin ehto, joka sallii leasingmaksujen muuttamisen yksipuolisesti leasingantajalle, koituu helposti ainoastaan kuluttajan haitaksi. Konsumentverketin tutkimuksen mukaan leasingisopimuksen maksujen muuttamista koskevat sopimusehdot varaa- vat leasingantajalle mahdollisuuden leasingmaksujen muuttamiseen esimerkiksi leasingantajan kasvaneiden kustannusten perusteella, mutta eivät velvoita maksujen laskemiseen.¹¹⁵

Leasingmaksujen muuttamista koskevat sopimusehdot ovat ongelmallisia myös yksityisleasingin markkinoinnin kannalta. Mikäli yksityisleasingisopimuksia markkinoidaan siten, että leasingmaksut ovat kiinteitä, mutta sopimukset tosiasiallisesti sisältävät leasingmaksujen muuttamisen mahdollistavan sopimusehdon, voidaan tällaisen markkinoinnin katsoa olevan harhaan- johtavaa markkinointilainsäädännön perusteella (marknadsförnigslagen 2008:486, 10 §).

Jos leasingmaksujen yksipuolisen muuttamisen mahdollistavia sopimusehtoja käytetään leasingisopimuksissa, on Konsumentverket katsonut tärkeäksi, että kuluttajalle annetaan mahdollisuus ennakoida, kuinka esimerkiksi yleisen korkolain muuttaminen vaikuttaisi leasingisopi- muksen kokonaiskustannuksiin. Muutoin kuluttajan on vaikeaa ennalta hahmottaa leasingisopi- muksen kokonaiskustannuksia, jotka voivat nousta, jos leasingisopimuksessa olevat hyväksyt- täviksi katsotut leasingmaksujen muuttamisperusteet tulevat sovellettaviksi sopimuskauden ai- kana.¹¹⁶

4.4.2 Auton vakuutusta koskevat ehdot

Myös Ruotsissa liikenteessä käytettävät ajoneuvot tulee olla vakuutettuja (trafikskadslag 1975:1410). Jos liikennevahingon seurauksena vakuutusyhtiö suorittaa vahingonkärsijälle rahallisen korvauksen, voi leasingisopimusten epäselvyys ja vaikeaselkoisuus aiheuttaa seuraava- vanlaisia ongelmatilanteita.

¹¹⁵ Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 3

¹¹⁶ Ks. Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 4

Paitsi, että leasingantaja saa vakuutuskorvauksen mahdollisen liikennevahingon seurauksena, voi joidenkin yksityisleasingosimusten mukaan leasingottajana toimiva kuluttaja joutua maksamaan tietyn prosenttiosuuden (esimerkiksi 35 %) liikenneonnettomuuden jälkeen jäljelle jääneestä leasingkaudesta. Edellä mainittu tilanne tapahtuu nimenomaan, mikäli vakuutusyhtiö ei päädy korjaamaan liikenneonnettomuudessa ollutta autoa tai antamaan vaurioituneen auton tilalle käytettäväksi toista autoa. Toisissa leasingosimuksissa puolestaan edellä mainitun tilanteen mahdollisuus jää sopimusehtojen perusteella avoimeksi tai tulkinnanvaraiseksi, jolloin ainakin suomalaisia oikeusjärjestystä soveltamalla voidaan päätyä tilanteeseen, että epäselvää sopimusehtoa on tulkittava sopimusehdot laatineen leasingantajayrityksen vahingoksi. Edellä mainitun kaltainen epätietoinen tilanne ei kuitenkaan ole toivottava, koska se voi johtaa hankaliin tulkintakysymyksiin, jossa kuluttajan asema riidan osapuolena on sopimuskumppania heikompi.

Sopimusehdoissa korvausvelvollisuus leasingantajalle jäljelle jääneestä leasingkaudesta voi syntyä, olipa liikenneonnettomuus tapahtunut leasingottajan laiminlyönnistä tai ei. Tällöin kuluttajan kannalta on varsin ankaraa, ettei mahdollista tulevaa korvausvelvollisuutta voida välttää. Liikenneonnettomuuksia voi sattua oman huolellisuusvelvollisuuden täyttämisestä huolimatta ja täysin kuluttajasta riippumattomista syistä.¹¹⁷ Jos punnitaan leasingosimuksen osapuolten keskinäistä asemaa, ei ole kuluttajan aseman kannalta edullista, että on epäselvää, mistä tilanteista johtuen ja millä perusteilla kuluttaja voi joutua leasingantajalle korvausvelvolliseksi.

Vakuutusmaksut voivat yksityisleasingosimuksissa muutoinkin nousta korkeiksi, koska osa sopimuksista velvoittaa kuluttajan ottamaan autolle liikennevakuutuksen ylittävän kaskovakuutuksen. Tällöin kaskovakuutuksen kattavuutta on voitu määritellä vielä tarkemmin tai se on voitu sisällyttää leasingosimukseen. Leasingmaksujen lisäksi koituvat vakuutusmaksut ovat tällöin huomattavia ja kyseisistä todellisista kuluista tulisi tiedottaa kuluttajaa jo yksityisleasingosimusten markkinointivaiheessa.

4.4.3 Sopimusviivästykset ja auton virhe

Yksityisleasingosimuksissa kuluttajalle annettu mahdollisuus reklamoida autossa olleesta virheestä on usein olennaisesti huonompi kuin reklamaatiomahdollisuus autoa ostettaessa (kuluttajansuojaa autoa ostettaessa sääntelee konsumentköplag 1990:932).¹¹⁸ Kuluttajansuojan

¹¹⁷ Ks. Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 5

¹¹⁸ Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 6

kannalta ei ole perusteltua, että kuluttajalla olisi auton ostotilanteeseen verrattuna huonompi mahdollisuus reklamoida leasingsopimuksen kohteen virheestä tai että reklamaatio pitäisi tehdä lyhyemmässä ajassa. Molemmissa sopimustilanteissa sopimusosapuolten tiedollinen asema on toisiinsa verrattavissa, jolloin kuluttajan asema autoa liisattaessa voidaan rinnastaa auton ostotilanteeseen. Kuluttaja on lähtökohtaisesti tiedollisesti elinkeinonharjoittajaa heikommassa asemassa.

Auton toimittamisen viivästymistä tai virhettä koskevissa tapauksissa kuluttaja voi tavallisesti vaatia vastuuta joko auton myyneeltä yritykseltä tai leasingantajalta. Kuitenkin useissa yksityisleasingsopimuksissa leasingantajan vastuuta auton toimittamisen viivästymisestä tai virheestä oli vähennetty siten, että kuluttaja sitoutuu olemaan vaatimatta korvauksia edellä mainituilla perusteilla leasingantajalta. On myös mahdollista, että yksityisleasingsopimuksessa leasingtarjoaja käyttää oman vastuunsa osalta vastuuvapauslauseketta koskien kaikkia kustannuksia ja vastuuta, jotka voivat johtua kuluttajan reklamaatiosta auton myyneelle toimittajalle.

Yrityksen näkökulmasta tarkasteltuna vastuun vähentämiseen pyrkivä sopimistapa on sikäli ymmärrettävää, ettei leasingtarjoajalla välttämättä ole ollenkaan kosketuspintaa leasingkohteena olevaan autoon. Tavallista on, että autojen myyjäyrittäjä toimittaa auton suoraan kuluttajalle, jolloin leasingantaja-rahoittajalla ei ole mahdollisuutta tarkastaa tai muutoin tutustua esineeseen mahdollisten virheiden varalta.

Konsumentverket on kuitenkin yksityisleasingsopimuksia käsittelevässä tutkimuksessaan katsonut, että kuluttajalla on itsestään selvä oikeus kääntyä leasingtarjoajan puoleen viivästymisen tai autossa ilmenevän virheen johdosta. Leasingtarjoaja on kuluttajan sopimuskumppani yksityisleasingsopimuksessa, eikä leasingtarjoajan pitäisi tällöin voida sanoutua irti autoa koskevasta vastuusta. Tällöin leasingtarjoaja vähentää omaa sopimusperusteista vastuutaan kuluttajan kustannuksella. Autoa koskevan reklamointioikeuden ja -velvollisuuden siirtäminen leasingantajalta kuluttajalle voi johtaa kuitenkin kuluttajan kannalta epäsuotuisiin tilanteisiin, jos kuluttaja tulee vedetyksi mukaan autoa koskeviin riitoihin, jotka auton myyjäyrittäjän ja leasingantajan välisen kauppasopimuksen perusteella lähtökohtaisesti tulisi käsitellä myyjäyrittäjän ja leasingantajan välillä.¹¹⁹

Yksityisleasingsopimuksissa kuluttajalla on Ruotsissa huonompi mahdollisuus ryhtyä toimenpiteisiin viivästymisen tai autossa olevan virheen johdosta verrattuna esimerkiksi siihen, mitä oikeuksia Ruotsin konsumentköplagen antaa kuluttajalle auton ostamista koskevissa tilanteissa.

¹¹⁹ Ks. lisää Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 6-7

Suomessa kuluttajalla on KSL 5 luvun mukaan vastaavat mahdollisuudet vaatia esimerkiksi hinnanalennusta, virheen korjaamista tai kaupan purkua.

Koska viivästymis- ja leasingkohteen virhettä koskevissa tilanteissa sopimus viittaa kuluttajaa toimimaan suhteessa toimittajayritykseen, yksityisleasingosimuksissa kuluttajan reklamointimahdollisuudet on rajattu vastaaviin reklamointimahdollisuuksiin, jotka toimittajayrityksen ja leasingantajayrityksen välisessä kauppasopimuksessa on mahdollistettu auton ostaneelle leasingantajayritykselle. Leasingantaja aiemmin esitetyn mukaisesti tavallisesti siirtää reklamointioikeutensa ja -velvollisuutensa kuluttajalle. Tällöin on myös huomioitava, että auton ostosopimuksessa osapuolina ovat elinkeinonharjoittajat ja yksityisleasingosimuksessa on kyse kuluttajasopimuksesta.

Yksityisleasingosimuksissa kuluttajalta on voitu rajata mahdollisuus esimerkiksi pidättäytyä maksuista, vaatia leasingmaksujen alentamista tai auton hinnanalennusta. Nämä oikeudet ovat ruotsalaisen kuluttajansuojalainsäädännön (kuten konsumentköplagen, konsumenttjänstlagen ja konsumentkreditlagen) perusteella katsottu kuluttajalle kuuluviksi oikeuksiksi lakien sääntelyalaaan kuuluvissa tilanteissa. Ruotsalaisissa yksityisleasingosimuksissa Konsumentverket on nähnyt ongelmallisena tavan, jolla kuluttajan mahdollisuuksia reagoida viivästymiseen tai tavaran virheeseen esimerkiksi maksuista pidättäytymällä tai vaatimalla leasingmaksujen alentamista on supistettu, vaikka kuluttajan asema yksityisleasingosimuksessa on tosiasiallisesti verrattavissa asemaan, josta kuluttajansuojalainsäädännössä säädetään esimerkiksi irtaimen kuluttajakauppaa ja kuluttajaluottoa koskevilla säännöksillä. Tällöin yksityisleasingosimuksissa viivästymisestä tai tavaran virheestä johtuva haitta jää tosiasiaassa kuluttajan vahingoksi.¹²⁰

4.4.4 Sopimuksen peruuttaminen, irtisanominen ja purkaminen

Ruotsissa yksityisleasingosimuksen peruuttaminen tulee lähtökohtaisesti kalliimmaksi kuin autokaupan peruuttaminen ja onnistuu myös kuluttajan kannalta huonommin ehdoin. Autokaupassa kuluttajalla on mahdollisuus peruuttaa kauppa ennen auton toimittamista, jonka lisäksi kuluttaja on velvollinen maksamaan määrätyn peruutusmaksun. Peruutusmaksu voi olla esimerkiksi 1,5 % uuden auton hinnasta, mutta kuitenkin vähintään 3000 kruunua.

Yksityisleasingosimuksissa sopimuksen peruuttaminen on tavallisesti mahdollista vain leasingantajan myötävaikutuksesta, jolloin kuluttaja ei voi yksipuolisesti peruuttaa sopimusta. Lisäksi

¹²⁰ Ks. lisää Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 7-8

kuluttaja on velvoitettu maksamaan autokaupan peruuttamistilanteeseen verrattavissa olevan peruutusmaksun. Tämän lisäksi yksityisleasingisopimus velvoittaa kuluttajan tavallisesti korvaamaan leasingtarjoajalle sopimuksen peruuttamisesta koituneet selvittelykulut, joita voi syntyä suhteessa auton myyjäyrytykseen.

Kuluttajan mahdollisuus sopimuksen peruuttamiseen on heikko, koska se vaatii leasingantajan myötävaikutusta ja voi tulla kuluttajalle ennalta-arvaamattoman kalliiksi, jos tämä joutuu korvaamaan muita leasingantajalle koituneita kustannuksia. Tältäkin osin yksityisleasingisopimuksissa käytetyt sopimusehdot ovat kuluttajan aseman kannalta huonoja, vaikka Konsumentverket ei tutkimuksessaan näe sopimuksen peruutustilanteessa eroa auton kauppasopimuksen ja yksityisleasingisopimuksen välillä.¹²¹

Yksityisleasingisopimukset eivät tavallisesti salli kuluttajalle yksipuolista mahdollisuutta sopimuksen irtisanomiseen. Sopimuksen irtisanominen on sitä vastoin mahdollista vain, mikäli leasingantaja hyväksyy sopimuksen irtisanomisen. Yksityisleasingisopimuksissa leasingottaja on tavallisesti sidottu sopimuksenmukaisiin leasingmaksuihin koko sopimuskauden ajan, eikä näin ollen voi yksipuolisesti vapautua liisatusta autosta tai leasingisopimuksesta koituvista maksuista. Kuitenkin esimerkiksi auton kuluttajaluottokaupassa konsumentkreditlagen 32 § mahdollistaa kuluttajalle sopimuksen irtisanomisen, jos autosta tai sopimuksesta koituvat kustannukset käyvät liian kalliiksi.

Auton yksityisleasingisopimuksen solmiminen voi siis tältä osin Ruotsissa olla kuluttajaluottokauppaa riskialttiimpaa, jos kuluttajalle ei yksityisleasingisopimuksissa ole mahdollistettu yksipuolista irtaantumismahdollisuutta. Tällöin sosiaalisen suoritusasteen tilanteessa kuluttaja voi ajautua vakaviin taloudellisiin vaikeuksiin, jos esimerkiksi tulot pienenevät työttömyyden tai sairauden johdosta, mutta leasingisopimuksesta koituva maksuvelvollisuus säilyy ennallaan. Yksityisleasingisopimuksissa on tavallisesti annettu leasingantajalle myös varsin matala kynnys purkaa sopimus ja sopimuksessa on tarkemmin määritelty hyväksyttäviä purkamisperusteita.¹²²

Konsumentverket yksityisleasingisopimuksia käsitelleessä tutkimuksessaan huomioi sopimuksen peruuttamista, irtisanomista ja purkamista koskevista sopimusehdoista myös, että ne olivat kuluttajan näkökulmasta vaikeatulkintaisia ja kuluttajan on vaikea sopimuksesta erottaa ja ymmärtää niitä sopimusehtoja, jotka määrittelevät sopimuksesta kuluttajalle aiheutuvan taloudellisen vastuun määrää ja perusteita. Lisäksi sopimuksilla on suotu leasingantajalle keskimääräisesti parempi asema sopimuksen peruuttamiseen, irtisanomiseen ja purkamiseen.

¹²¹ Ks. Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 9

¹²² Ks. Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 10-11

Yksityisleasingosopimuksissa leasingantajalla oli keskimäärin vastaava mahdollisuus purkaa sopimus, kuin auton kuluttajaluottokaupassa auton myyjäyrytyksellä on konsumentkreditlagenin mukaan oikeus irtisanoa sopimus.¹²³

4.4.5 Sopimusehdot sopimuskauden päättyessä

Yksityisleasingosopimuksissa keskeinen ehto on myös auton käytölle sovittu ajomäärä, joka on lähtökohtaisesti tarkoitettu kiinteäksi koko sopimuskaudelle. Jos kuluttaja sopimuskauden aikana ylittää sovitun ajomäärän, joutuu hän suorittamaan leasingantajalle korvauksen ylitetystä kilometrimäärästä. Useimpien yksityisleasingosopimusten mukaan kuluttajalla ei ole sopimuskauden aikana mahdollisuutta korottaa auton käytölle sovittua ajomäärää, jolloin kuluttaja on lähtökohtaisesti auton käytössä sidottu kilometrimäärään, josta on sovittu sopimusta allekirjoitettaessa. Tällöin voi kuitenkin kuluttajalle olla haastavaa ennakoida todellista auton käyttötarvetta pitkän leasingkauden (tavallisesti 12-36 kuukautta) ajalle. Jos siis kuluttaja ennakoi auton käyttötarpeensa huomattavasti liian alhaisiksi, voi hän joutua sopimuskauden päättyessä maksamaan leasingantajalle huomattavan summan korvauksina ylitetystä ajomäärästä.

Jos kuluttaja haluaisi sopimuskauden aikana kasvattaa autolle sovittua ajomäärää, edellyttäisi tämä leasingosopimuksen muuttamista kirjallisesti molempien osapuolten allekirjoituksin. Kuluttaja olisi siis myös ajomäärää muutettaessa sidottu leasingantajan suostumukseen, koska sopimuksen muuttaminen edellyttää molempien sopimusosapuolten myötävaikutusta. Konsumentverket onkin tutkimuksessaan katsonut, että kuluttajalle tulisi yksityisleasingosopimuksissa antaa tietyllä tasolla oikeus muuttaa ajomäärää sopimuskauden aikana. Tällöin luonnollisesti leasingantajalle suoritettavan leasingmaksun tulisi nousta kohtuullisesti suhteessa muutettuun kilometrimäärään.¹²⁴

Yksityisleasingosopimusta allekirjoitettaessa tulisi yksityiskohtaisesti sopia, missä kunnossa auto on palautettava sopimuskauden päättyessä, millainen auton kuluminen on katsottava hyväksyttäväksi normaaliksi kulumiseksi ja millainen kuluminen tai vaurioituminen on puolestaan kuluttajan korvattava leasingantajalle. Tällöin sopimukseen tulisi ottaa nimenomainen asiaa koskeva liite, jolla varmistettaisiin se, ettei leasingantaja yksipuolisesti pystyisi muuttamaan omaa tulkintaansa sopimuskauden aikana siitä, minkä se katsoo hyväksyttäväksi auton kulumiseksi ja mikä olisi korvattavaa vahinkoa. Lisäksi sopimus ei tavallisesti anna kuluttajalle

¹²³ Ks. lisää Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 11-12

¹²⁴ Ks. Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 12

mahdollisuutta saattaa auton palautuskuntoa minkään puolueettoman tahon arvioitavaksi, vaan kuluttaja jää auton palautuskunnon arvioinnin suhteen leasingantajan yksipuolisen tuomion vaaraan, joka puolestaan pahimmassa tapauksessa voi tietää suuria kustannuksia kuluttajalle.¹²⁵

4.5 Ruotsin kuluttajaviraston (Konsumentverket) päätöksiä

4.5.1 Konsumentverket dnro 2017/1236

Ruotsalainen kuluttajansuojaviranomainen Konsumentverket on antanut viime aikoina yksityisleasingia käsitteleviä päätöksiä, joista mielenkiintoisina tarkastellaan paremmin päätöksiä diaarinumeroilla 2017/1236 ja 2017/0786 koskien yksityisleasingsopimuksissa käytettyjä sopimusehtoja sekä päätöstä diaarinumero 2016/1151, joka käsittelee harhaanjohtavaa markkinointia. Käsiteltävät päätökset ovat varsin uusia, joten käsiteltävät ongelmat ovat ajankohtaisia kuluttajansuojajaoikeuden näkökulmasta.

Päätöksessä 2017/1236 yksityisleasingpalveluiden tarjoajana oli suuremman rahoitusyhtiön ruotsalainen tytäryhtiö, joka toimii erillisellä tavaramerkillä. Tapauksessa käsiteltiin rahoitusyhtiön yksityisleasingsopimuksessa käyttämää sopimusehtoa, jonka mukaan kuluttaja on velvollinen maksamaan korvausta leasingantajayritykselle tilanteessa, jossa vakuutusyhtiö päättää olla korjauttamatta liikennevahingon kärsinyttä autoa, vaikka kuluttaja itse ei olisi itse aiheuttanut vahinkoa tahallaan tai huolimattomuudesta.

Käsiteltävässä tapauksessa huomionarvoista on myös, että Konsumentverket katsoi yksityisleasingsopimuksessa olleen kyse pitkäaikaisvuokrasta, koska sopimuksen mukaan kuluttajasta ei tule auton omistajaa eikä sopimus sisällä lauseketta, joka mahdollistaisi auton ostamisen sopimuskauden päättyessä. Tällöin Konsumentverket katsoi tapaukseen voitavan soveltaa lakia sopimusehdoista kuluttajasuhteissa (lag om avtalsvillkor i konsumentförhållanden 1994:1512, jäljempänä AVLK) ja EU:n kohtuuttomuusdirektiiviä.

Konsumentverket katsoi tapauksessa, että edellä mainittu sopimusehto¹²⁶ aiheuttaa epätasapainoa sopimusosapuolten välisessä suhteessa ja, että sopimusehto oli siten AVLK 3 §:n mukaan kohtuuton. Rahoitusyhtiön käyttämien yleisten sopimusehtojen 5 kohdan mukaan puolestaan kuluttaja on vastuussa autolle tapahtuneista vaurioista ja vahingoista, joita ei korvata

¹²⁵ Ks. lisää Granskning avtalsvillkor privatleasing, Konsumentverket, dnro 2015/431, s. 13

¹²⁶ Ratkaisuiden asiakirjat ovat julkisia. Tässä tapauksessa rahoitusyhtiön käyttämä yleinen sopimusehto; ”Allmänna villkor – konsumenthyra”, kohta 4.

vakuutuksesta, myös tapauksissa, joita kuluttaja ei ole aiheuttanut tahallaan tai huolimattomuudesta. Myös tämän sopimuskohdan Konsumentverket katsoi olevan kohtuuton.¹²⁷

Rahoitusyhtiön käyttämien sopimusehtojen 6 kohta käsitteli kuluttajan vastuuta tarkastaa toimitettu auto välittömästi toimituksen yhteydessä virheiden varalta ja mahdollisen toimittamisen yhteydessä tapahtuneen viivästymisen vuoksi sekä tehdä asiaankuuluva reklamaatio virheistä. Konsumentverket tulkitsi yksityisleasingosimuksen mukaisen auton vastaanottamistilanteen olevan rinnastettavissa ostetun auton vastaanottamiseen. Auton ostamista koskee puolestaan konsumentköplagen 1990:932 (jäljempänä Kkl), jota Konsumentverket sovelsi tapaukseen.

Leasingsopimuksessa käytetty täsmällinen tarkastamis- ja reklamointivelvollisuus poikkesi Kkl:n sääntelystä, joka lähtee siitä, että reklamaatio virheen johdosta on tehtävä kohtuullisen ajan kuluessa virheen huomaamisesta tai kun virhe olisi pitänyt huomata. Tämänkin sopimuskohdan sopimusehto katsottiin kohtuuttomaksi, koska sopimusehto vaikuttaa sopimosapuolten välisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin asettamalla leasingantajan kuluttajaan nähden edullisempaan asemaan.¹²⁸

Myös sopimusehtojen 6 kohdan loppuosa oli Konsumentverketin tulkinnan mukaan kohtuuton, sillä se velvoitti kuluttajan täyttämään velvollisuutensa yritystä kohtaan myös tilanteissa, joissa yritys ei ollut täyttänyt omia velvoitteitansa. Sopimuskohdan perusteessa kuluttajalla ei ollut mahdollisissa auton tai sopimuksen virhettä koskevissa tilanteissa oikeutta leasingmaksun alenukseen tai pidättäytymiseen maksusta. Näkökulma saa tukea myös hallituksen esityksestä 1994/95:17.¹²⁹

Sopimusehtojen 6 kohta rajoittaa lisäksi kuluttajan oikeutta purkaa sopimus, koska sopimusehdon mukaan kuluttajan oikeus purkaa sopimus on riippuvainen vuokralleantajan oikeudesta purkaa sopimus tavarantoimittajan kanssa. Sopimusehto asettaa aiemmin mainitulla tavalla kuluttajalle velvollisuuden reklamoida suoraan tavarantoimittajalle, vaikka kuluttajan sopimosapuolena yksityisleasingosimuksessa on leasingantaja. Kohtuuttomuus on perusteltavissa myös hallituksen esityksessä mainitulla¹³⁰ ja kohtuuttomuusdirektiivillä¹³¹.

¹²⁷ Ks. tarkemmin Angående avtalsvillkor för privatleasing, dnr 2017/1236, s. 1-3

¹²⁸ Ks. lisää Angående avtalsvillkor för privatleasing, dnr 2017/1236, s. 3-4

¹²⁹ Ks. tarkemmin Regeringens proposition 1994/95:17 Oskäliga avtalsvillkor m.m. Införlivande med svensk rätt av EG:s direktiv om oskäliga avtalsvillkor i konsumentförhållanden, s. 92-94.

¹³⁰ Ks. Regeringens proposition 1994/95:17 Oskäliga avtalsvillkor m.m. Införlivande med svensk rätt av EG:s direktiv om oskäliga avtalsvillkor i konsumentförhållanden, s. 92-95.

¹³¹ Kohtuuttomuusdirektiivin kohta 1 b.

Rahoitusyhtiön käyttämien sopimusehtojen 8 kohta puolestaan antoi leasingtarjoajalle mahdollisuuden korottaa leasingsopimuksesta kuluttajalle koituvia maksuja siten, että kuluttaja on yhä sidottu sopimukseen ja ilman, että kuluttajalla tämän johdosta olisi mahdollisuutta irtisanoa sopimusta. Kyseisen sopimusehdon kohtuuttomuutta on käsitelty jo aiemmin tutkielmassa. Kuluttajansuojaoikeudellinen ongelma kyseisessä sopimusedossa on ilmeinen, johon myös Konsumentverket on päätöksessään ottanut kantaa¹³². Elinkeinonharjoittajan kustannusten nousua tulisi elinkeinonharjoittajan arvioida tarjoamansa palvelun hinnoitteluvaiheessa, eikä vasta voimassaolevan sopimuskauden aikana, kuten ruotsalaisen markkinatuomioistuimen päätöksistä MD 1974:13, MD 1981:16, MD 2005:10 ja MD 2009:35 tarkemmin ilmenee.

Rahoitusyhtiön käyttämien sopimusehtojen 11, 14 ja 12 kohtien kohtuusarviointia käsiteltiin myös ratkaisussa, mutta käsittelen näitä ehtoja tiivistetysti. Tarkoituksena on tuoda kuluttajansuojaoikeudellisen ongelman pääkohdat esille. Kohdassa 11 sopimuksen sanamuoto ja sisältö oli epäselvä kuluttajan oikeuksien ja velvollisuuksien määrittelemisen kannalta. Kuluttajan irtosanomisoikeus kyseisen kohdan mukaan on muotoiltu pykälässä epäselvästi ja sen sisältö on riippuvainen muiden sopimusosapuolten ja -kohtien sisällöstä, joten tällä perusteella se oli kohtuuton kuluttajan kannalta. Kohta 14 puolestaan antaa leasingantajalle erittäin edullisen oikeuden sopimuksen purkamiseen kuluttajan oikeuksien kustannuksella. Sopimuskohta antaa leasingantajalle oikeuden purkaa sopimuksen 14 päivän kuluttua kirjallisesta ilmoituksesta, jos kuluttaja on myöhästynyt leasingsopimuksen mukaisissa maksuissaan 14 päivää.¹³³

Kohdat 12 ja 14 määrittävät kuluttajan korvausvelvollisuutta leasingantajalle sopimuksen purkaa koskevissa tilanteissa. Sopimusedoissa esiintyvät kohtuuttomuudet vastaavat sitä, mitä tutkielmassa on aiemmin kirjoitettu kohtuuttomista sopimusedoista vastaavissa tilanteissa. Jos yksityisleasingsopimus puretaan, joutuu kuluttaja korvaamaan leasingantajalle 35 % kyseisestä leasingkaudesta jäljellä olevista maksamattomista leasingmaksuista.¹³⁴

Kaiken kaikkiaan päätöksessä 2017/1236 oli varsin paljon kuluttajansuojan kannalta ongelmallisia sopimusehtoja ottaen huomioon, että päätös on vuoden 2017 lopulta ja yksityisleasingsopimuksessa ilmenevät kuluttajansuojaongelmat ovat olleet Ruotsissa tapetilla jo vuosina 2015-2016 Konsumentverketin tekemän tutkimuksen diaarinumero 2015/431 johdosta, johon osallistui 6 suurta yksityisleasingia tarjoavaa autovaikuttajaa. Päätöksessä kohtuuttomiksi katsotut

¹³² Ks lisää Angående avtalsvillkor för privatleasing, dnr 2017/1236, s. 5-6.

¹³³ Angående avtalsvillkor för privatleasing, dnr 2017/1236, s. 6-7

¹³⁴ Angående avtalsvillkor för privatleasing, dnr 2017/1236, s. 7-8

sopimusehdot vastasivat erittäin pitkälle niitä, jotka ovat nousseet esille jo edellä mainittua tutkimusta tehtäessä vuonna 2015.

4.5.2 Konsumentverket dnro 2017/786

Myös päätös 2017/786 käsitteli yksityisleasingosopimuksessa käytettyjä kohtuuttomia sopimusehtoja. Tällä kertaa vastapuolena oli toinen suurempi rahoitusyhtiö. Samoin kuin edellisessä tapauksessa, oli tässäkin tapauksessa käsitellyillä sopimusehdoilla yhteistä se, että niillä pyrittiin vahvistamaan sopimuksen laatineen leasingantajan oikeuksia ja velvollisuuksia kuluttajan kustannuksella. Päätöksessä käsitellyt sopimusehdot vastasivat pitkälle aiemmin esiteltyjä leasingosopimusten sopimusehtotyyppisiä, joten tässä nostetaan esille päätöksen pääkohtia.

Kuluttajansuojan kannalta rahoitusyhtiön sopimuksen kohdassa 3.5 käyttämä vastuuvapauslauseke on kyseenalainen ja rajoittaa kuluttajan mahdollisuutta pidättäytyä leasingmaksuista 14 päivään, vaikka autossa olisi virhe, jonka johdosta auton käyttäminen on kuluttajasta riippumattomasta syystä mahdotonta.

Sopimuksen ehto 8.1 koski puolestaan jo aiemmin käsiteltyä leasingantajalle annettua oikeutta muuttaa yksipuolisesti leasingmaksuja leasingkauden aikana. Kohta 9.1 asettaa kuluttajalle vahingonkorvausvelvollisuuden myös vahingoista, joita kuluttaja ei ole aiheuttanut tahallaan tai huolimattomuudesta. Ankaran vastuun asettaminen kuluttajalle vastaavassa tilanteessa on perusteetonta ja kohtuutonta. Ankaran vastuun asettamista kuluttajalle osoittaa myös sopimusehtojen kohta 9.2, jonka mukaan leasingosopimuksen kohteena oleva auto on kuluttajan vakuutettava sen täydestä arvosta koko sopimuskauden ajaksi. Lisäksi leasingantaja on sopimusehdon mukaan merkittävä vakuutuksen edunsaajaksi ja mahdolliset vakuutuskorvaukset on maksettava leasingantajalle.

Sopimuksen kohta 10.1 koski kuluttajan irtisanomisoikeutta sekä siitä johtuvaa korvausvelvollisuutta leasingantajalle. Tässä tapauksessa sopimuksessa korvauksen määrä oli vielä isompi kuin edellisessä tapauksessa – jopa 40 % jäljelle jääneistä leasingmaksuista, korvausmaksun ollessa vähintään 1000 kruunua kuukaudessa.

Kohta 10.2. koskee leasingantajan purkamisoikeutta kuluttajan maksuviivästyksestä johtuen, jos viivästys on kestänyt vähintään kuukauden. Oikeus on leasingantajalla viivästyneen maksun määrästä riippumatta ja ilman, että leasingantajalla olisi velvollisuutta lähettää maksumuistutusta asiasta. Pykälässä ei myöskään käsitellä sitä, mistä maksun viivästyminen voi johtua, joten se käsittää maksun viivästyminen syystä riippumatta.

Päätöksen 2017/786 mukaiset sopimuskohdat vastaavat kuluttajansuojan näkökulmasta aiemmin jo käsiteltyjä aiheita ja ne on siten tulkittu kuluttajan kannalta kohtuuttomiksi AVLK 3§:n

mukaan.¹³⁵ Edellä käsitellyistä päätöksistä voidaan huomata, että ruotsalaisissa yksityisleasing-sopimuksissa käytetään samankaltaisia sopimusehtoja ja viranomaisen käsiteltäväksi tulleissa tapauksissa kohtuuttomiksi katsotut sopimusehdot vastaavat sisällöltään pitkälle toisiaan. Tällöin voidaan katsoa, että tiettyjen sopimusehtojen käyttäminen alalla on jossain määrin vakiintunutta, mutta ainakin edellä mainittujen sopimusehtojen käyttäminen on herättänyt keskustelua kuluttajansuojan näkökulmasta.

Perusteltuja päätelmiä kohtuudesta voidaan tehdä, mutta yksiselitteistä kannanottoa kohtuuskysymykseen on mahdotonta antaa, koska yksityisleasing-sopimuksia ei ole tuomioistuimissa testattu ja lisäksi tilanne muuttuu nopeasti kasvaneen kysynnän ja tarjonnan seurauksena. Ruotsissa tarjottavia sopimuksia voidaan verrata Suomessa tarjottaviin sopimuksiin sisältönsä ja sopimusten rakenteen puolesta. Ruotsalainen sopimuskäytäntö antaa näkökulmaa myöhemmin käsiteltäviin suomalaisten sopimusten sisältöön ja sopimusten perusteella voidaan nimetä yksityisleasing-sopimuksille tunnusomaisia sopimusehtoja, sekä arvioida paremmin kuluttajan kannalta kohtuuttomiksi katsottavia ehtoja.

4.5.3 Konsumentverket dnro 2016/1151 harhaanjohtavasta markkinoinnista

Konsumentverketin antama päätös diaarinumerolla 2016/1151 käsitteli harhaanjohtavaa markkinointia yksityisleasingistä. Yhtiön mainoksessa markkinoitiin yksityisleasingia uutena omistamismuotona ja vaihtoehtoisena ratkaisuna auton omistamiselle. Konsumentverket otti kantaa erityisesti siihen, että mainoksesta sai harhaanjohtavan käsityksen yksityisleasing-sopimuksen suhteesta kohteena olevan auton omistusoikeuteen. Nykyisellään yksityisleasing-sopimus ei sisällä omistusoikeuden siirtymistä eikä tavallisesti edes minkäänlaista lunastusoikeutta, joten yhtiön harjoittama mainonta oli siltä osin harhaanjohtavaa. Mainos antoi harhaanjohtavan kuvan yksityisleasing-sopimuksen mukaan kuluttajan oikeuksista ja velvollisuuksista, jota koskee erityisesti marknadsföringslagen (2008:486) 10 §.¹³⁶

Konsumentverketin päätöksiä tulkittaessa on muistettava, että päätöksillä ei ole tuomioistuinten antamiin päätöksiin ja ratkaisuihin rinnastettavaa oikeusvoima- ja lainvoimavaikutusta, koska Konsumentverket ei ole lailla säädetty tuomioistuin, vaan kuluttajansuojaviranomainen. Päätösten jälkeen päätöksen kohteena olevalle yritykselle annetaan mahdollisuus vastata päätökseen tai muutoin ryhtyä toimenpiteisiin sen johdosta. Jos käsiteltävä asia ei saa

¹³⁵ Ks. Angående avtalsvillkor för privatleasing, dnr 2017/786.

¹³⁶ Angående marknadsföring av Renault, 2016/1151.

Konsumentverketin päätöksen johdosta toivotunlaista lopputulosta, vie viranomaisen asian tarvittaessa eteenpäin, joka tarkoittaa valittamista tuomioistuimeen.

5 Suomalaiset yksityisleasingsopimukset

5.1 Yleistä

Tässä kappaleessa käsitellään Suomessa tarjottavien yksityisleasingpalveluiden kuluttajansuojaa ja tuodaan esille joitain sopimusehtotyyppisiä, joita voidaan pitää kuluttajansuojaoikeudellisesti huomionarvoisina. Apuna sopimusehtotyyppien käsittelyssä käytetään edellisessä kappaleessa esille nostettuja Ruotsissa tehtyjä havaintoja, koska Suomessa yksityisleasingpalveluiden tarjonta on vielä verrattain kapea-alaista ja lisäksi tarjottavia palveluita sekä maiden lainsäädännöllistä kehystä voidaan pitää toisiinsa verrattavina. On myös mahdollista, että suomalaiset yksityisleasingpalvelut ja käytettävät sopimusehdot saavat vaikutteita Ruotsista, koska molempien maiden markkinoilla toimii samoja yrityksiä tai kyse on samoihin yritysryppäisiin kuuluvista yrityksistä. Vaikka palvelua tarjoavia jälleenmyyjäyrityksiä Suomessa on useampia, lähemmin palveluihin tutustumalla voidaan huomata, että varsinainen rahoituspalvelu voi olla harvemman, mutta suuremman rahoituspalveluita tuottavan yhtiön tarjoamaa. Usein käytettävät sopimusehdot ovat vapaasti saatavilla palveluita markkinoivien myyjäyritysten verkkosivuilla ja palveluihin voinee tutustua myös ottamalla yhteyttä jälleenmyyjään. Tässä tutkimuksessa käsittelen sopimusehtotyyppisiä ainoastaan yleisellä tasolla.

Käsittelystä on rajattu ulkopuolelle sellaisten palvelut, joiden mukaan kohteen omistusoikeus siirtyy kuluttajalle joko sopimuskauden ajaksi tai kuluttaja saa omistusoikeuden kohteeseen sopimuskauden päätteeksi ”leasingmaksut” maksettuaan. Ensimmäisessä tapauksessa palvelu ei täytä yksityisleasingjärjestelyyn kuuluvia tunnuksenomaisia piirteitä, joihin kuuluu, että leasingkohteen omistusoikeus siirtyy myyjältä rahoitusyhtiölle, joka pidättää omistusoikeuden itselleen. Omistusoikeuden pidättämisellä on aiemmin käsitellyn mukaisesti esimerkiksi vakuusarvoa mahdollisissa insolvenssimenettelyissä, ja sillä halutaan myös rajoittaa vuokralleottajan mahdollisuuksia ja oikeutta disponoida leasingkohteesta leasingkauden kestäessä esimerkiksi panttaamalla tai kohdistamalla siihen muita oikeustoimia. Toisaalta yksityisleasingsopimuksessa voi olla omistusoikeuden pidättämisen lisäksi varattu rahoitusyhtiölle nimenomaisesti oikeus pantata leasingkohde tai kohdistaa siihen muita oikeustoimia leasingkauden kestäessä, ja vastaavat oikeudet on tietenkin omistusoikeuden pidättämisen vuoksi pidätetty myös kuluttajalta. Jälkimmäisessä tapauksessa puolestaan on kyse tosiasiallisesti irtaimen esineen

osamaksukaupasta, jolloin palvelua, jossa kuluttaja saa kohteen omistukseensa sopimuskauden aikana tai päätteeksi, on arvioitava sopimuksen sisällöstä riippuen KSL 5 ja 7 lukujen perusteella.

Myöskään sellaisia palveluita ei tarkastella, joissa on kysymys perinteisestä, lähtökohtaisesti lyhytaikaisesta ja kaksiasianosaissuhteesta tapahtuvasta auton vuokraamisesta, joka ei miltei osin täytä 1.2 luvussa esille tuotuja yksityisleasingjärjestelyn ominaispiirteitä.

5.2 Sopimusehtojen sisältö

Kuluttajansuojan kannalta ensimmäisiä huomionarvoisia seikkoja vakioehdoista oli eräiden palveluiden vakioehdoissa jätetty mahdollisuus poiketa käsillä olleista vakioehdoista. Edellä mainittu ainakin teoriassa jättää kuluttajalle mahdollisuuden vaikuttaa sopimusehtojen sisältöön, jolloin tällä voi olla kuluttajan asemaa parantava vaikutus, jos kuluttajalla on mahdollisuus neuvotella hänelle epäedullisten ehtojen sisällöstä. Toisaalta, jos kyseinen ehto on otettu sopimukseen vain siksi, että kuluttajalle on jätetty teoreettinen mahdollisuus vaikuttaa sopimusehtojen sisältöön, ei kyseessä tällöin ole kuluttajaa ajatellen tehty ratkaisu.

Jos kuluttajalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta vaikuttaa ehtojen sisältöön, herää epäily siitä, että ehto on otettu mukaan sen vuoksi, että tällä tavoin yritetään kiertää KSL:n erityisesti vakioehtoja koskeva erityissääntely¹³⁷. Ehdon avulla voidaan yrittää vedota siihen, että vakioehtoja koskeva erityissääntely ei sovellu tapaukseen, koska kyseiset ehdot eivät ole KSL 4 luvun tarkoittamia vakioehtoja, kun kuluttajalla on ollut mahdollisuus vaikuttaa ehtojen sisältöön.¹³⁸ Toisaalta toisissa vakioehdoissa ei ole otettu esille mahdollisuutta neuvotella ehtojen sisällöstä, jolloin voidaan olettaa, ettei ehtojen sisältö ole neuvoteltavissa.

Sen sijaan sopimusehdoissa esiintyvä, rahoitusyhtiölle varattu, mahdollisuus sopimusehtojen yksipuoliseen muuttamiseen ei ole kuluttajan aseman kannalta edullinen asia. Yksipuolinen mahdollisuus sopimusehtojen muuttamiseen on sidottu tavallisesti rahoitusyhtiölle sopimuskauden aikana tapahtuneisiin kustannusten nousuihin, joita voi tapahtua ymmärrettävästi myös odottamatta. Kuitenkin, mikäli rahoitusyhtiölle on varattu mahdollisuus ehtojen muuttamiseen ja maksujen nostamiseen, tulisi sopimuksessa osapuolten välisten suoritusten tasapainon säilyttämiseksi sisällyttää myös mahdollisuus ehtojen muuttamiseen leasingmaksujen laskemiseksi,

¹³⁷ Vakioehtoja koskevaa erityissääntelyä on esimerkiksi KSL 4 luvussa, jota on käsitelty aiemmin tämän tekstin luvussa 2.

¹³⁸ Ks. esimerkiksi Kohtuuttomuusdirektiivin artikla 3 ja HE 218/1994 vp, s. 15.

jos tähän on perusteita. Vaihtoehtoisesti kuluttajalle tulisi varata kohtuullinen mahdollisuus irtautua sopimuksesta esimerkiksi rahoitusyhtiön korottaessa yksipuolisesti leasingmaksuja.

5.3 Vakuuttaminen ja kustannukset

Yksityisleasingpalveluissa ja niissä käytetyissä vakioehdoissa kannattaa kokonaisuutena kiinnittää huomiota sellaisiin sopimusehtoihin, jotka vaikuttavat sopimuksen hintaan. Yksityisleasingsopimuksessa kuukausimaksut ovat tavanomaisesti useamman sadan euron verran, joten se tuntuu keskivertokuluttajan taloudenpidossa lähes asunnon vuokraa vastaavana kuukausittaisena menoeränä. Siksi ehdoista kannattaa erotella ne, joilla on vaikutusta määräytyviin kuukausimaksuihin. Koska auton vakuuttaminen on Suomessa lakisääteinen velvollisuus, on pakollisella liikennevakuutuksella ja mahdollisesti sopimusehdoista johtuvalla kaskovakuutuksella vaikutus sopimuksen kokonaiskustannuksiin.

Kokonaiskustannuksiin vaikuttavat myös muut auton ylläpito- ja huoltokustannukset, mutta on tyypillistä, että ne sisältyvät leasingopimuksen kuukausimaksuihin. Kuitenkin varsinaisessa sopimuksessa tulisi tarkasti eritellä kaikki palvelut, jotka sopimukseen sisältyvät varsinaisen leasingkohteen lisäksi. Palveluiden sisältyminen leasingopimukseen on varsin tunnuksenomaista, ja palvelut muodostavat merkittävän osan sopimuksen sisällöstä varsinaisen auton käyttöoikeuden lisäksi.

Yksityisleasingpalveluita markkinoidaan tavallisesti kiinteillä ja ennakoitavissa olevilla kuukausikustannuksilla, jolloin vakuuttamisesta koituviin kustannuksiin tulisi kiinnittää riittävästi huomiota jo sopimuksetekovaiheessa. Käytännössä palveluissa on lisäksi eroja sen suhteen, vastaako asiakas vakuutusmaksuista kuukausittaisten vakuutusmaksujen lisäksi vai sisältykö vakuutusmaksut leasingmaksuihin. Kuluttajan kannalta tällä on merkitystä, koska leasingopimuksessa voidaan edellyttää kuluttajan ottavan autolle ylimääräisen kaskovakuutuksen, jonka seurauksena leasingopimuksen kokonaiskustannukset voivat nousta huomattavasti, ellei niiden ole laskettu sisältyväksi leasingmaksuihin.

Vakuuttamiseen ja kustannuksiin vaikuttaa myös se, että vastuu auton rikkoutumisesta, vahingoittumisesta, häviämisestä ja tuhoutumisesta on voitu nimenomaisesti sopia kuuluvan toimitushetkestä alkaen kuluttajalle (kuten eräistä tarkastelluista sopimusehdoista ilmenee). Auton vakuuttaminen voi siten olla kytketty kuluttajan sopimuksenmukaiseen vastuuseen autosta, jolloin vakuuttamista koskevien ehtojen laiminlyönti voi johtaa ankaraan vastuuseen rinnastettavaan vastuuseen sellaisista seurauksista ja kustannuksista, jotka johtuvat suoraan tai välillisesti

vakuutusvelvollisuuden laiminlyönnistä. Tulkintaa vahvistaa se, että tavallisesti rahoitusyhtiö on merkittävä autoa koskevien vakuutusten edunsaajaksi ja kuluttaja on velvollinen korvaamaan omavastuuosuuden rahoitusyhtiölle mahdollisissa vahinkotilanteissa. Vakuutusehtoon voi olla muotoiltu myös lauseke, jonka mukaan kuluttaja vastaa rahoitusyhtiölle kaikista rahoitusyhtiölle aiheutuneista vahingoista, joita asiakkaan ottama vakuutus ei kata.

5.4 Vastuun jakautuminen

Sopimukseen ja autoon liittyvään vastuunjakoon liittyy yleisesti merkittävä osa sopimusehdoista, ja sopimusehtojen mukainen vastuunjako eri palveluiden välillä voi vaihdella merkittävästi. Vastuunjakoon eri tilanteissa tulisi kiinnittää huomiota sopimusehdoissa mahdollisimman ymmärrettävällä tavalla, jotta kuluttaja tosiasiallisesti ymmärtää sopimuksen sisällön ja siitä johtuvat velvollisuudet. Vastuuasetelmien hahmottamista sopimusehdoista vaikeuttaa kuitenkin se, että sopimusehdot ovat järjestään useita sivuja pitkiä, eikä niistä tavallisesti ole korostettu tai muutoin tuotu esille mitään osapuolten oikeusasemaan olennaisesti vaikuttavia seikkoja. Keskiwertokuluttajalle sopimusehtojen tulkinta on epäilemättä vaikeaa.

Esimerkiksi huolellisuusvelvoitteen vastaisesta tai muutoin huolimattomasta ja varomattomasta toiminnasta aiheutuvien vastuu- ja vahingonkorvaustilanteiden kuuluminen kuluttajan vastuulle on ymmärrettävää ja perusteltua. Sen sijaan vuokrakohteelle tapahtuvien vahinkojen osalta sopimusten sanamuodot ovat yleensä varsin ehdottomia. Tällöin tarkasteltujen sopimusehtojen mukaan kuluttajan vastuulle kuuluu kaikkien autolle tapahtuvien vahinkojen korvaaminen, olipa kyse kuluttajan omasta toiminnasta aiheutuneesta vahingosta tai ulkopuolisen tekijän aiheuttamasta vahingosta. Tällaisen vastuuehdon kohtuutta voidaan kyseenalaistaa, mikäli kuluttajan vastuulle kuuluu esimerkiksi sellaisten vahinkojen korvaaminen, jotka ovat aiheutuneet kohteelle täysin kuluttajasta riippumattomasta syystä tai, vaikka kuluttaja ei olisi aiheuttanut vahinkoa tahallaan tai huolimattomuudesta. Suomalaisissa leasing sopimuksissa kuluttajan vastuu leasingkohteelle tapahtuneista vahingoista, Ruotsissa tehtyjä havaintoja mukaillen¹³⁹, vastaa käytännössä ankaraa vastuuta. Tällöin voidaan kyseenalaistaa se, onko ankaran vastuun asettaminen kuluttajalle kyseisessä sopimussuhteessa, osapuolten aseman ja sopimuskohteen luonteen huomioon ottaen, perusteltua.

Eräissä sopimusehdoissa, muista poiketen, rahoitusyhtiö otti vastuuta itselleen leasingkohteesta ja sen toimivuudesta sekä soveltuvuudesta sopimuksen mukaiseen käyttötarkoitukseen.

¹³⁹ Ks. edellinen kappale ja Konsumentverketin tekemät havainnot.

Eroavaisuus muihin sopimusehtoihin on suuri, koska valtaosassa sopimuksista pyritään johdonmukaisesti rahoitusyhtiön vastuun ja riskien minimoimiseen. Tämä on elinkeinonharjoittajien väliselle rahoitusleasingjärjestelylle ominaista, jolloin on selvää, että se on siirtynyt elinkeinonharjoittajien välisestä suhteesta suoraan kuluttajasopimukseen. Sen sijaan mainittu poikkeus on kuluttajansuojan kannalta huomattavasti parempi ja kohtuullisempi ratkaisu, kun rahoitusyhtiö ottaa vastuuta leasingkohteesta itselleen suhteessa myyjäyhtiöön, jolloin sopimusperusteista vastuuta ei siirretä yksin kuluttajalle.¹⁴⁰ Tässä tapauksessa sopimusehtoja laadittaessa on arvioitu kuluttajansuojasta aiheutuvia rajoituksia sen sijaan, että rahoitusyhtiö olisi ottanut käyttöön vanhoja vakioehtomalleja. Kun yksityisleasingpalvelua suunnitellaan esimerkin mukaisella tavalla kuluttajalähtöisesti, voidaan saada myös kilpailuetua tarjoamalla kilpailijoihin verrattuna kuluttajaystävällisempiä leasingpalveluita.

5.5 Virheellinen toimitus tai sopimuksen kohde

Vastuu leasing sopimuksen virheestä ja vastuuvapauslausekkeet ovat leasing sopimuksissa merkittävässä asemassa.¹⁴¹ Tästä johtuen sopimuksen kohteen virhettä ja toimituksen viivästymistä on yleisesti säännelty kuluttajille tarjottavissa sopimusehdoissa. Yksityisleasing sopimuksissa on tavanomaista, että kuluttajalle on asetettu velvollisuus tarkistaa leasingkohde mahdollisten virheiden varalta ja ilmoittaa näistä rahoitusyhtiölle. Velvollisuus reagoida leasingkohteen virheisiin on asetettu usein varsin lyhyeksi, jolloin sopimuksessa on voitu käyttää sanamuotoa ”heti” tai ”välittömästi” määritettäessä kuluttajan aikaa reagoida viivästyneeseen toimitukseen tai kohteen virheeseen.

Kohteen tarkastusvelvollisuus ja velvollisuus ilmoittaa viivästyksestä ja virheestä ovat itsessään kohtuullisia ottaen huomioon, että rahoitusyhtiöllä ei tavallisesti ole kosketuspintaa leasingkohteeseen leasingkauden alkaessa. Kuitenkin kuluttajalle tulisi varata kohtuullinen aika reagoida toimituksen viivästykseen ja kohteen virheeseen. Kohtuullista aikaa on sovellettu esimerkiksi KSL 5:11 §:ssä ja auton ostajan tarkastusvelvollisuutta voidaan verrata auton liisaajan tarkastusvelvollisuuteen, jolloin tilanteiden ollessa tältä osin toisiinsa suoraan rinnastettavissa, olisi kohtuutonta, että auton liisaajalla olisi huomattavasti ankarampi aikamääre reagoida

¹⁴⁰ Tällöin voidaan kuitenkin perustellusti esittää kysymys siitä, että kuuluisiko vastuu leasingkohteesta muutoinkin rahoitusyhtiölle sen ollessa myyjäyhtiön sopimuskumppani leasingkohdetta ostettaessa ja, että voidaanko kohteen ostajalle kuuluvia velvollisuuksia siirtää kuluttajalle ilman, että siirretään myös ostajan oikeudet. Järjestelyn osapuolten suoritusten tulisi olla tasapainossa, huom. lisäksi KSL 4:2.3 §. Virheelliseen suoritukseen perustuvien oikeuksien ja velvollisuuksien siirtämisestä on käsitelty myös ratkaisuihin KKO:1997:130 ja KKO:2008:53.

¹⁴¹ Kuten esimerkiksi aiemmin esille nostetuista oikeustapauksista voi huomata, ks. KKO:1997:130, KKO:2008:53 ja KKO:2015:26.

toimituksen viivästyksen tai auton virheeseen. Kuluttajansuojan kannalta ei ole perusteltua, että yksityisleasingosimuksissa kuluttajan reklamointimahdollisuus olisi olennaisesti heikompi auton ostotilanteeseen verrattuna, koska molemmissa tilanteissa sopimusten osapuolten tiedollinen asema on toisiinsa verrattavissa.¹⁴² Samaa tulkintaperiaatetta voidaan soveltaa myös muihin yksityisleasingosimuksen ehtoihin – kuluttajan asemaa ei pitäisi voida heikentää siitä, mikä se on lain tai yleisten oppien nojalla.

Seuraavaksi toimituksen viivästyksiä ja virhettä koskeissa ehdoissa on tavallisesti sovittu siitä, keneen kuluttajan tulisi olla yhteydessä toimituksen viivästyksen tai auton virheen johdosta. Ilmoitusvelvollisuus on tavallisesti rahoitusyhtiötä kohtaan, mutta mahdolliset vaatimukset tulee esittää kohteen myyjälle.¹⁴³ Rahoitusyhtiö voi tällä tavoin tavoitella vastuuvapautta koskien auton toimittamisen viivästyksiä ja virhettä. Lisäksi rahoitusyhtiö voi vastuuvapauslausekkeen avulla pyrkiä sanoutumaan irti muistakin autoon liittyvistä vastuutilanteista ja tällä tavalla minimoimaan omat leasingkohteesta johtuvat riskinsä, jolloin kuluttaja velvoitetaan toimimaan omalla kustannuksellaan suhteessa myyjäyhteyteen mahdollisissa ongelmatilanteissa. KSL 7:39.1 §:sta saadaan kuitenkin tukea periaatteelle, jonka mukaan kuluttajan tulee voida esittää rahoitusyhtiötä kohtaan samat väitteet ja vaatimukset kuin myyjää kohtaan, vaikka kuluttaja ei ole suoraan sopimussuhteessa myyjän kanssa.¹⁴⁴

5.6 Irtisanominen ja purkaminen

Sopimuksen vastuu- ja virhetilanteiden lisäksi yksityisleasingosimuksissa keskeisiä sopimusehtoja ovat sopimuksen irtisanomiseen ja purkamiseen sekä sopimuskauden päättymiseen liittyvät sopimusehdot. Yksityisleasingosimuksen ennakaisen päättämismahdollisuuden osalta on ensiksi huomautettava, että leasingosimuksen luonteesta ja tarkoituksesta johtuen osapuolten mahdollisuuksia irtisanoa ja purkaa sopimus ennen sopimuskauden päättymistä on johdonmukaisesti rajoitettu. Koska rahoitusyhtiö hankkii omistukseensa verrattain kalliin

¹⁴² Ks. aiemmin kappale 4.3.3, jossa on tuotu esille Konsumentverketin viranomaisten tekemiä samansuuntaisia havaintoja Ruotsissa.

¹⁴³ Tässä ilmenee myös yksityisleasingosimusten tunnusomainen kolmikantarakenne, kun vastuu viivästyksestä ja virheestä kuluttajan ja leasingantajan välillä on joko jaettu myyjän ja leasingantaja-rahoittajan välillä tai rahoitusyhtiö voi yrittää vapauttaa itseään kokonaan vastuusta myyjän kustannuksella. Absoluuttisessa vastuuvapauslausekkeessa on lähtökohtaisesti se ongelma, että tilanteessa kuluttajan sopimuskumppani yrittää vapautua sopimusperusteisesta vastuusta kolmannen tahon (=myyjän) kustannuksella. Jotta tilanteessa ei katsottaisi olevan lainkaan ongelmaa velvoiteoikeudellisesta näkökulmasta, tulisi ko. sopimustyyppi ja kolmikantainen rakenne mieltää kokonaan omaksi ja itsenäiseksi sopimustyyppikseen, joka esim. KKO:n edellä käsitellyt ratkaisut huomioon ottaen voisi olla ainakin toistaiseksi liian rohkea tulkinta. Aihetta on käsitelty myös Konsumentverket Ruotsissa, ks. tarkemmin kappale 4.

¹⁴⁴ Kuluttajan oikeudesta esittää väitteitä ja vaatimuksia myyjää kohtaan ks. tarkemmin kappale 3.3 ja Kaisto, 2015, s. 2.

leasingkohteen, on rahoitusyhtiön keskeinen intressi, että sopimuskausi on kiinteä ja mahdollisuuksia sopimuksesta irtautumiseen kesken sopimuskauden on rajoitettu. Kiinteiden leasingmaksujen määräytyminen ja rahoitusyhtiön taloudellinen hyötyminen sopimuksesta on laskettu sen varaan, että sopimuskausi on kiinteä ja kaikki kuukausierät tulevat suoritetuiksi rahoitusyhtiölle. Järjestely osoittautuisi nopeasti rahoitusyhtiön näkökulmasta kannattamattomaksi tai turhan riskialttiiksi, jos kuluttajalla olisi liian kevyin perustein mahdollisuus irtautua sopimuksesta kesken sopimuskauden. Toisaalta sopimusehtojen kohtuus voidaan kyseenalaistaa, jos kuluttaja on sidottu leasingsopimukseen sopimuskaudeksi kaikissa mahdollisissa tilanteissa, eikä esimerkiksi maksukyvyyn nopeaan heikkenemiseen sosiaalisen suoritusasteen johdosta ole varauduttu.

Rahoitusyhtiön mahdollisuudesta irtisanoa tai purkaa leasingsopimus kesken leasingkauden on tavallisesti sovittu vakioehdoissa. Rahoitusyhtiön perusteet irtisanomiselle tai purkamiselle liitetty kuluttajan leasingmaksujen laiminlyöntiin, sopimuksen mukaisten velvoitteiden laiminlyöntiin (kuten esimerkiksi velvollisuus hoitaa autoa sopimuksen mukaisesti tai vakuuttaa auto), tai muuhun kuluttajan epärehellisyyteen rahoitusyhtiötä kohtaan. Perusteena on jokin kuluttajan sopimusrikkomus. Maksuviivästyksen johdosta tehtävä sopimuksen päättäminen tulisi tehdä vasta kohtuullisen ajan kuluttua maksun viivästymisestä, eikä rahoitusyhtiölle tulisi varata mahdollisuutta irtisanoa sopimusta välittömästi eräpäivän jälkeen ottaen huomioon, että irtisanomisen yhteydessä on sovittu tavallisesti varsin ankarista kuluttajaa koskevista ylimääräisistä maksuvelvollisuuksista irtisanomisesta tai purkamisesta johtuen.

Jos leasingsopimus irtisanoaan tai puretaan kesken sopimuskauden, on vakioehdoissa määritetty kuluttajalle sopimussakkoa vastaava ylimääräinen korvausvelvollisuus. Kaikissa tarkastelluissa suomalaisissa vakioehdoissa sopimussakkona maksettava purkumaksu oli vähintään 30 % maksamattomista ja erääntymättömistä leasingmaksuista jäljelle jääneen leasingkauden osalta, kuitenkin vähintään kolmen kuukauden maksuerän suuruinen summa.¹⁴⁵ Lisäksi maksettavaksi tuli palvelusta riippuen muita kuluja, joita ovat esimerkiksi auton kunnostuskustannukset, ylikilometrikorvaukset, jos sopimuksen mukainen ajokilometrimäärä on ylitetty ja muut sopimusvelvoitteista kuluttajalle maksettavaksi koituvat kustannukset. Sopimussakkona yleisesti käytetty 30 %:n rajan kohtuullisuus voidaan kyseenalaistaa kuluttajasuhteessa, eikä nimenomaista 30 %:n rajaa voida kuluttajasuhteessa perustaa mihinkään konkretiaan. Erityisesti sopimuksen tullessa irtisanotuksi tai puretuksi jo leasingkauden alkuvaiheessa, voi maksettava

¹⁴⁵ Sopimussakkona oleva 30 %:n määrä maksamattomista kuukausimaksuista oli varsin yleisesti käytössä myös ruotsalaisissa yksityisleasingsopimuksissa, mutta Konsumentverket on kyseenalaistanut 30 %:n korvaussumman määrällisesti kuluttajasuhteessa. ks. tarkemmin kappale 4. Myös ratkaisussa KKO:1985-II-177 kohtuullistettiin maksettava vahingonkorvaus kolmasosaan kuukausimaksuista.

korvaussumma muodostua huomattavan korkeaksi ottaen lisäksi huomioon, että summa voi eräänntyä maksettavaksi heti. Lisäksi kuluttajalle voi tulla maksettavaksi edellä mainittuja muita kuluja. Korvausvelvollisuutta kokonaisuutena määrällisesti arvioiden on hyvinkin mahdollista, että kuluttajalla ei ole sopimuskauden aikana varaa antaa rahoitusyhtiölle perustetta irtisanoa tai purkaa leasingisopimusta, koska tämä voi johtaa, sopimuksesta riippuen, useiden tuhansien eurojen kertaluonteiseen vahingonkorvausvastuuseen rahoitusyhtiölle.

Kuluttajan irtisanomis- ja purkamismahdollisuudesta on tarkastelluissa vakioehdoissa määrätty yleisesti varsin niukasti. Johtopäätöksenä voidaan tehdä aikakin se, että kuluttajan irtisanomis- ja purkamismahdollisuus puhtaasti ehtojen mukaan arvioituna on varsin rajoitettu tai sitä ei ole.¹⁴⁶ Jos kuluttajalle on varattu irtisanomismahdollisuus, se on voitu kytkeä rahoitusyhtiön olennaisiin sopimusrikkomuksiin, kuluttajan tilanteen olennaiseen heikkenemiseen rahoitusyhtiön tekemien sopimusehtojen muutosten johdosta tai kuluttajan sosiaaliseen suoritusesteeseen. Irtisanomisoikeuden rajoittaminen kuluttajalta voi olla edellä mainitulla tavalla perusteltua järjestelyn luonne ja tarkoitus huomioon ottaen. Kuitenkin sosiaalisen suoritusesteen¹⁴⁷ kaltaisissa yllättävissä ja ennakoimattomissa tilanteissa olisi perusteltua ja kohtuullista varata kuluttajalle mahdollisuus tavalla tai toisella irtautua sopimuksesta ilman ankaraa vahingonkorvausvelvoitetta. Lisäksi sosiaalisen suoritusesteen käsite on kuluttajansuojaoikeudessa varsin vakiintunut ja yleisesti tunnettu.

Tarkastelluissa suomalaisissa sopimusehdoissa kuluttajan purkuoikeudesta ei ollut lausuttu mitään. Purkuoikeuden keskeistä merkitystä sopimussuhteessa on käsitelty esimerkiksi ratkaisussa KKO:2015:26 ja oikeus voidaan johtaa myös irtaimen esineen vuokraa koskevia normeja soveltamalla, kuten ratkaisuissa KKO:1997:130 ja KKO:2008:53. Elinkeinonharjoittaja-kuluttaja -suhteessa purkuoikeudella on lisäksi keskeinen merkitys oikeussuojakeinona. Koska kuluttajan oikeudesta purkaa leasingisopimus ei tavallisesti ole erikseen sovittu vakioehdoissa (tai on käsitelty esimerkiksi vain sopimuksen purkautumista auton vaurioitumisen seurauksena), on vaikeaa ennustaa, millaiseksi kuluttajan mahdollisuus purkaa sopimus on tarkoitettu määritettävän. Erityisesti kuluttajan heikomman aseman ja oikeussuojan tarpeen huomioon ottaen voisi täysimittainen purkuoikeuden rajoittaminen vakioehdoissa olla kohtuutonta tai vaihtoehtoisesti

¹⁴⁶ Purkamisehdon merkitystä sopimussuhteessa on käsitelty esimerkiksi ratkaisussa KKO:2015:26, ks. myös KKO:1997:130 ja KKO:2008:53.

¹⁴⁷ Sosiaalisesta suoritusesteestä on säädetty esimerkiksi KSL 7:34 §:ssä. Sosiaalisen suoritusesteen tilanteessa elinkeinonharjoittajalla ei ole oikeutta saattaa voimaan kuluttajan sopimusrikkomuksesta aiheutuvia seuraamuksia, jos kuluttajan suoritus on viivästynyt ja viivästymisen johtuu kuluttajan sairaudesta, työttömyydestä tai muusta siihen verrattavasta hänestä riippumattomasta seikasta, paitsi jos tämä viivästyksen kesto ja muut olosuhteet huomioon ottaen olisi elinkeinonharjoittajalle ilmeisen kohtuutonta.

yllättävää ja ankaraa. Toisaalta, koska tilanne on jätetty avoimeksi, voidaan purkuoikeuden olemassaolo perustella aiemmin tässä kappaleessa esitettyjen seikkojen nojalla.

Kuluttajan oikeuksista (ja mm. purkuoikeudesta sekä sopimuksen viivästyksestä ja virheestä) suhteessa elinkeinonharjoittajaan on säädetty lisäksi KSL 5:7-22 §:ssä, joista voidaan saada tulkinnallista apua analogisen lain soveltamisen avulla määritettäessä kuluttajan perusoikeuksia, mikäli vakioehdot jättävät paljon tulkinnanvaraisia tilanteita. Ostajan velvollisuuksia ja myyjän oikeuksia voidaan puolestaan tulkita KSL 5:23-28 §:ien avulla samalla tavoin. Vastaavasti voidaan toimia KSL 7 luvun osalta.

5.7 Sopimuksen päätyminen

Sopimuksen päättymiseen liittyvissä sopimusehdoissa keskeisiä kohtia ovat auton kunnan määrittämistä ja tarkastamista koskevat sopimusehdot sekä mahdollisesti ajettujen ylikilometrien korvaamista koskevat ehdot. Osapuolet voivat sopia leasing-sopimuksen päättymään joko sopimuksessa määritellyn kilometrimäärän täytyessä tai sopimuskauden päätteeksi. Sopimuksen päättyessä kuluttajan on palautettava auto ”normaalissa kunnossa”, jolloin on kuitenkin otettava huomioon auton käyttöaika ja normaali kulumisen. Auton kunnan arvioinnissa ongelmaksi nousevat kuitenkin varsin abstraktit käsitteet, liittyen esimerkiksi siihen, mikä on normaalista ja tavanomaisesta kulumisesta poikkeavaa. Elinkeinonharjoittaja asetetaan vakioehdoissa huomattavasti vahvempaan asemaan kuluttajan kustannuksella, jos elinkeinonharjoittaja saa itse esimerkiksi omassa toimipaikassaan määritellä täysin yksipuolisesti auton kunnan, kulumisen asteen sekä korvattavat vahingot. Kuluttajan oikeussuojan kannalta olisi kohtuullista antaa kuluttajalle mahdollisuus tulkinnallisissa tilanteissa saattaa auton kunto puolueettoman tahon arvioitavaksi, jotta elinkeinonharjoittaja ei voisi yksipuolisesti määrätä kuluttajan korvattavaksi tulevia vahinkoja. Lisäksi sopimukseen olisi hyvä määritellä normaalin kulumisen taso esimerkiksi liitteeksi otettavalla asiakirjalla, jotta voidaan arvioida mikä on normaalia kulumista, eikä arviointia voida tiukentaa kesken sopimuskauden.

Kuluttaja on myös velvollinen korvaamaan autolle sovitun kilometrirajan ylittävät ajomatkat. Tämä on perusteltua, koska auto kuluu käytössä, jolloin arvo heikkenee. Suomalaisten vakioehtojen hyvänä piirteenä oli se, että sovittua kilometrimäärää oli mahdollista tarkistaa kesken sopimuskauden, jos kuluttajan arvioimat ajokilometrit ovat liian alhaiset. Eräissä sopimusehdoissa jätettiin mahdollisuus tarkistaa kilometrimäärää myös alaspäin, jos todelliset ajokilometrit ovat arvioitua alhaisemmat, joka oli kuluttajan aseman kannalta positiivinen parannus

yleiseen tasoon nähden. Kokonaisuutena arvioiden maksettava ylikilometrikorvaus ei kuitenkaan saisi olla kohtuuton suhteessa sopimuksen aikana ajettujen ylikilometrien määrään.

Sopimusehdoista esille nostetut seikat rinnastuvat hyvin Konsumentverketin Ruotsissa tekemiin havaintoihin. Lisäksi sopimusehtoja lukemalla huomaa nopeasti, että ehtojen rakenne on varsin yhtenäistä, mutta sisältö eri yritysten tarjoamien palveluiden ja käyttämien sopimusehtojen välillä voi vaihdella huomattavasti. Tässä kappaleessa on ennen kaikkea haluttu osoittaa, että yksityisleasingisopimuksissa käytetyissä sopimusehdoissa esiintyy siinä määrin epäselviä tai kuluttajan aseman kannalta haitallisia sopimusehtoja, että kuluttajan suojaamiselle sopimus-suhteessa on perusteita vastaavassa määrin kuin esimerkiksi kuluttajankaupassa tai kuluttajaluottoja tarkasteltaessa.

6 Johtopäätökset

Yksityisleasing on Suomessa vielä verrattain tuntematon järjestely, jonka tunnusomaisia piirteitä ja erottumista jo tunnetuista leasingmuodoista on käsitelty tutkielman alussa. Osaltaan uusi käsite ja lainsäädännöstä puuttuva yksiselitteinen määritelmä johtavat siihen, että kuluttajan asema yksityisleasingjärjestelyssä on tällä hetkellä tulkinnanvarainen. Kuluttajansuojakysymyksiin voidaan saada ratkaisu yleisten oppien ja voimassa olevan lainsäädännön avulla, mutta tämä ei ole kuluttajansuojan kannalta paras mahdollinen lopputulos. Tosiasia on, että yksityisleasingisopimuksia tarjotaan kuluttajille ja että kuluttaja on sopimussuhteessa elinkeinonharjoittajaa heikommassa asemassa ja siten lähtökohtaisesti elinkeinonharjoittajaa enemmän erityisen oikeussuojan tarpeessa. Yleisten oppien ja nykysääntelyn perusteella tapahtuva kuluttajan suojaaminen ei tapahdu optimaalisesti, koska kuluttaja ei välttämättä uskalla ryhtyä riitelemään elinkeinonharjoittajan kanssa mahdollisissa sopimusehtojen tulkinta- ja kohtuusarviointiin liittyvissä tilanteissa.

Edellisessä kappaleessa tarkastellut sopimusehdot osoittavat oikeussuojan tarpeen lisäksi myös sen, että kuluttajan asema ja oikeussuojan taso ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä yksityisleasingisopimussuhteessa ainoastaan vakioehtoja tulkitsemalla, koska markkinoilla on huomattavasti sisällöltään toisistaan eroavia palveluita. Sen sijaan käytetyt vakioehdot sisältävät huomattavasti tulkinnanvaraisuuksia sekä suhteessa rahoitusyhtiöön että myyjään. Kuluttajan näkökulmasta sopimuksissa on varsin ankaria sopimusehtoja, joiden käyttämisen kohtuutta kuluttajasuhteessa voidaan kyseenalaistaa. Tilannetta ei selkeytä se, että suoraan soveltuva kuluttajansuojalainsäädäntöä ei ole, koska yksistään rahoitusleasingin asema ja määrittäminen

suhteessa esimerkiksi irtaimen vuokraan on tarkasteltujen KKO:n ratkaisuiden valossa tulkinnanvaraista. Yksityisleasingisopimuksista puolestaan ei ole oikeuskäytäntöä.

Tulkinnanvarainen tilanne soveltuvan lainsäädännön osalta ja kuluttajan asemaa heikentävien sopimusehtojen käyttäminen johtaa vääjäämättä siihen, että yksityisleasingisopimusten kohtuutta joudutaan arvioimaan KSL 3 luvun perusteella ja ehtoja voidaan joutua sovitteluun KSL 4 luvun mukaisesti. Merkittävään asemaan kuluttajan oikeussuojan kannalta nousevat käsitteet, kuten kohtuus, kokonaisarviointi sekä osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välinen tasapaino. Tällöin kuluttajan aseman kannalta ongelmia aiheuttavat käsitteiden soveltaminen yksityisleasingjärjestelyyn, joka on Suomessa suurimmalle osalle uusi ja tuntematon käsite, joten suoranaista vertailupohjaa esimerkiksi kohtuusharkinnalle olisi vähän tarjolla.

Tulkinta-apua sopimusehtojen kohtuuteen voidaan hakea kohtuuttomuusdirektiivin liitteestä, soveltuvin osin esimerkiksi KRIL:n muita autoalan kuluttajasopimuksia koskevista ratkaisuista tai jopa Ruotsin kuluttajansuojaviranomaisten ratkaisuista, mikäli yksittäinen tapaus Ruotsissa on Suomeen rinnastettavissa. Yksityisleasingisopimusten vakioehtojen kohtuusharkinta ja sovittelu ei missään tapauksessa ole yksiselitteistä ja sitä on vaikeaa tai mahdotonta suorittaa etukäteen ennen sopimuksen solmimista, toisin kuin kuluttajan oikeussuojan tarve ja muutoin pakottavan kuluttajansuojalainsäädännön luonne ja tarkoitus edellyttäisivät.

Käytetyistä vakioehdoista voidaan nostaa erityisesti esille sopimusehdot, joita käsiteltiin edellisessä kappaleessa. Kyseiset sopimusehtotyypit määrittelevät pitkälle yksityisleasingisopimuksen osapuolten asemaa ja toisaalta ne vaikuttavat olennaisella tavalla kuluttajan sopimusperusteisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Aiemmasta Ruotsin tilannetta käsitelleestä kappaleesta puolestaan voidaan panna merkille, että Ruotsin kuluttajansuojaviranomainen on kiinnittänyt omassa työssään huomiota samoihin sopimusehtotyyppeihin. Kohtuusarvioinnissa on yleisesti kiinnitettävä huomiota sopimusperusteisen vastuun siirtämisestä kuluttajalle, joka tapahtuu usein rahoitusyhtiön eduksi. Toiseksi on kiinnitettävä huomiota kuluttajan asema huomioon ottaen korkeisiin vahingonkorvaus- ja muihin ylimääräisiin kustannuksiin, joita kuluttajalle voi sopimuksen perusteella aiheutua maksettavaksi suuriakin summia.

Kohtuusharkinta ja sopimusten sovittelu on tehtävä tapauskohtaisesti, joka on omiaan hidastamaan vakiintuneen ja yhtenäisen ratkaisukäytännön syntymistä, joka puolestaan vakiinnuttaisi kuluttajan asemaa sopimusjärjestelyssä. Kuluttajansuojan määräytyminen pelkästään KSL 3 ja 4 lukujen perusteella johtaisi kuitenkin siihen, että kuluttajan asemaan etukäteisesti vaikuttavaa pakottavaa sääntelyä olisi vain vähän tai ei lainkaan ja tällöin kuluttajan asema olisi yksityisleasingisopimuksissa huomattavasti heikompi ja vähintäänkin tulkinnanvaraisempi kuin

rinnastettavissa kuluttajakaupassa ja kuluttajaluotossa. Kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan asema näiden sopimussuhteiden välillä ei eroa merkittävästi esimerkiksi osapuolten oikeuksia ja velvollisuuksia sekä oikeussuojan tarvetta tarkasteltaessa.

Ratkaisuvaihtoehtona kuluttajan aseman ja oikeussuojan tason määrittelemiselle voidaan esittää esimerkiksi analoginen lain soveltaminen. Kuluttajasopimuksissa voidaan sopimusehtojen sääntelyn osalta soveltaa analogista lain soveltamista, mikäli käsillä oleva tilanne ei suoraan sisälly lain soveltamisalaan. Analogisen lain soveltamisen tueksi voidaan hakea apua esimerkiksi lain ja yksityisleasingjärjestelyn tarkoituksen avulla, mikäli kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välinen asetelma vastaa tosiasiallisesti oikeussuhdetta, jota varten laki on säädetty. Jos yksityisleasing sopimus katsotaan luonteeltaan puhtaasti rahoitusjärjestelyksi, voidaan tällöin tilanteessa soveltaa analogisen lain tulkinnan avulla ja lain tarkoitus huomioon ottaen ainakin KSL 7 luvun kuluttajaluottoa koskevia säännöksiä.

Analogisen lain soveltamisen avulla yksityisleasing suhteeseen voitaisiin soveltaa voimassa olevan kuluttajansuojalainsäädännön pakottavia säästöjä siltä osin, kuin kuluttajan oikeussuojan tarve sitä vaatii. Oikeussuojan tarvetta arvioitaessa yksityisleasingjärjestelyssä on otettava huomioon kuluttajan tiedollisesti ja taloudellisesti heikompi asema, jolloin kuluttajan ei voida olettaa olevan samalla tasolla kuin perinteisessä rahoitusleasingjärjestelyssä, jossa oikeussuhde on myyjän, rahoitusyhtiön ja elinkeinonharjoittajan välillä.

Toisenlainen ratkaisu tulkinnanvaraiseen kuluttajansuojakysymykseen yksityisleasingjärjestelyssä olisi suoranaisten lainsäädäntötoimien avulla, esimerkiksi voimassa olevan kuluttajansuojalainsäädännön soveltamisalaa tarkentamalla. Toisaalta tälle vaihtoehdolle voidaan osoittaa kritiikkiä siltä osin, että yksityisleasing on tällä hetkellä Suomessa vielä verrattain tuntematonta, eikä edes perinteisen rahoitusleasingjärjestelyn erottamisesta itsenäiseksi erityisrahoitusmuodokseen ole yksimielisyyttä, yksityisleasingjärjestelystä puhumattakaan. Ongelma tuskin ratkeaisi sillä, että alalle säädettäisiin uutta lainsäädäntöä, koska harvempi ongelma kokonaan poistuu sillä, että säädetään enemmän uutta lainsäädäntöä. Sen sijaan voimassa olevan lainsäädännön soveltamisalaa voitaisiin laajentaa siten, että se jatkossa käsittäisi myös leasingjärjestelyn.

Viimeiseksi kuluttajan oikeusasemaa selkeyttäväksi ratkaisuksi voidaan esittää sitä, että Suomen kuluttajansuojaviranomainen kiinnittäisi jatkossa huomiota yksityisleasingjärjestelyn kuluttajansuojaoikeudellisiin tulkinnanvaraisuuksiin ja aloittaisi toimenpiteet oikeustilan selvittämiseksi yhteistyössä alalla toimivien yritysten kanssa. Samalla voitaisiin puuttua käytettyihin vakioehtoihin jo ennen mahdollisten kuluttajansuojaongelmien syntymistä esimerkiksi

laatimalla yksityisleasingisopimuksia koskevat, kuluttaja-asiamiehen neuvottelemat, vakiosopimusehdot. Kuluttaja-asiamiehen neuvottelemat vakiosopimusehdot olisivat nopein ja helpoin ratkaisu ainakin vakioehtokäytännön yhtenäistämiseksi ja samalla vakioehtojen avulla voitaisiin turvata riittävä kuluttajansuojan taso yksityisleasingjärjestelyssä ilman kalliita ja aikaa vieviä lainsäädäntötoimia tai tulkinnanvaraisia lainsoveltamistilanteita.